

परिचय

पृष्ठभुमी

नेपालमा विकेन्द्रित शासनको कोशेदुङ्गाको रूपमा रहेको स्थानीय स्वायत्त शासन ऐन २०५५ तथा नियमावली २०५६ ले स्थानीय निकायमा अधिकार सहितको स्थानीय शासनको परिकल्पना गरेको छ । सो अनुसार स्थानीय निकायले सम्बन्धित क्षेत्रको वस्तुगत विवरण विश्लेषण गर्ने, श्रोत अनुमान गर्ने, आवधिक योजना तथा बार्षिक कार्यक्रम र बजेट तर्जुमा गर्ने, विकासका गतिविधि तथा सेवा प्रवाह गर्ने, विकास कार्यहरूबाट प्राप्त प्रतिफलको अनुगमन तथा लेखाजोखा गर्ने अधिकार स्थानीय निकायलाई प्रदान गरेको छ ।

स्थानीय शासनलाई सुशासन प्रवर्धन, सामाजिक सशक्तिकरण तथा विकास प्रतिफल अभिवृद्धि गर्ने प्रमुख रणनीतिको रूपमा स्वीकार गरिएको छ । नेपालको संविधान २०७२ ले स्थानीय शासनको संवैधानिक व्यवस्था गरेको छ । संवैधानिक व्यवस्था अनुसार शासन संचालनमा केन्द्रिय, प्रादेशिक तथा स्थानीय सरकारको संरचना प्रस्ताव गरिएको छ । संविधानले गाउपालिकाकोर नगरपालिकालाई स्थानीय सरकार र जिल्लातहमा विकास व्यवस्थापन तथा सेवा प्रवाह कार्यमा समन्वय गर्न जिल्ला परिषदको व्यवस्था गरेको छ । संवैधानिक व्यवस्था अनुसार स्थानीय तहमा समावेशी तथा लोकतान्त्रिक प्रणालीको अभ्यास र विकास प्रतिफलमा अभिवृद्धि गर्न स्थानीय शासनको अनुशरण गर्ने व्यवस्था उल्लेख गरीएको छ ।

नेपालको संविधान २०७२, धारा २९५ को उपधारा ३ बमोजिम गठन भएका गाउँपालिका, नगरपालिका मिति २०७३।१।२७ देखि लागू हुने गरी ४ वटा महानगरपालिका, १३ वटा उपमहानगरपालिका २४६ वटा नगरपालिका, ४८१ वटा गाउपालिका गरी ७५३ वटा गाउपालिका नगरपालिका कायम भई जनताको अधिकार जनताकै घरदैलोमा पुगेको छ ।

नेपालको संविधान २०७२ अनुसार साविकका चण्डीभञ्ज्याङ्ग, दारेचोक, दाहाखानी र काउले गाउँ विकाश समितिहरूलाई मिलाएर इच्छाकामाना गाउँ पालिका बनेको हो । किसान एग्रो मार्ट प्रा.लि सम्प्लाको प्राविधिक सहयोगमा यस गाउँपालिकाको वस्तुगत विवरण तयार पारिएकोछ । गाउँपालिकाको वस्तुगत विवरण पुस्तिका तयार पार्दा नगरपालिकाको भू-वनावट, सम्भाव्यता, स्थानीय आवश्यकता, स्रोत व्यवस्थापन, कानूनी तथा नीतिगत व्यवस्था र योजनाबद्ध रूपमा नगर विकासका प्रयासहरूलाई अगाडि बढाउन नगर वस्तुगत विवरण तथा श्रोत नक्सा अपरिहार्य भए बमोजिम नगर वस्तुगत विवरण तयार गरिएको छ ।

अध्ययनका उद्देश्यहरु

नेपालको संविधान २०७२ को धारा २९५ को उपधारा ३ मा व्यवस्था भए अनुरूपका गाउपालिकाको तथा नगरपालिकाहरु मिति २०७३।१।२७ गते भएको निर्णय क्रियाशिल भए पश्यात यस इच्छाकामाना गाउपालिकाको बनेको हो । यो गाउपालिकाको घोषणा भए पश्यात समायोजन भएको स्थानहरुको सम्पूर्ण वस्तुस्थिति समावेश हुनेगरी कुनै आधिकारीक दस्तावेज नभएको अवस्थालाई मध्यनजर गर्दै नेपाल सरकार संघीय मामिला तथा स्थानीय विकास मन्त्रालयको परीपत्र अनुसार

यस गाउँपालिकाको वस्तुगत विवरण तयार गरी सार्वजनिक गरीनुपर्ने नीतिगत निर्णय अनुसार यो वस्तुगत विवरण तयार गरीएको छ । यसका लागी साविकका गाविसहरूले विभिन्न समयमा संकलन गरेका तथ्याङ्कहरू, जिल्ला स्थित विभिन्न विषयगत कार्यालयहरूबाट संकलित संस्थागत सुचनाहरू, नेपालको पछिल्लो जनगणना राष्ट्रिय जनणना २०६८ अनुसारको जानकारी आदी स्रोतहरू बाट तथ्याङ्क संकलन तथा विश्लेषणका साथ नगरको भौगोलिक, जनसांख्यिक, आर्थिक, सामाजिक, भौतिक तथा वातावरणीय रसंस्थागत स्थिति विश्लेषण सहित नगरपालिकाको वस्तुगत विवरण तयार गर्ने प्रमुख उद्देश्य रहेको छ । यी उद्देश्यहरूका साथै अन्य विशिष्ट उद्देश्यहरू देहाय अनुसार रहेका छन् ।

- गाउँपालिकाको समग्र वस्तुस्थितिको विवरण तयार गर्ने र सरोकारवालाहरूलाई जानकारी गराउने ।
- गाउँपालिकाको भू-जैविक, भौतिक, आर्थिक, सामाजिक, वातावरण र संस्थागत विकाससमेत विषयगत वस्तुस्थिति चित्रण तथा विश्लेषण विवरण तयार गर्ने ।
- गाउँपालिकाको भौतिक, प्राविधिक, मानवीय तथा वित्तीय स्रोतसाधनको स्थिति र उपलब्धताबाटे विश्लेषण गर्ने ।
- दोश्रो श्रोतबाट प्राप्त तथ्याङ्क विश्लेषणगरी विषयगत रूपमा नगरको एकीकृत वस्तुगत विवरण तयार गर्ने ।
- गाउँपालिकाको विषय/क्षेत्रगत विकासका संभावना तथा समस्याहरूको पहिचान तथा विश्लेषण गर्ने ।
- गाउँपालिकाको आवधिक तथा वार्षिक योजना तर्जुमा र अनुगमन तथा मूल्याङ्कनको लागि विषयगत र सामाजिक रूपमा खण्डीकृत र एकीकृत अद्यावधिक सूचना विवरण उपलब्ध गराउने
- गाउँपालिकाको आवश्यकता, सम्भाव्यता र प्राथमिकताको आधारमा स्पष्ट लक्ष्य, उद्देश्य, नीति तथा कार्यक्रम तयार पारी वार्षिक योजना तर्जुमामा मद्दत गर्ने ।
- गाउँपालिकाको वास्तविक र सही सूचना संकलन तथा व्यवस्थापन गर्न मद्दत पुग्ने ।
- गाउँपालिकाको स्रोत, साधन र सीपको पहिचान गरी त्यसको सदुपयोग गर्न तथा सम्भावित जोखिमहरूबाट बच्ने उपायहरूको खोजी गर्न सकिने ।
- भौगोलिक, सामाजिक, आर्थिक, धार्मिक, प्राकृतिक र मानवीय जीवनका हरेक पक्षहरूका वारेमा जानकारी प्राप्त हुने हुनाले संचालित कार्यक्रमको समीक्षा गरी सुधार, समायोजन वा परिवर्तन गर्न र नयाँ योजना तर्जुमाका लागि पृष्ठपोषण प्राप्त हुने ।
- सरकारी एवं गैरसरकारी संस्था तथा स्थानीय निकायहरू बीच समन्वय गराई कार्यान्वयनको प्रभावकारिता बढाउदै विकासको दोहोरोपनलाई कम गर्दै लैजान प्रयास गर्ने ।
- सूचनाबाट विभिन्न निकाय तथा व्यक्तिहरूसंग सम्बन्ध बढाउन सहज हुने हुनाले आपसी सहयोगको वातावरण निर्माण हुने ।

- यस गाउँपालिकामा रहेका सम्पूर्ण स्रोत र साधनका साथै राज्यले प्रदान गर्दै आइरहेका विभिन्न सेवा सुविधाको बारेमा स्पष्ट नक्सांकन हुने ।

तयारी विधि तथा प्रक्रिया

अध्ययनका क्रममा अपनाईएका विधिहरू:

यस अध्ययनले लक्ष्य अनुरूपको तथ्यांक संकलनका लागि निम्न अनुसारको विधिहरू अध्ययनका क्रममा अपनाईएको थियो ।

- स्थलगत अवलोकन
- अभिमुखीकरण
- सामाजिक नक्सांकन
- समुह छलफल
- संगठित तथा अर्धसंगठित अन्तरवार्ता
- सम्पूर्ण घरधुरीको आधारभुत सर्वेक्षण
- संस्थागत सर्वेक्षण ।

प्रतिवेदनको उपयोग विधि:

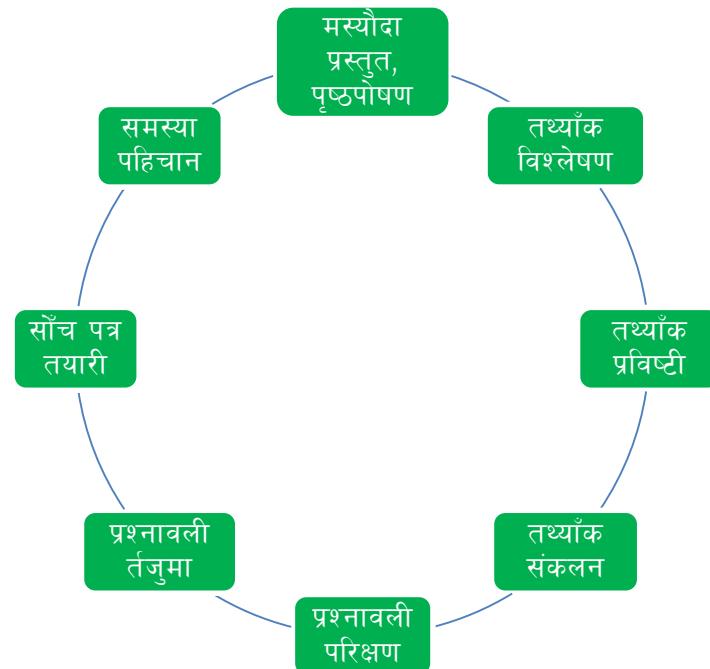
यस प्रतिवेदनले इच्छाकामना गाउँपालिको वहुआयामिक सूचना प्रदान गर्ने भएकोले यस गाउँपालिकामा कार्य गर्ने सरकारी तथा गैर सरकारी निकायहरूलाई आ-आफ्नो क्षेत्र अनुसारको सूचना प्राप्त गर्न सकिने छ । उपलब्ध सूचनाको आधारमा कार्य योजना निर्माण गर्न, लक्षित व्यक्ति, समुह, समुदायका लागि क्रियाकलापहरू पहिचान गर्न सहजिकरण गर्ने छ । सन्तुलित विकास गर्न यस गाउँपालिकाका समाजसेवी तथा राजनितिक कार्यकर्ताहरूलाई पथ प्रदेशन गर्न सहयोग गर्ने छ । गाउँपालिकाको बार्षिक वा आवधिक योजना तर्जुमा गर्न सहयोगी बन्ने छ । साथै बार्षिक रूपमा प्रगति समिक्षा गर्ने वेलामा समेत प्रस्थान विन्दुको भुमिका निर्वाह गरी मूल्याङ्कन गर्न सहयोग गर्ने छ ।

प्रतिवेदन तयारीका लागि आव्यश्यक प्रक्रियाहरू

यस प्रतिवेदनले इच्छाकामना गाउँपालिको वहुआयामिक सूचना प्रदान गर्ने भएकोले यस गाउँपालिकामा कार्य गर्ने सरकारी तथा गैर सरकारी निकायहरूलाई आ-आफ्नो क्षेत्र अनुसारको सूचना प्राप्त गर्न सकिने छ । उपलब्ध सूचनाको आधारमा कार्य योजना निर्माण गर्न, लक्षित व्यक्ति, समुह, समुदायका लागि क्रियाकलापहरू पहिचान गर्न सहजिकरण गर्ने छ । सन्तुलित विकास गर्न यस गाउँपालिकाका समाजसेवी तथा राजनितिक कार्यकर्ताहरूलाई पथ प्रदेशन गर्न सहयोग गर्ने छ । गाउँपालिकाको बार्षिक वा आवधिक योजना तर्जुमा गर्न सहयोगी बन्ने छ । साथै बार्षिक रूपमा प्रगति समिक्षा गर्ने वेलामा समेत प्रस्थान विन्दुको भुमिका निर्वाह गरी मूल्यांकन गर्न सहयोग गर्ने छ ।

प्रतिवेदन तयारीका लागि आवश्यक प्रक्रियाहरु

यो प्रतिवेदन तयारी गर्न तलका आवश्यक प्रक्रियाहरुका आधारमा प्रारम्भिक तथ्याँक संकलन गरी यसको विश्लेषण गरेर यो प्रतिवेदन तयार गरिएको छ ।



प्रतिवेदनको सिमाहरु:

यो प्रतिवेदन प्रारम्भिक तथ्याँकमा आधारित छ । यसको लागि कुनै किसिमको सेकेन्डरी तथ्याँकको श्रोत प्रयोग गरिएको छैन । यसको लागि गाउँपालिकाको सहयोगमा किसान एग्रो मार्ट प्रा.लि. काठमाडौँले सर्वेकर्ताहरुको परिचालन गरेको थियो । गाउँपालिका भरीको सम्पूर्ण घरपरिवार लगायत संघ संस्थाहरुको प्रत्येक सर्वेक्षण गरिएको थियो । यो प्रतिवेदन किसान एग्रो मार्टका विशेषज्ञहरुले तथ्याङ्क विश्लेषण गरी इच्छाकामाना गाउँपालिकाका लागि तयार गरेको हो । यो प्रतिवेदन गाउँ कार्यपालिकाबाट अनुमोदन भई आधिकारिक मान्यता प्राप्त छ । यस प्रतिवेदनले

वर्तमान अवस्थाको मात्र व्याख्या गरेको छ । यस प्रतिवेदनलाई व्याख्या गर्ने सम्पूर्ण अधिकार गाउँ कार्यपालिकामा निहित छ । यस प्रतिवेदनमा समावेश गरिएका सूचनाहरु गाउँ कार्यपालिकाको मञ्जुरी वेगर कसैले प्रयोग गर्न पाउने छैन । यो गाउँपालिकाको सम्पत्ति हो । यस प्रतिवेदनलाई समय सुहाउदो र निरन्तर उपलब्धी मुलक बनाई राख्नका लागि कम्तिमा ३ वर्षको अन्तरालमा अध्यावधि गरिने छ ।

भू-जैविक र प्रशासनिक स्थिति

चितवन जिल्लाको परिचय चितवन जिल्लाको ऐतिहासिक पृष्ठभूमि



चितवनलाई विभिन्न जनजाति, भाषाभाषी र संस्कृतिको विविधतामा एकता भएको जिल्लाका रूपमा चिनिन्छ । आजभन्दा चालिस वर्ष अधिसम्म चितवन झण्डै कालापानी (Death Valley) को रूपमा चिनिन्थ्यो । अर्थात औलोको घर भनेर चिनिन्थ्यो । औलोको डरले पहाडतर्फका मानिसहरू मैदानी भागमा वसोवास गर्न रुचाउदैनथे । मैदानी भाग त केही आदिवासीहरूको वस्तीका रूपमा मात्र थियो । अधिकांश भाग जंगलले ढाकिएको र यसमा महत्वपूर्ण जंगली जीवजन्तुहरू पाइने हुनाले यसलाई विशेष भू-भाग रूपमा पनि ठानिएको थियो । लाखौं वर्षको भौगोलिक विकास र परिवर्तन (Evolution) द्वारा निर्मित यहाँको मनोरम भूमि, प्राकृतिक सौन्दर्य, जैविक विविधता, विशेष जीवजन्तु र आदिम मानवको उत्पत्ति थलो र आधुनिक विकासका सञ्जालहरू यी सबैका कारणले चितवन अनुपम रहेको मान्न सकिन्छ । यहाँ एकातिर मैदानी भागमा वर्षदेखि वसोवास गर्दै आएका आदिवासी थारु जाति छन् भने अर्कोतर्फ पहाडी क्षेत्रमा-महाभारत पर्वत श्रृङ्खलातर्फ अर्को आदिवासी चेपाड जाति रहेको छ । तर अनौठो के छ भने ती दुवै आदिवासी जाति आ-आफ्नो भू-भागमा हजारौं वर्षदेखि डेग नचली वसोवास गरेका छन् । न त थारु जाति मैदानी भाग छोडेर कहिल्यै पहाडतर्फ उक्लेको पाइन्छ, न चेपाड त्यत्रो उर्वर मैदानमा नै कहिल्यै ओलेको देखिन्छ । यी दुवै थरी आदिवासी चितवनका धर्तीपुत्र हुन भन्दा अत्युक्ति हुँदैन होला । किनभने थारुजातिलाई चितवनमा औलोपचार गरेको जाति भनिन्छ । मानिसले औलो पचाउन तीन हजार वर्ष लाग्छ भन्ने विद्वानहरूको राय पाइन्छ । यसर्थ थारुजाति चितवनको रैथाने वा आगन्तुक जे भए पनि यो जातिको इतिहास तीनहजार वर्ष अधिसम्मको रहेछ भन्ने यसवाट थाहा लागेको छ ।

Province No. 3



चितवन उपत्यकामा पहाडतर्फका मानिसहरू वसाई भर्नु अघि चितवनमा जमिन्दारी प्रथा थियो । जमिन्दारहरूले मालपोत, सेमी उठाई केही रकम सरकारलाई वुभाएर अरु आफै भोग चलन गर्दथे । त्यतिखेर राष्ट्री उपत्यका अति ठूलो थियो । यो उपत्यकामा दुईवटा शासन प्रवन्धहरू मिलाएको पाइन्छ । एउटा चितौन इलाका थियो, अर्को रमौली प्रतापपुर इलाका थियो । चितौन इलाकामा पाँच प्रगन्ना थिए । चितौन, वेलौद, कालावजार, टाँडी र माडी । यी पाँच प्रगन्नाको सदरमुकाम उपर्दाङ्गढीमा थियो । रमौली प्रतापपुरमा रमौली, प्रतापपुर, हेटौडा हर्नामाडी प्रगन्नाहरू थिए र यसको सदरमुकाम चिसापानी गढी थियो ।

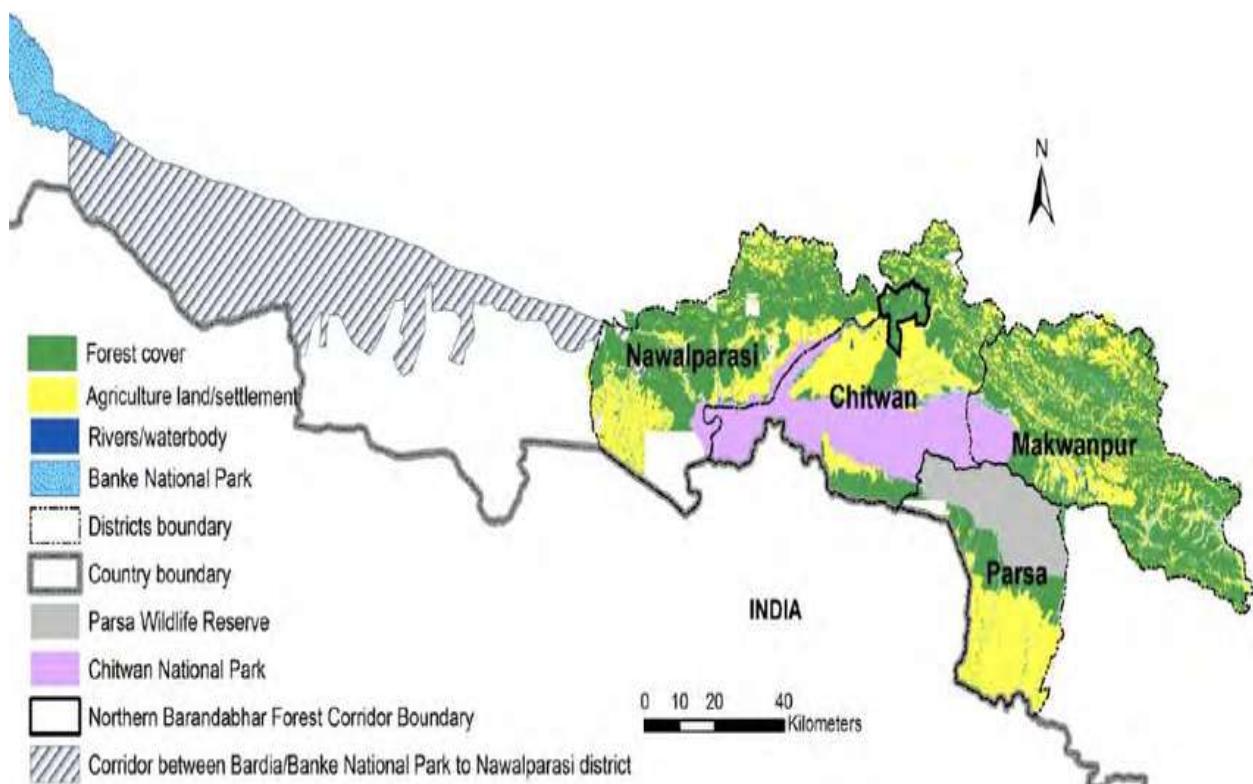
चितवनको अदालत उपर्दाङ्गढी र मालअड्डा त्यसकै केही तल शेरवास भन्ने ठाउँमा रहेको र त्यहाँ अदालतका हाकिम 'डिङ्ग' र मालका हाकिम 'सुव्वा' रहन्थे भन्ने उल्लेख पाइन्छ । वि.सं २०१४ सालमा चितवनको सदरमुकाम उपर्दाङ्गढीवाट भरतपुरमा सरेको देखिन्छ । हुन त यसअघि पनि उपर्दाङ्गढीवाट वि.सं. १९९२ सालमै सदरमुकाम भुवानीमा सरेको थियो । तर त्यहाँ ज्यादा गर्मी हुने भएकाले र औलोको प्रकोप पनि भएकोले सदरमुकाम पुनः कड्कालीकोटमा सरी त्यसपछि उपरदाङ्गढीमै सरेको उल्लेख पाइन्छ । चितवनको जंगल र यसमा रहेको दुर्लभ वन्यजन्तु, नारायणी नदी र राष्ट्रीमा पाइने दुर्लभ गोही, जैविक विविधताका, अनेक थरिका चराचुरुङ्गी, वनस्पति, एक सिङ्गे गैंडा, पाटेवाघ, इत्यादिका कारणले चितवनमा २०३१ सालमा चितवन राष्ट्रिय निकुञ्ज स्थापना भई विश्व सम्पदा सूचीमा समेत परेको छ ।

चितवन आन्तरिक र वाह्य पर्यटन दुवै हिसावले अति महत्वपूर्ण स्थल ठहरिएको छ । सौराहा, मेघौली, टाइगरटप, चि.रा.नि., नारायणी र त्रिशुलीमा जल विहार जस्ता कुराहरू वाह्य पर्यटनका र देवघाट, त्रिवेणी, वाल्मीकि आश्रम, गोद्वक, विक्रमवावा, वागेश्वरी, चित्रसारी जस्ता धार्मिक स्थलहरू धार्मिक एवम् आन्तरिक पर्यटनको केन्द्र बन्दै गएका छन् । यसैगरी आन्तरिक र वाह्य दुवै पर्यटनको निम्न महत्वपूर्ण स्थल हुन सक्ने उपर्दाङ्गढी, कविलासपुर गढी, कानदाङ्गढी, कंकालीकोट, सिराईचुली आदि छन् ।

वि.सं. २०११/१२ सालदेखि औलोको प्रकोप घट्न थालेपछि पहाडतर्फमा वासिन्दाहरु चितवन भरी आवादी बढ्न थाल्यो । जिल्लाको मध्यभागवाट पूर्व-पश्चिम महेन्द्र राजमार्ग गएको छ । नारायणगढ-मुग्लिङ्ग पृथ्वी राजमार्गले काठमाडौं र पोखरासित चितवनलाई जोडेको छ । पूर्व-पश्चिम राजमार्गले मेची-महाकालीसंग चितवनलाई जोडेको छ, जसवाट कृषि, शिक्षा, व्यापार, उद्योग, पर्यटन लगायतका क्षेत्रहरुमा चितवनले प्रशिद्धि कमाएको छ ।

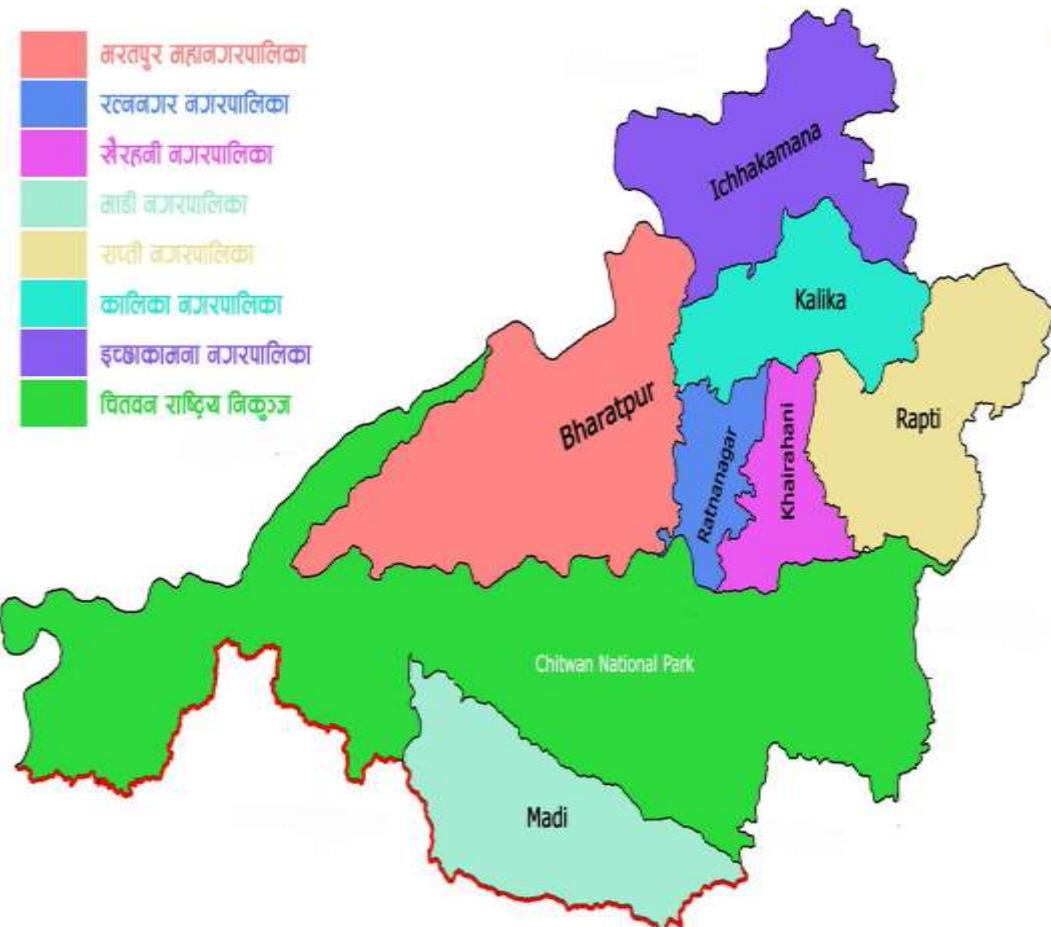
चितवनको नामाकरण

- पञ्चतन्त्रमा “हिरण्यको नाम मुषक राजो गण्डकी तिरे चित्रवने निवसति” -हिरण्यक नाम गरेका मुसाका राजा गण्डकी नदीको किनार स्थित चित्रवनमा वस्दछन् भनेर लेखिएको छ । यी राजा गण्डकी नदीको किनार चित्रवनमा वस्दछन् भन्ने तथ्यवाट पुष्टी हुन्छ कि चित्रवनवाट चितवन नामाकरण भएको हुन सक्दछ ।
- पौराणीक कालमा स्कन्दपुराणको हिमवत् खण्डमा चित्रवन शब्दको प्रयोग गरेको पाईन्छ । यसै शब्दलाई चितापावनको नामाकरण भएको हुन सक्दछ । चितापावन भन्दाभन्दै चितवन हुन गएको भन्ने पनि अनुमान गरिएको छ ।
- चित्रसेनको नामवाट यस स्थानको नाम चितवन भएको कुरा चितवन जिल्लाका आदिवासी भनिने थारु जातिका गुरौहरु बताउँछन् । चित्रसेन नामक राजावाट चित्रसारी हुँदै अन्त्यमा चितवन नाम रह्यो भन्ने धारणा छ ।
- प्राचीन समयमा यस स्थानमा घना जंगल भएको र यहाँ प्रशस्त चितुवा पाईने हुनाले यस ठाउँको नाम चितुवा वन वाट चितवन नामाकरण भएको हुन सक्दछ भन्ने धारणा पनि पाईन्छ ।
- त्रेता युगमा देवी सीताको वनवास यही भएको मानिन्छ । सीताको वास भएको वन भनेर “सीतावन” भनिने गरेको हुनाले कालान्तरमा आएर सीतावनवाट चितवन हुन गएको विश्वास गरिन्छ । वाल्मीकि आश्रम यही रहनु र सीताप्रवासका लक्ष्यण पनि यहीनै देखिएकोले र भाषाविज्ञानको दृष्टीमा “सीतावन” नै शास्त्र सन्निकट रहेको मानिएकोले, उक्त तर्कमा सत्यता भएको विश्वास गरिएको छ ।



स्थानीय तहको व्यवस्था

संविधानको धारा ५६ अनुसार नेपाल राज्यको मूल संरचना संघ, प्रदेश र स्थानीय तह गरी तीन तहको हुने व्यवस्था गरिएको छ । संविधानतः राज्य शक्तिको प्रयोग संघ, प्रदेश र स्थानीय तहले संविधान र कानून बमोजिम गर्ने व्यवस्था गरेको छ । स्थानीय तहको अधिकार अनुसूची - ८ मा व्यवस्था गरिएको छ भने संघ, प्रदेश र स्थानीय तहको साभा अधिकार अनुसूची - ९ मा उल्लेख गरिएको छ । संविधानको धारा २९५(३) अनुसार गाउँपालिका, नगरपालिका तथा विशेष, संरक्षित वा स्वायत्त क्षेत्रको संख्या तथा सीमाना निर्धारण आयोग गठन भएको थियो । जिल्ला तहमा गठन भएको स्थानीय तह पुनर्संरचना प्राविधिक सहयोग समितिको सुभावको आधारमा आयोगले ७ वटा स्थानीय तहको सिफारिस नेपाल सरकारमा गरेको थियो । नेपाल सरकारले गठन गरेका नेपालका ७५३ तह मध्ये चितवनमा १ महानगरपालिका, ५ नगरपालिकाको रहेका छन् ।



गाउँपालिकाकोर नगरपालिकाहरूको क्षेत्रफल विवरण

क्र.सं.	गा.प. / न.पा.	क्षेत्रफल (वर्ग कि.मी.)
१	भरतपुर महानगरपालिका	४३२.९५
२	रत्ननगर नगरपालिका	६८.६८
३	कालिका न.पा.	१४९.०८
४	राप्ती न.पा.	२९२.३१
५	माडी न.पा.	२९८.२४
६	खैरहनी न.पा.	८५.५५
७	इच्छाकामना गाउँपालिका	१६६.७२

स्रोत: जिल्ला समन्वय समिति, चितवन

ईच्छाकामना गाउँपालिका

परिचयः

ईच्छाकामना गाउँपालिका स्थानीय तह पुनर्संरचना पश्चात निर्माण भएको चितवनको एक मात्र गाउँपालिका हो । यस गाउँपालिकाको सदरमुकाम साविकको चण्डीभव्याङ्ग गा.वि.स.को कार्यालयमा राखिएको र जनप्रतिनिधिहरु आए पश्चात साविक दारेचोक गा.वि.स.मा रहेको छ । यो तह चितवन जिल्लाका ४ वटा साविकका पहाडी गा.वि.स.हरुलाई मिलाएर बनाइएको हो । यस गाउँपालिका अन्तर्गतका साविक गा.वि.स.हरुमा चण्डीभव्याङ्ग, दाहाखानी, दारेचोक र काउले हुन् । ऐतिहासिक, भौगोलिक, आर्थिक, सामाजिक, सास्कृतिक स्थितिले यो गाउँपालिकाले निकै सम्भावना बोकेको छ । प्राकृतिक श्रोत एवं साधन, पर्यटनका दृष्टिले पनि उत्तिकै सम्भावित छ । कुरिनटारमा रहेको मनकामना केबुलकार दर्शन प्रा.लि., त्रिशुलीमा हुने चाफिङ्ग, दाहाखानीको उपरदाङ्गगढी, लखन गफा दाहाखानी, काउलेको सिराईचुली हातीवाङ्ग, लामो भरना जलविरे, ईच्छाकामना मन्दिर ईच्छाकामना चिसापानी आदि पर्यटनका दृष्टिले महत्वपूर्ण मानिन्छन् । भौगोलिक रूपमा विकट भएकोले आवश्यक पुर्वाधारको अवस्था कमजोर नै छ । शिक्षा, स्वास्थ्य, गरिवि तथा अन्य सुचकहरु पनि तुलनात्मक रूपमा कमजोर देखिन्छ । चेपाङ्ग, गुरुङ तथा मगर जातिको उच्चतम वसोवास यस क्षेत्रमा पाउन सकिन्छ ।

अध्ययनको नतिजाको आधारमा ईच्छाकामना गा.पा.को साक्षरता दर ९०.६९ प्रतिशत छ, जस मध्ये पुरुषको साक्षरता ९३.१६ प्रतिशत र महिलाको साक्षरता ८८.२३ प्रतिशत मात्र रहेको देखिन्छ । स्नातक सम्म पढाइ हुने सर्वशान्ति क्याम्पस, दारेचोक कुरिनटारमा रहेको छ । सामुदायिक विद्यालय तर्फ ५८ वटा विद्यालयहरु र संस्थागत तर्फ ५ वटा विद्यालय गरी जम्मा ६३ वटा विद्यालयहरु संचालनमा छन् । वित्तीय संस्थामा विभिन्न बैंकका शाखाहरु मुगिलङ्ग र कुरिनटारमा रहेका छन् । सुन्तला खेति र तरकारीको दृष्टिले यो क्षेत्र पकेट क्षेत्रको रूपमा लिइन्छ ।

सीमाना :

पूर्व : गोरखा र धादिङ्ग जिल्ला

पश्चिम : भरतपुर महा न.पा. र तनहुँ जिल्ला

उत्तर : तनहुँ र धादिङ्ग जिल्ला

दक्षिण : कालिका न.पा.

क्षेत्रफल

१६६.७३ वर्ग किलो मिटरमा क्षेत्रफलमा यो गाउँपालिका फैलिएको छ ।

नामकरण :

चितवन जिल्लाको साविकका दारेचोक, चण्डीभञ्ज्याड, काउले र दहखानी गाउँ विकास समिति सबै मिलेर ईच्छाकामना गाउँपालिका भएको छ । गाउँपालिकाको वाड नं. ५ को महाभारत पर्वत श्रृखलामा सामुन्द्रिक सतह देखि करिब १८०० मिटरको उचाईमा ईच्छाकामना मन्दिर रहेको छ । सो मन्दिरको नामबाट नै यस गाउँपालिकाको नाम ईच्छाकामना गाउँपालिका राखिएको हो ।

इच्छाकामना माईको मन्दिर बि.स १९६५ साल अर्थात आजभन्दा १०९ वर्ष अगाडी स्थानीय मनिराज दर्लामी गोठाला जाँदा माईको दर्शन पाएका थिए । त्यसपछि गाउँलेहरुले ढुंगाको मन्दिर निर्माण गरी पुजा-आजाको सुरुवात गरेका हुन् । इच्छाकामना मन्दिर परिसरमा शिवालयको मन्दिर र गणेशको मूर्ती पनि स्थापना भएको छ । मोटरबाटो खुलेपछि आजभोली मनकामना पुग्ने केहि तिर्थाटनका पर्यटकहरु इच्छाकामना पुग्ने क्रम बढेको छ ।

वडा विभाजन

समावेश भएका साविकका न.पा. र गा.वि.स.हरु : दारेचोक, चण्डीभव्याङ्ग, काउले र दाहाखानी गा.वि.स.

केन्द्र : साविकको चण्डीभव्याङ्गको गा.वि.स.को कार्यालय , जनप्रतिनिधिहरु आए पश्चात साविक दारेचोक गा.वि.स.

वडा संख्या : ७

वडा विभाजन

वडा नं.	समावेश भएका साविकका गा.वि.स.हरु	साविक वडा नं.	कैफियत
१	काउले	१ देखि ४ सम्म	
२	चण्डीभव्याङ्ग काउल	१ देखि ४ सम्म ५ देखि ९ सम्म	
३	दारेचोक	१, २, र ५ देखि ९ सम्म	
४	दारेचोक	३	
५	चण्डीभव्याङ्ग दारेचोक	५ ४	
६	चण्डीभव्याङ्ग दाहाखानी	६, ७, ८, ९ ५, ६	
७	दाहाखानी	१ देखि ४ सम्म र ७, ८, ९	



ईच्छाकामना गाउँपालिकाको माटोको बनावट र उर्वराशक्ति

माटोको बनावट

ईच्छाकामना गाउँपालिकाको भौगोलिक रूपले विविधता एवं व्यापक संभावना बोकेको गाउँपालिका हो । जंगल, पाखो, खोंच, बैंसी, कछाड, पहाडी फाँट आदिको व्यापकता ईच्छाकामना गाउँपालिकामा पाइन्छ । गाउँपालिकाको धेरै खोच र बैंसीमा फुस्रो बलौटे तथा पाँगो र उत्पादनशील माटो पाइन्छ । डाँडा र पाखाहरूमा स्वभावैले जैविक तत्व कम भएको कालो र चामो माटोको संरचना रहेको छ । परम्परागत खेती जस्तै धान, कोदो, मकै, फापर, तोरी, गहुँ, आलु, फलफुल तथा सागसब्जी प्रशस्त मात्रामा उत्पादन हुने सम्भावना भएतापनि व्यवसायिक र बाली विविधिकरण गरि आधुनिक खेति भने गरेको पाइदैन ।

माटोको उर्वरता

ईच्छाकामना गाउँपालिकाको भू-धरातलीय आधारमा बैंसी क्षेत्रदेखि लिएर लेकाली भू-भागसम्म फैलिएको हुँदा माटोको भौतिक रासायनिक अवस्थामा पनि सोहि अनुरुप भिन्नता रहेको छ । खोला नदी छेउछाउ एवं बैंसी क्षेत्रमा खास गरी वलौटे दुमट र पाँगो माटो रहेको छ भने लेकाली भेगमा पातलो माटोको तह रहेको कालो दुमट एवं पाँगो माटो पाइन्छ । बैंसी रलेक्सम्म ठाउँठाउँमा कमेरो माटो रहेको छ । परीक्षण माटोको नमूनाहरूमा नाईट्रोजनको अवस्था अध्ययन गर्दा १८ प्रतिशत नमूनामा नाईट्रोजन अधिकतम रहेको, ३६ प्रतिशत नमूनामा मध्यम रहेको र ४६ प्रतिशत नमूनामा

कम रहेको देखिन्छ भने पोटासको अवस्था २९ प्रतिशतमा अधिक रहेको र ४८ प्रतिशतमा न्यून रहेको पाइन्छ ।

गाउँपालिकाको जमीनको उचाईको कारण यहाँको हावापानी शीतोष्ण, समशीतोष्ण तथा आंशिक उष्ण रहेको छ । दक्षिणी इलाकामा रहेका बैंसी, खोंच तथा नदीको किनार इलाकामा आंशिक उष्ण र उत्तरी इलाकामा तुलनात्मक रूपमा बढी शितोष्ण हावापानी रहेको पाइन्छ ।

यस गाउँ पालिकामा औसत तापक्रम न्यूनतम १ डिग्री से. देखि अधिकतम ३४ डिग्री डिग्री से. सम्म रहेको पाइन्छ । यहाँ औषत वर्षा १३८ मि.लि. हुने गरेको छ । गाउँपालिकाको जलवायु मानवीय स्वास्थ्यको लागि सन्तुलित हुनुका साथै कृषि र पशुपालनको लागि समेत उपयुक्त छ ।

वार्डगत रूपमा माटोको विवरण

वार्ड न	माटो को पी.एच	माटोको रंग	पानीको पी.एच	इ. सी	टि. डी. एस	औषत उचाई उचाई (समुन्द्र सतह देखि)
१	७.१	कालो खैरो मिसिएको	७.१	२९४	२०५	१३७८
२	७.१	कालो , रातो	७.३	१५५ .२	७७.२५	१३९५
३	६.२	रातो , कालो	७	३२५	२९५	११७७
४	७.५	खैरो कालो	७	३९५	२५९	९७५
५	६.५	कालो फुस्तो	७	१३९	२९०	१०२०
६	७	खैरो , रातो	७.३	१७७	२८०	११८४
७	६.५	फुस्तो , कालो	७.१	१५९	२५३	७८४

हावापानी तथा माटोको विवरण

उष्ण मौसैसमी हावापानी प्रदेश

यो हावापानी १४७ मी. माथि लगभग ११०० मी सम्मको पहाड सम्म पाइन्छ । ग्रीष्ममा यहांको तापक्रम २७-३० से. को आसपासमा र हिउदे तापक्रम १०-१५ से. को बीचमा रहन्छ । वर्षा मौसमी वायुले ग्रीष्ममा लगभग १५० से.मी. सम्म र जम्मावार्षिक वर्षा लगभग १७०० मी.मी. सम्म हुन्छ ।

समसीतोष्ण हावापानी प्रदेश

गाउँपालिकाको लगभग ११०० मी. भन्दा माथि १९४७ मी. सम्म पर्दछ । यसअन्तर्गत उत्तरको महाभारत लेकको भाग पर्दछ । यो प्रदेशको हावापानीन धेरै गर्मी र न धेरै जाडो हुन्छ । ग्रीष्मकालको तापक्रम २० से. देखि २५ से. बीचमा रहन्छ । हिउदमाशीत पर्दछ तर तुसारो पदैन । हिउदमा केही दिन बाहेक हावापानी प्रायः रम्य हुन्छ । वर्षा ग्रीष्मऋतुमा हुन्छ । सालाखाला ग्रीष्म वर्ष २०० से.मी. सम्म हुन्छ र जम्मा वार्षिक वर्षा २००० मी.मी. सम्म हुन्छ । यो प्रदेशमा हिउदमा प्रायः वर्षा हुदैन र भए पनि सिमसिमे हुन्छ ।

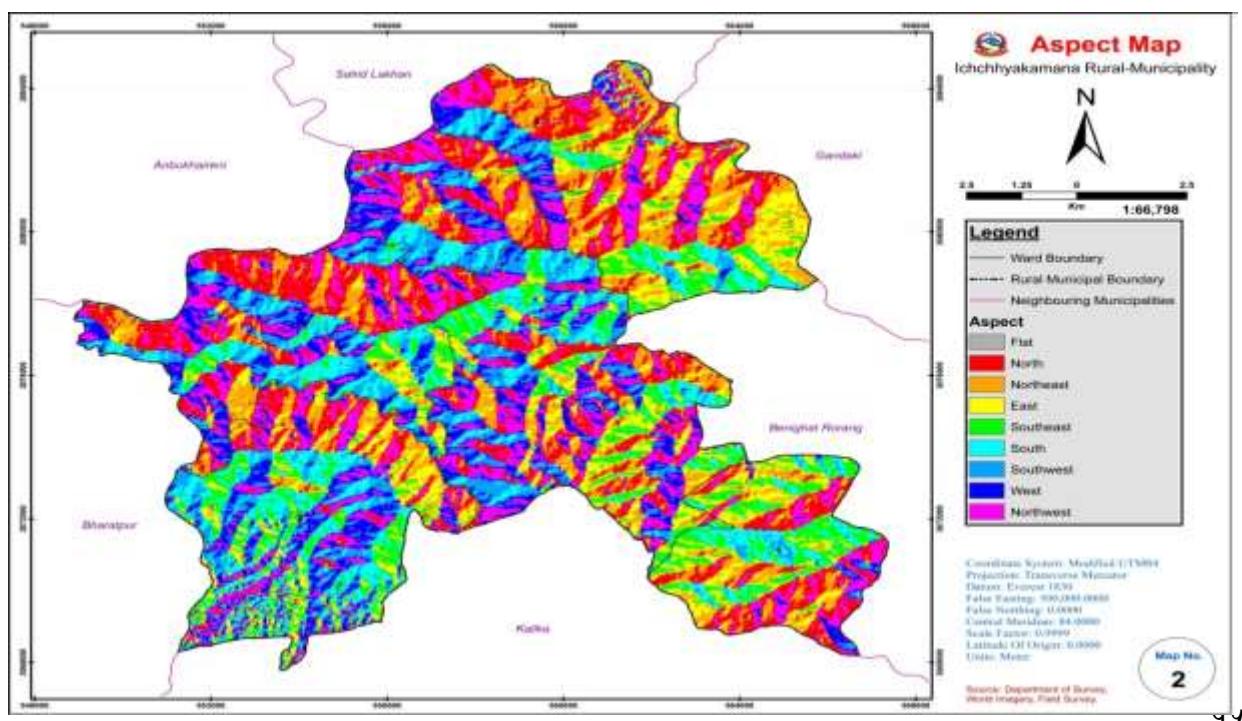
ईच्छाकामना गाउँपालिकाको भू-वनोट

ढल्काई (ASPECT MAP)

कुनै पनि भूभागको अवास्तथादिशाले त्यस क्षेत्रको तापक्रम र सुक्ष्म वातावरणमा ठुलो असर पार्ने गरेको देखिन्छ । त्यहिअनुसार खेति प्रणालीमा पनि असर पर्दछ । पृथ्वीको भूमध्य रेखा देखि उत्तर तिरको भूभागमा सुर्यको तापअत्याधिक बढी पुर्व भन्दा पश्चिमदिशा तर्फ फर्केको भूभागमा हुन्छ । त्यसै गरि पृथ्वीको भू मध्य रेखा देखि उत्तर तिरको भूभागमा उत्तर दिशातर्फ फर्केको भूभाग दक्षिण तिर फर्केको भूभाग भन्दा प्राय छायामा पर्दछ । तसर्थे अन्य दिशातर्फ फर्केको भूभाग भन्दा दक्षिण तिर फर्केको भूभागमा सुर्यको प्रकाश अत्यधिक समय सम्म रहन्छ र तापक्रम पनि बढी हुन्छ ।

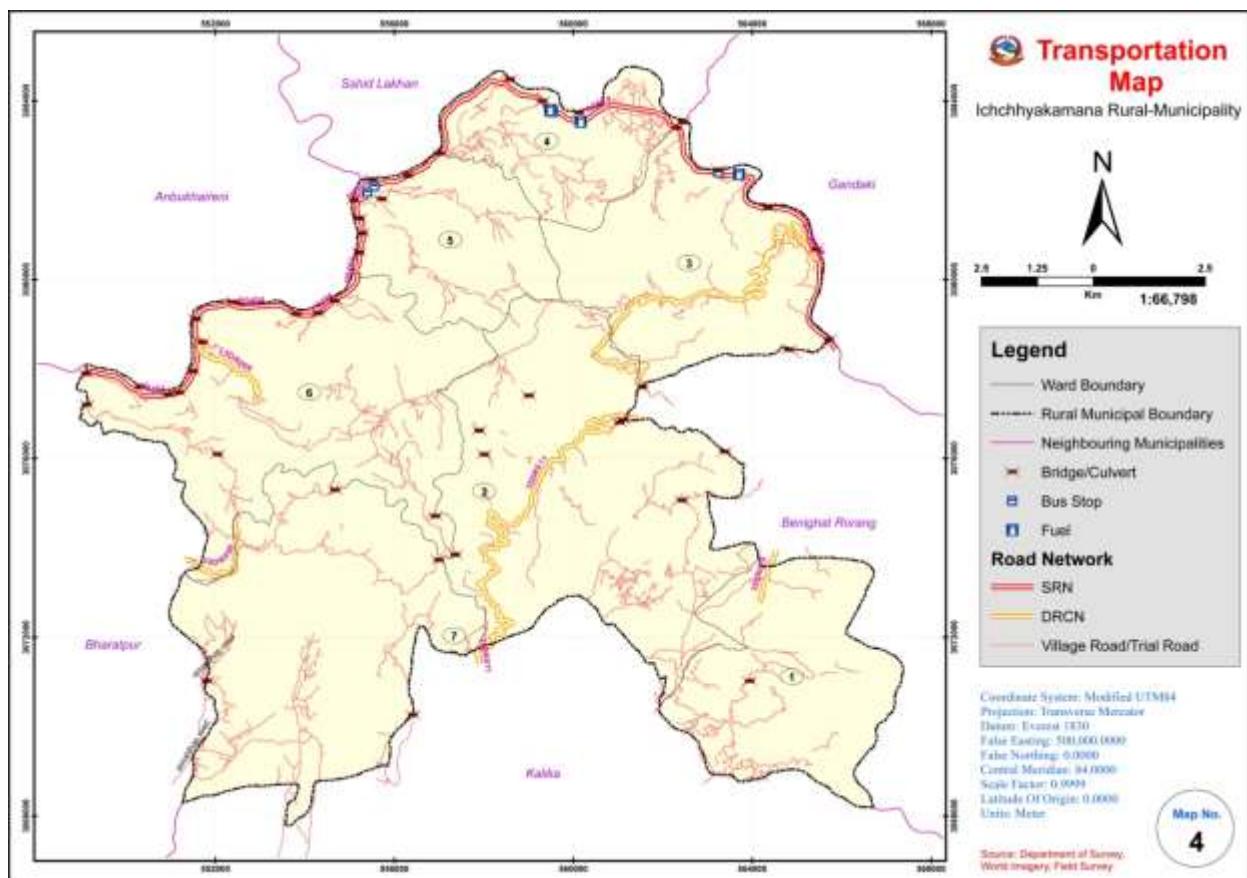
ईच्छाकामना गाउँपालिकाको वडागत भौगोलिक दिशा हेर्दा खेरी वार्ड नं. १ को प्राय जस्तो भूभाग उत्तर-पुर्व, वार्ड नं. २ को सबै दिशा तर्फा, वार्ड नं. ३ को उत्तर-पुर्व-पश्चिम, वार्ड नं. ४ को उत्तर-पुर्व- दक्षिणपश्चिम, वार्ड नं. ५ को उत्तर पश्चिम-दक्षिण, वार्ड नं. ६ को सबै दिशातर्फ र वार्ड नं. ७ को दक्षिण-पुर्व-पश्चिमतिर फर्केको देखिन्छ ।

Aspect	Area (square kilometer)	Percentage (%)
East	18.18	10.9
Flat	0.01	0.007
North	27.48	16.4
NorthEast	23.33	13.9
NorthWest	24.92	14.9
South	18.27	10.9
SouthEast	18.26	10.9
SouthWest	17.97	10.7



सडक नक्सा (Road Map)

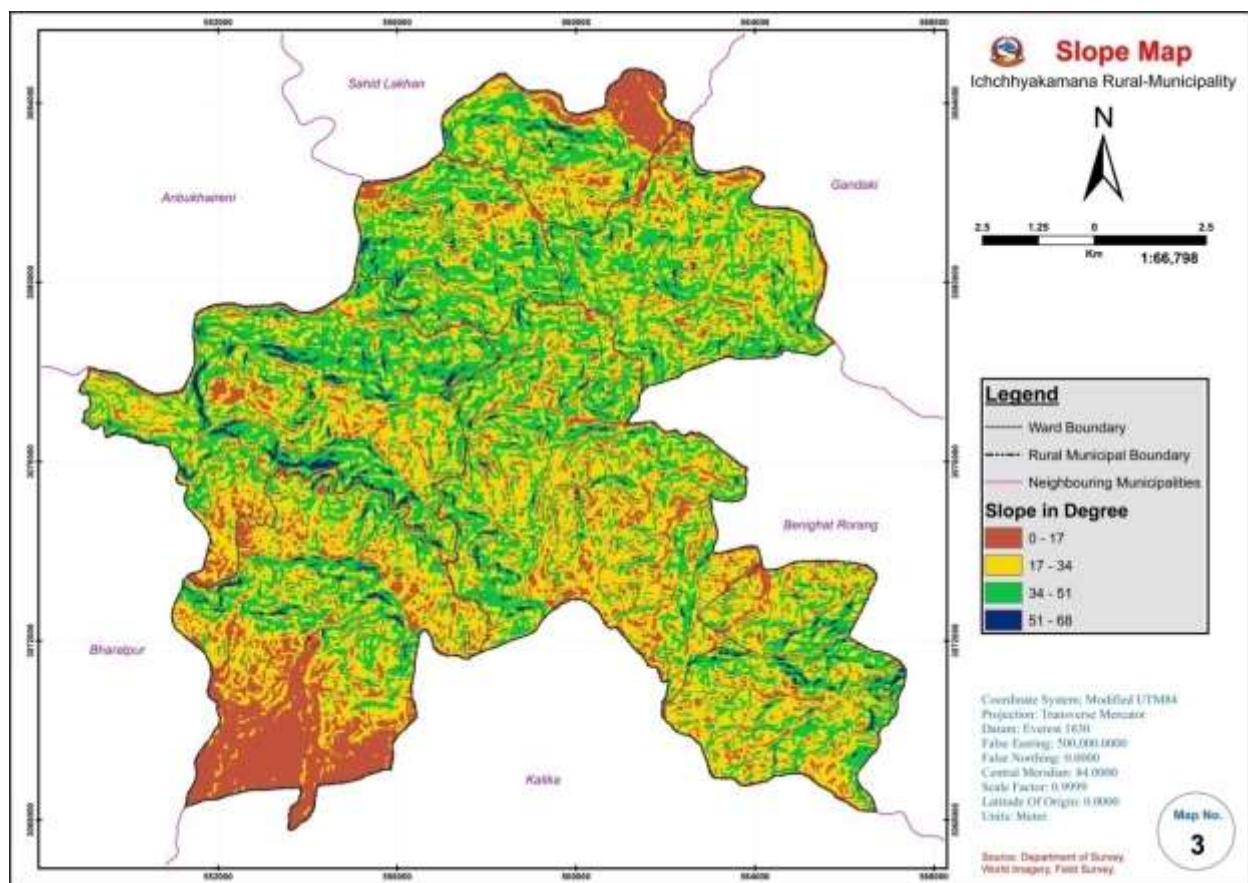
बाटोको सुविधा हेर्दा खेरि यस गाउँपालिकाको वार्ड नं. ३, ४, ५ र ६ मा पर्ने मुख्यबजार फिरिलंग, कुरिनटार, मुग्लिङ्हहुदै Strategic Road Network (SRN) अन्तर्गत पृथ्वी राजमार्ग छ। यो राजमार्गले यस गाउँपालिकालाई पोखरा र चितवन सम्मको आवतजावतमा सुविधापुर्याएको पईन्छ। District Road Core Network (DRCN) रोडले (इच्छाकामना रोड) वार्ड नं. ३ देखि हुदै वार्ड नं. २ सम्म बाटोको सुविधा पुऱ्याएको देखिन्छ। यस बाहेकअन्य ग्रामिण बाटोले पनि यातायातमा सुविधा पुऱ्याएको देखिन्छ।



भिरालोपन (SLOPE MAP)

वार्ड नं. ४ को उत्तर भाग र ७ को दक्षिण भागमा ०-१७ डिग्री स्लोप देखिन्छ । त्यसै गरि अग्लो मा ५१-६८ डिग्री सम्मको स्लोप सबै वार्ड हरुको केहि न्यून भूभागमा देखा पर्छ । यी केहि भूभागबाहेक प्राय सबै वार्ड हरुमा १७-५१ डिग्री भिरालोपन भएको जमिन देखिन्छ ।

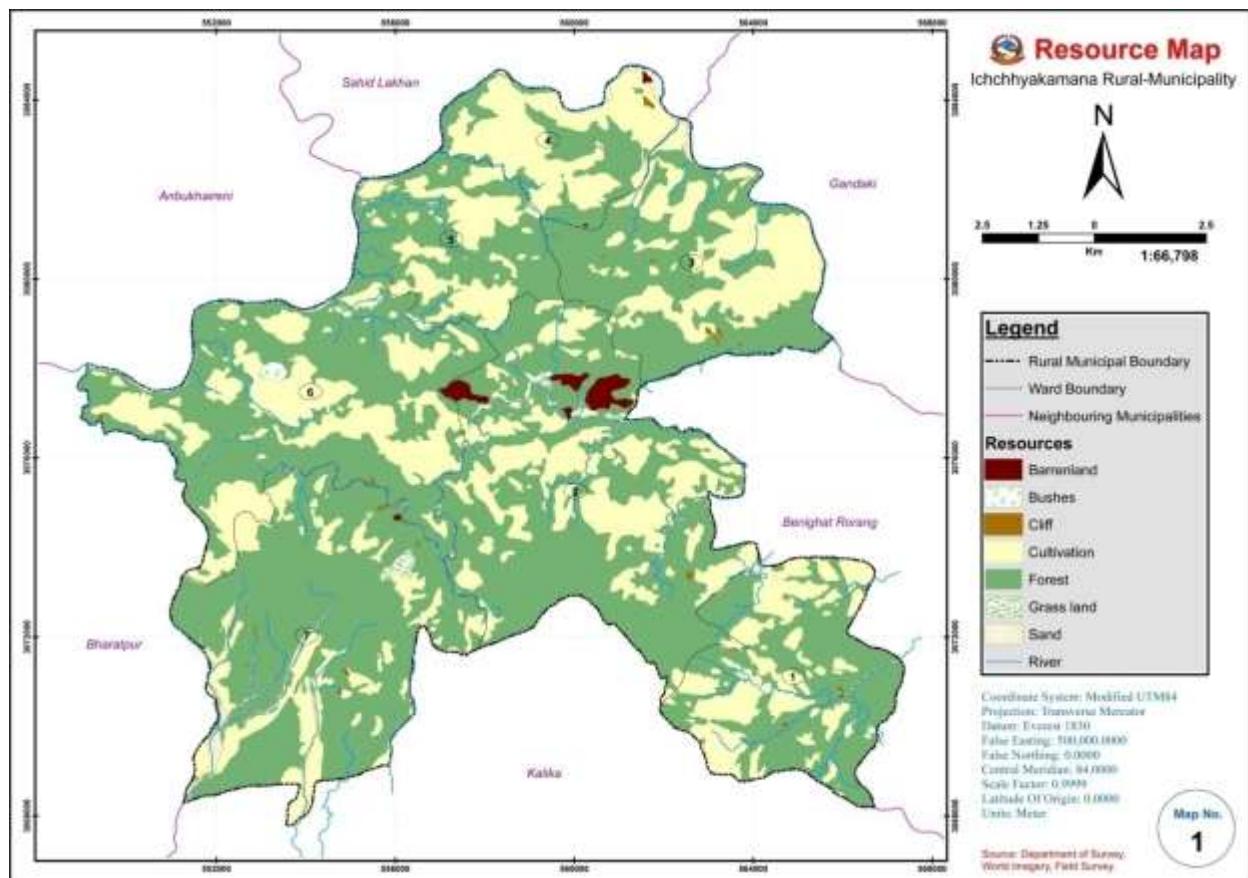
Slope	Area (square kilometer)	Percentage (%)
0-17	30.34	8.20
17-34	74.23	44.53
34-51	57.75	34.64
51-68	4.35	2.61



श्रोतनक्षा (Resource map)

यस गाउँपालिकाको कुल क्षेत्रफल १६६.७६ वर्ग किलोमिटरको १०४.६९ वर्ग किलोमिटर क्षेत्र (६२.७९ %) वन ले ओगटेको छ भने खेति परियोजनाको लागि ५६.६७वर्ग किलोमिटर (३३.९८%) ओगटेको देखिन्छ। यस गाउँपालिकामाचरिचरन, भाडी र बाभो जमिन एक दमन्यूनमात्रमात्रपलब्ध छन्।

Resource	Area (square kilometer)	Percentage (%)
Bushes	0.26	0.16
Grassland	0.27	0.16
Cliff	0.28	0.17
Barrenland	1.12	0.67
Sand	3.41	2.04
Cultivation	56.67	33.98
Forest	104.69	62.79



स्थानीय तहका निर्वाचित पदाधिकारी

नेपालको संविधान २०७२ ले कल्पना गरेको स्थानीय तह गठनपश्चातभए नेपाल जनताले इतिहासमा पहिलो पटक आफ्नोकार्यकारी नेतृत्व स्थानीय चुनाब मार्फत अबसर प्राप्त भएको छ र जे जति आवश्यकताको लागि सिंहदरबार धाउनु पर्ने आवश्यकता थियो स्थानीय स्वरूप पछि गठन भाको गाउँ पालिका भित्रनै आफ्नु सेवा र अधिकार आएको छ । २०७४ को स्थानीय तह निर्वाचनवाट यस गाउँ पालिकाले निर्वाचनमा आफ्नो अमुल्य मत प्रदान गरी आफ्नो सपनाको सुन्दर सभ्य विकसितईच्छाकामना निर्माणको निम्न जन प्रतिनिधि ५ वर्ष को लागि चुनि पठाएको छ सो प्रतिनिधिको जानकारी यस प्रकार रहेको छ ।

तालिका : स्थानीय निर्वाचन २०७४ निर्वाचित उम्मेदवार

अध्यक्षः गीता कुमारी गुरुङ

महिला, नेपाली काँग्रेस, प्राप्त मतः ३१५४

उपाध्यक्षः कृति कुमार श्रेष्ठ उपाध्यक्ष

पुरुष, नेपाली काँग्रेस, प्राप्त मतः ३३८९

वडा अध्यक्षहरु

सि.नं.	उम्मेदवार	वडा	पद	लिंग	राजनितिक दल	मत
१	नन्दलाल गिरी	१	वडाध्यक्ष	पुरुष	ने.क.पा - एमाले	४१९
२	पंच बहादुर प्रजा	२	वडाध्यक्ष	पुरुष	ने.क.पा - एमाल	४५९
३	गोवर्धन अधिकारी	३	वडाध्यक्ष	पुरुष	ने.क.पा माओवादी केन्द्र	५६२
४	होम बहादुर रानामगर	४	वडाध्यक्ष	पुरुष	नेपाली काँग्रेस	४४०
५	मोदराज सिलवाल	५	वडाध्यक्ष	पुरुष	नेपाली काँग्रेस	५७३
६	भुपेन्द्र प्रजा	६	वडाध्यक्ष	पुरुष	ने.क.पा - एमाले	५६३
७	बम बहादुर रानामगर	७	वडाध्यक्ष	पुरुष	नेपाली काँग्रेस	९१८

इच्छाकामना गाउँपालिकाका महत्वपूर्ण खोलाहरु

- कुरिनटार खोला
- बारभाड खोला
- स्वतावगर खोला
- धारापानी खोला
- रेगदी खोला
- काली खोला
- स्याङ्गदी खोला
- थाङ्ग खोला
- सिमलढाप खोला
- खगरी खोला

पर्यटकीय, साँस्कृतिक र मनोरम स्थलहरु

गाउँपालिकामा रहेका टारहरु

इच्छाकामना गाउँपालिकाका मुख्य त्रिशुलीनटार, कुरिनटार, लेवाटार, नर्सिङ्गटार, फिस्लीङ्गटार रहेका छन् ।

खानी तथा खनिज

इच्छाकामना गाउँपालिकाको र भरतपुर महानगरपालिकाको वडा नं. २९ मा बढी मात्रामा चुनदुंगा, खरिदुंगा, स्लेट, बलौटे पत्थरिलो ढुंगाहरु वडा नं २२६ मा चुनदुंगा रहेका छन् । केही मात्रामा निस, ग्रेनाइट, क्वार्टजाइट जस्ता चट्टानहरु पनि रहेका छन् ।

खोला तथा भरना

रिग्दीखोला काउलेडांडाबाट उत्पत्ति भई त्रिशुली नदीमा मिसिएको मुख्य खोला हो । त्यसको अतिरिक्त कालीखोला, सेतीखोला, मह खोला, पनि यहांका अन्य खोलाहरु हुन् । यी नदीहरूले भरना, गल्छी तथा कन्दराहरु निर्माण गरेका छन् ।

जलविरे भरना

भिर, पहरा, छाँगा र छहराको संयोग, प्राकृतिक छटाले भरिपूर्ण जलविरे भरना (लामो भरना) चितवनकै उत्कृष्ट पर्यटकीय गन्तव्य हो । पूर्वाधारबिनै पर्यटकको चहलपहल बढेको जलविरे भरना आकर्षक पर्यटकीय गन्तव्य बन्दै गएको छ । पछिल्लो केही वर्षको प्रयासमा शौचालय, चेन्जिङ रुम, पौडी पोखरी, पार्क र सिँडी निर्माणले आकर्षण थपे पनि अझै पूर्वाधार निर्माण र उचित प्रचार हुन सकिरहेको छैन ।

जुनसुकै समयमा पुग्ने पर्यटक सो भरना हेरेपछि मन्त्रमुग्ध हुन्छन् । सुन्दर प्राकृतिक मनोरम दृश्य तथा लामो छाँगोबाट भरेको पानीको फोहरा र त्यसबाट आउने शीतल पानीका कण र चिसो हावाको स्पर्शले पर्यटकलाई लोभ्याइदिन्छ ।

नारायणगढको चर्को गर्मी, कोलाहल, तनाव र थकान मेट्रनका लागि यहाँ आन्तरिक पर्यटकको घुइँचो लाग्छ । माथिदेखि नागबेली परेको त्रिशूली र नारायणगढ-मुग्लिन सडकका नागबेली दृश्य सुन्दर लाग्छ । पहाडको टुप्पोबाट देखिने सलाइका बट्टाजस्ता गाडीका लस्करले आकर्षण थाप्छ । चितवनका पहिचान भएका ४० उत्कृष्ट पर्यटकीय आकर्षकमध्ये जलविरे भरना उत्कृष्ट गन्तव्यमा पर्छ । इच्छाकामना गाउँपालिका- ६ जलविरेमा रहेको उक्त भरना ६० मिटरभन्दा बढी लामो छ । नारायणगढ-मुग्लिन सडकको जलविरे मन्दिरबाट झण्डै १० मिनेट पैदल हिँडेर भरना पुग्न सकिन्छ ।



इच्छाकामना गाउँपालिकाको मुख्य गढीहरु

इच्छाकामना गाउँपालिकामा उपरदाङ्गगढी, कोपेडाडा, लामिडाडा, नागदहडाडा, काउलेडाडा र चक्रवर्तिडाडा मुख्य हुन् । धार्मिक तथा ऐतिहासिक दृष्टिकोणले कविलासपुरगढी र उपरदाङ्गगढी महत्वपुर्ण स्थान हुन् । जसको संरक्षण र उत्थान गर्न सकेमा पर्यटकीय क्षेत्रमा समेत टेवा दिन सकिन्छ ।

उपरदाङ्ग गढी

चितवन जिल्लाको रत्ननगर नगरपालिकाको टाडी बजारको महेन्द्र राजमार्ग देखि ६ माइल उत्तर महाभारत पर्वत शृंखलाको इच्छाकामना गाउँपालिकाको वडा नं. ७ मा यो गढी रहेको छ । यो गढी महाभारत पर्वतमै समुद्र सतहबाट करिव १०४० मिटरको उचाईमा रहेको छ । बनावटका दृष्टिले महाभारत पर्वतीय शृंखलामा रहेका गढीहरु मध्ये यो निकै आकर्षक र बलियो देखिन्छ । वि.सं. १८२८ मा चितवनको राजश्व उठाई बहादुर शाहले आफ्नो नायवी कालमा उनका जेठा छोरा

शत्रुभञ्जन शाहले बनाएको हो भन्ने भनाई छ । यसको उत्तर तर्फ एउटा १५ फिट चौडा माथि सांगुरीदै गएको र चारैतिर तोप हान्ने मुख निकालिएको देखिन्छ । किल्लाको बाहीर चारैतिर ७, ८ फिट गहिरो र ७, ८ फिट चौडा खाडल खनिएको देखिन्छ । नजिकैको खानीबाट ठूला चाक्ला लाम्चा र बाक्ला ढुंगाहरु भीकी यो गढी बनाइएको छ । यो गढीलाई बाहीरबाट तोपले छेड्न नसक्ने खालको बज्र लेपनद्वारा बनाइएको छ । यसको दक्षिण तर्फ १०९ फिट उत्तरमा १३४ फिट उत्तरमा १३४ फिट पश्चिममा १०९ र पूर्वमा ६७ फिट क्षेत्रफलको छ । यस गढीको भित्रपट्टी हतियार राख्ने एक घर र वर्षाको पानी संकलन गर्ने एउटा सुख्खा इनार पनि बनाइएको छ । यो हतियार राख्ने घरमा हाल प्रा.वि. स्कुल चलाइएको छ । शत्रुभञ्जन त्यही सुरक्षाको निम्ती बसेको थिए । वि.सं. २०१३ सालमा यो गढीमा चितवनको सदरमुकाम रहेको थियो । पछि वि.सं. २०१४ सालमा यो गढीमा रहेको सदरमुकाम भरतपुरमा सारियो । अनि उपरदाङ्गगढी एवं सेरेवास क्षेत्रबाट मानिसको सम्पर्क घट्दै गरेको हुनाले हाल उपरदाङ्गगढी पनि भत्कने अवस्थामा पुगेको छ । तर यहाँबाट चितवनको मैदान चुरे र हिमाल देख्न सकिने ऐतिहासीक र दृष्यावलोकन गर्न सकिने हुनाले यो गढी प्रति मानिसहरु आकर्षित हुदै गएका छन् ।

चिसापानी गढी

पुरानो (चिसापानी) गढी यो हाल इच्छाकामना गाउपालिकाको साविक चण्डीभव्याङ्ग गा.वि.स. अन्तर्गत पर्दछ । यसको पूर्वतर्फ धरमथली, पश्चिमतर्फ उपल्लो चण्डिभव्याङ्ग र दक्षिणतर्फ तुन्तेस गाउ अवस्थित छ । इच्छाकामनाको दक्षिण पश्चिम फेदीमा रहेको यो गढी उपरदाङ्गगढी भन्दा पहिलैनै बनेको हुनाले यसलाई पुरानो गढी भनिने र यसैको काखमा सानो कुवामा जम्मा भइरहने पानी अत्यन्त चिसो हुंदा कसैले यसलाई चिसापानी गढी भनेको पनि सुनिछ ।

गाउपालिकाको अन्य महत्वपूर्ण बिशेषता

मनकामना केबलकार

प्रसिद्ध धार्मिकस्थल गोरखाको मनकामना मन्दिर आवतजावत गर्ने भक्तजनलाई लक्षित गरी चितवनको इच्छाकामना गाउपालिकाको कुरिनटार देखि गोरखाको शहीद लखन गाउपालिकाको मनकामना सम्म केबुलकार सञ्चालित छ ।

वि.स २०५४ साल मंसिर ८ बाट व्यवसायिक रूपमा संचालन गरेको मनकानमा केबुलकारको सेवा १९ वर्ष पुरा भएर २० वर्षमा लागेको छ । करीव ३.०९ कि.मि लम्बाई रहेको केबुलकारको प्रति घण्टा ६ सय यात्रु ओसार पसार गर्ने क्षमता रहेको छ । ३१ वटा केबुलकारले बार्षिक १० लाख भन्दा बढी भक्तजन तथा यात्रुहरु केबुलकारद्वारा मनकामना जाने गर्दछन् । अष्ट्रेलियाको कम्पनी डोपल मायरको मेसिनरीहरु जडान गरेको मनकामना केबलकार शत्रपतिशत सुरक्षित र विश्वकै सर्वोकृष्ट केबुलकार मानिन्दै आईरहेको छ ।

यात्रुहरुको दैनिक बढ्दो चापले गर्दा यस आर्थिक वर्षमा ३ वटा केबुलकार थप्नको लागि सम्पूर्ण प्रकृया पुरा भएको केबुलकार समिति जनाएको छ ।

३ वटा केबुलकार थप गरेको खण्डमा थप ९ सय यात्रुलाई सुविधा दिन सकिने छ । अहिले मनकामना मन्दिरको पुनर्निर्माण समेत अन्तिम अवस्थामा रहेको हुदा यात्रुको संख्या अझै बढ्न सक्ने देखिन्छ । केबुलकारमा आधुनिक रेष्टुरेन्ट, फास्टफुड, आईसक्रिम स्टल र स-शुल्क तथा निशुल्क पार्किङको व्यवस्था गरिएको छ । नेपालमै पहिलोपटक गोरखामा मनकामना केबुलकार सञ्चालनमा त्याएका व्यवसायी स्व. लक्ष्मणबाबु श्रेष्ठ हुनुहुन्थ्यो । भारतको दिल्ली स्थित मेदान्त हस्पिटलमा ७६ वर्षमा उमेरमा मृत्यु भएको थियो, उहाँ मधुमेह तथा मृगौला रोगले पीडित थिए ।



इच्छा कामना मन्दिर

मनकामनाको केबुल स्टेशनको पार्कबाट दक्षिण र पश्चिम तिरका अग्ला महाभारत पर्वत सबै पर्यटकहरूले देखेका हुन्छन् । कतिपयले आफ्नो क्यामेरामा ती पहाडको दृष्य समेत कैद गरेका हुन्छन् । तर धेरै पर्यटकलाई ती पहाडको महत्व थाहा नहुन सक्छ । मनकामना माईको सात दिदी बहिनी थिए । जेठी बुढीकन्या माई र माहिली छिम्केश्वरी माई पश्चिम पट्टी देखिने छिम्केश्वरी महाभारत पर्वत तन्हूँ जिल्लामा पर्दछ । साहिली बहिनी गोरखा कालिका माई हुन भने काहिली बहिनी मनकामना माई हुन । केबुल स्टेशनको पार्कबाट दक्षिण पट्टी चितवन जिल्लाको महाभारत पर्वतमा अन्तरी बहिनी इच्छाकामना माईको मन्दिर छ । त्यपछि जन्तरी बहिनी अन्तरी माई र कान्छी बहिनी अकला माई हुन ।



इच्छाकामना माई १९६५ साल अर्थात आजभन्दा १०९ वर्ष अगाडी स्थानीय मनिराज दर्लामी गोठाला जाँदा माईको दर्शन पाएका थिए । त्यसपछि गाउँलेहरुले ढुंगाको मन्दिर निर्माण गरी पुजा-आजाको सुरुवात गरेका हुन । इच्छाकामना मन्दिर परिसरमा शिवालयको मन्दिर र गणेशको मूर्ती पनि स्थापना भएको छ । मोटरबाटो खुलेपछि आजभोली मनकामना पुग्ने केहि तिर्थाटनका पर्यटकहरु इच्छाकामना पुग्ने क्रम बढेको छ । इच्छाकामना गाउपालिकाको वाड नं. ५ चितवन जिल्लामा महाभारत पर्वत श्रृखलामा पर्दछ । अहिले चितवन जिल्लाको साविकका दारेचोक, चण्डीभञ्ज्याड, काउले र दाहखानी गाउँ विकास समिति सबै मिलेर इच्छाकामना गाउपालिका भएको छ ।

इच्छाकामना माईको मन्दिर पृथ्वी राजमार्गको चितवन जिल्लामा पर्ने फिस्लड बजार भन्दा दक्षिण महाभारत पर्वतमा पर्दछ । इच्छाकामना र मनकामना मन्दिर दुई विपरित अर्थात आमुन्ने सामुन्ने डाँडामा छन् । तिर्थाटनमा पुग्ने पर्यटकहरुको इच्छा पुरा गरिदिने भएकोले इच्छाकामना भनिएको हो । इच्छाकामना र मनकामना दुई दिदी बहिनी बिच रोचक प्रसङ्ग पनि पाइन्छ । मनकामना र इच्छाकामना बीच कुनैबेला को ठूलो हो भन्ने विषयमा विवाद परेछ । विवाद भगडामा परिणत भएछ । भगडाको क्रममा इच्छाकामनाले मनकामनालाई उनको मन्दिरमा सुँगुर पनि बलि चढाइयोस भन्ने श्राप दिइछन् । मनकामनाले पनि इच्छाकामनालाई उनको मन्दिरमा कुनै पनि भक्तहरु नपुगुन् भन्ने श्राप दिइछन् । दुबै मन्दिरको अहिलेको अवस्था हेर्दा साच्चै नै हो की भने भै लाग्छ ।

भुरे टाके राजाहरुको पालामा गोरखाको दक्षिणी सिमानाको किल्ला मनकामना थियो भने इच्छाकामना मकवानपुरको उत्तरी किल्ला पर्दछ्यो । इच्छाकामनाको स्थापना पनि मकवानपुरका सेन राजाले उत्तरी किल्लाका रूपमा पहाडको टुप्पामा गराएका थिए । सम्भवतः पाल्याली राजा मुकुन्द सेनले यी देवीको प्रतिष्ठापन गराएको हुन सक्छ भन्ने कुरा पनि पाइन्छ । यतिखेर इच्छाकामनाको मन्दिर तले शैलीको सामान्य दुई वटा छानायुक्त छ । प्रत्येक वर्ष मंसिरको ठूलो एकादशीपछि पञ्चमी तिथिमा इच्छाकामनामा ठूलो मेला लाग्ने गर्दछ । मेलामा राँगा, बोका, हाँसको अण्डा र कुखुराको बलि दिइन्छ । घन्ट र त्रिशुल पनि चढाउने गरिन्छ । इच्छाकामना माईको मेलामा युवायुवतीको विवाह पनि हुने गर्दछ ।

मन्दिरको चारैतिर रहेका डाँडामा गुरुड, घर्ती र चेपाड समुदायको बाक्लो बसोबास छ । मन्दिर नजिकको बैदेलटारमा गुरुड समुदायको बाहुल्यता छ । पृथ्वी राजमार्गमा पर्ने फिस्लिङ बजारबाट गाडीमा चढेर करिब १ घण्टा ३० मिनेटमा चिसापानीमा पुग्न सकिन्छ भने चिसापानीबाट करिब १० मिनेटको पैदल यात्रामा इच्छाकामना मन्दिरमा पुग्न सकिन्छ । इच्छाकामना माईको दर्शन गरे मनको इच्छा पुरा हुने विश्वास तिर्थाटनमा जाने पर्यटकहरुको छ ।

इच्छाकामना सामुन्द्रिक सतह देखि १८ सय मिटरको उचाईमा रहेको छ । चितवन जिल्लाको महाभारत पहाडहरु मध्यको उच्च पहाड पनि इच्छाकामना गाउपालिकामा पर्दछ । पहिलो पटक इच्छाकामना पुग्ने पर्यटकहरु वरिपरिको प्राकृतिक वातावरणले सबैलाई ध्यान केन्द्रित गराइ दिन्छ । चण्डीभञ्ज्याडको साठीमुरे, पामडाडाँ, चिसापानी, सिस्नेरी र चौतारा गाउँहरुको गुरुड समुदायको बस्तीहरूले पर्यटकलाई ग्रामीण जनजीवनको बारेमा थप अध्ययनको विषय बन्दछ । इच्छाकामनाको वरपर जंगलले ढाकेको छ । फागुन, चैतमा फुल्ने लालीगुराँसले वरिपरिको वातावरण रंगीन बन्छ । वनपाखा फूलले ढकमक्क हुन्छन् । यो बेला पर्यटकहरुको संख्या बढ्छ । इच्छाकामनाबाट सफा मौसमा सम्भवत सबैभन्दा लामो हिमाली श्रृंखला गणेश हिमाल देखि माछापुच्छे सम्मको मनोरम दृश्य अवलोकन गर्न सकिन्छ । काठमाडौंको थानकोट लगायत भरतपुर, नारायणगढ, हेटौडा र टाडी सम्मको स्थान पनि अवलोकन गर्न सकिन्छ । मन्दिरको परिसरबाट उत्तर तिर रहेको गोरखा जिल्लाको घैरुड, नाम्जुडको डाडा, मकैसिंड, भुम्लीचोक, बागिलड गाउँ, ताडलीचोक, तिनमाने भञ्ज्याड र मनकामना मन्दिर नजिकै देख्न सकिन्छ । तर यो सबै हेर्नका लागी मौसम भने सफा रहनु पर्दछ ।

पृथ्वी राजमार्गमा पर्ने फिस्लिङबाट इच्छाकामना सम्म अहिले साना सवारी साधन जिप, मोटरसाइकल चल्ने गरेका छन् । विद्युतको सुविधा पनि छ । त्यति मात्र होइन पर्यटकले इन्टरनेट सुविधा उपभोग गर्न पनि सक्छन । पर्यटकहरुको लागी खान बस्न होटल खुल्ने क्रम पनि बढौ गएको छ । गुरुड र चेपाड समुदायको बसोबास रहेको यो ठाउँमा तरकारी उत्पादन पकेट क्षेत्रमा पर्दछ । इच्छाकामनामा पुग्ने पर्यटकहरूले ग्रामीण क्षेत्रका व्यावसायिक तरकारी खेती समेत अवलोकन गर्न पाउछन । पहाडको फेदीमा राजमार्ग नागबेली आकारमा बग्ने त्रिशुली नदी महाभारत पर्वतको उकालो लागे पछि प्राकृतिक रूपले पाइने विविधताले गर्दा अहिले इच्छाकामना तिर्थाटन र जैविक पर्यटकहरुको गन्तव्य स्थल बनेको छ ।

बाल गौरी पाथिभरा मन्दिर काउले

विगतका वर्षहरुमा जस्तै चितवनको ईच्छाकामना गाउपालिका अन्तर्गत वडा २ मायाटारमा रहेको धार्मिक स्थल देवि माता जय बाल गौरी तथा पाथिभरा देवीको मन्दिर रहेको छ । चितवन जिल्लाको साविकको काउले गाविस वार्ड नं ८ मा रहेको पवित्र धार्मिक स्थल एंव शक्ति शाली देवी माता जय बाल गौरी तथा पाथिभरा देवी को मन्दिर जिर्णोद्धार गरि २०६५ साल देखि हरेक वर्ष भव्य र सभ्य रूपमा मेला हुँदै आएको छ । २०७० सालमा चितवन जिल्ला प्रशासनमा दर्ता गरि मन्दिरको व्यवस्थापन गर्दै आएको छ । बाल गौरी मन्दिर चितवन ऐतिहासिक उपर्दाङगढी बाट करिब २ घन्टाको पैदल यात्रा पछि पुग्न सकिन्छ । चितवनको साविक गाविस चण्डभञ्ज्याड ३ घुर्केस र साविकको काउले ८ को सिमाना मायाटार निम्न माध्यमिक विद्यालय नजिकै यो मन्दिर रहेको छ । चितवन र धादिङको सिमाना मोवाखोलाबाट बासपुर हुँदै भने गाडीमा २ घन्टामा सजिलै पुग्न सकिन्छ । मन्दिरमा दैनिक ३ जना पुजारीहरुबाट नित्य पुजा आजा हुँदै आइरहेको छ । मागेको वर पाईने धार्मिक विश्वास रहेको छ । मन्दिरमा दिनान् दिन भक्तजनहरु बढी रहेको छ । बालबच्चा नहुनेहरुको लागि यो मन्दिरमा बाल बच्चा मागे प्राप्त हुने धार्मिक विश्वास रहिआएको र ३-४ वर्षको अवधिमा धेरै जनाको मागेको वर पुगेको चर्चा र विश्वासले पनि यस मन्दिरमा भक्तजनहरुको आस्थाको केन्द्र बन्दै गईरहेको पुजारीहरु बताउँछन् । मन्दिरमा मेला भर्न हरेक वर्ष चितवनका विभिन्न गाउँ गैरिबारी, शक्तिखोर, मुग्लिन, दाहाखानी, हात्तिबाड ढुङ्गे, भोटेश्वरा, दारेचोक, चौतारा धादिङ जबाड, खोरभञ्ज्याड, छिमेकी जिल्ला गोरखा, तनहुँ साथै काठमाडौं देखि पनि भक्तजनहरु आउने गर्दछन् ।



चेपाङ्ग जातिको सांस्कृतिक धरोहर

चेपाङ्गलाई प्रजा जाति पनि भनिन्छ । चेपाङ्ग अर्थात प्रजा जाती आर्थिक, सामाजिक, शैक्षिक हरेक क्षेत्रमा पछाडि परेका छन् । जगालमा फिरन्ते जीवन विताउनु, गिड्ठा भ्याकुर खोज्नु, माछा मार्नु र शिकार खेल्नु चेपाङ्गहरुको दिनचर्या हो । खोरिया फाडेर गरेको खेतीले वर्षको तीन महिना पनि खान पुर्दैन । अर्को तर्फ सानै उमेरमा बिहे गर्ने, धेरै सन्तान जन्माउनाले आमा र बच्चाको स्वास्थ्य स्थिति निकै कमजोर पाइन्छ, गरिवीका कारण कतिपयको शरीर ढाक्ने लुगा समेत हुँदैन । चेपाङ्ग जातिको आफ्नो भन्ने खास कुनै सम्पत्ति हुँदैन । अर्काको काम गरेर, भारी बोकेर, जडिबुटी संकलन,

च्यूरीको छ्यू र मह काढेर कमाएको थोरै आम्दानीले चेपाड जातीको गुजारा चलेको छ् । जग्गा नापी हुँदा सरकारी तीरो लाग्ने डरले धेरै चेपाडहरूले जग्गा दर्ता नगरेको भेटिन्छ । जुन कारण अहिले पनि धेरै चेपाड जातीसँग जग्गाधनी प्रमाणपूर्जा छैन । चेपाड जातीले भदौरे पुर्णिमाका दिन मनाउने चोनाम अर्थात न्वाँगी पर्व मुख्य पर्व मान्दछन् । यो समयमा पुग्ने पर्यटकहरूले चोनाम पर्व, चेपाड जातीको जीवन शैली र संस्कृतीसँग जोडिएका कुरामा पनि अध्ययन गर्न सक्दछन् । भदौ पुर्णिमाको दिनलाई चेपाडले मुख्य पर्वको रूपमा लिने गर्दछन् । सोनाम पर्वमा झाँकी अर्थात पाम्बेलाई घरमा बोलाएर दृयाडग्रो ठोकेर यो पर्व मनाउने गर्दछन् ।

सुन्तला खेतीको पकेट क्षेत्र

इच्छाकामना गाउपालिकाको साबिक का तिन गा.बि स दारेचोक, काउले र चण्डीभञ्ज्याड गाविसका दुई सय २५ हेक्टरमा सुन्तला खेती गरिएको र सो क्षेत्रबाट दुई हजार मेट्रिक टन भन्दा बढी सुन्तला उत्पादन हुने गरेको प्रारम्भिक अनुमान छ् । ३ गाविसमा करिब दुई सय जना किसानले व्यवसायिक रूपमा सुन्तला खेती गरेका छन् । दारेचोकको तामिन भन्ने ठाउँ सुन्तला गाउँका रूपमा परिचित गाउँ भईसकेको छ् ।

तामिनमा मात्र सय भन्दा बढी किसान सुन्तला खेतीमा लागेका छन् । मौसम राम्रो हुँदा यही गाउँबाट वर्षमा दुई करोड रुपैयाँको सुन्तला बिक्री हुन्छ । सुन्तला बेचेको पैसाले स्थानीयबासीले दुईवर्ष अघि मुग्लिन बजारबाट आफ्नो गाउँसम्म जाने सडक पनि बनाएका छन् ।

दारेचोकको पनि साबिक का वडा नम्बर ३, ४ र ५ लाई सुन्तला खेतीको पकेट क्षेत्र मानिएको छ् । काउले गाविसको वडा नम्बर ३ र ६ मा पनि सुन्तलाको राम्रो उत्पादन हुन थालेको छ् । चितवनका सुन्तला मंसिरको पहिलो हप्तादेखि पुसको अन्तिम हप्तासम्म बिक्री गरिन्छ । यहाँको सुन्तला धेरैजसो चितवनकै मुग्लिङ र कुरिनटारबाटै बिक्री हुन्छ । एकैपटक धेरै सुन्तला तयार हुँदा चितवनकै नारायणगढ, काठमाडौं, पोखरा, बुटवल, भैरहवासम्म पनि बिक्री वितरण हुने गर्दछ ।

पृथ्वी हाइवे क्राइसिस म्यानेजमेन्ट ट्रमा सेन्टर

अमेरिकी दूतावासको पहलमा कुरिनटार स्थित सशस्त्र प्रहरीको विपद् व्यवस्थापन तालिम केन्द्रमा बन्दै गरेको ट्रमा सेन्टरलाई ‘पृथ्वी हाइवे क्राइसिस म्यानेजमेन्ट ट्रमा सेन्टर’ नाम दिइएको छ् । उक्त ट्रमा सेन्टर २५ शैया क्षमताको रहनेछ भने पछि आवश्यकता अनुसार स्तरोन्तरि गरिने दुतावासले जनाएको छ् । सेन्टर निर्माणमा करिब १ करोडभन्दा बढी लगानी लाग्ने अनुमान दूतावासको छ् । निर्माण सम्पन्न भएपछि सशस्त्र प्रहरीलाई हस्तान्तरण गर्ने र केही अमेरिकी चिकित्सक र शास्त्र प्रहरीका चिकित्सकहरूले संयुक्त सेवा प्रदान गर्ने बताइएको छ् ।



होम स्टे

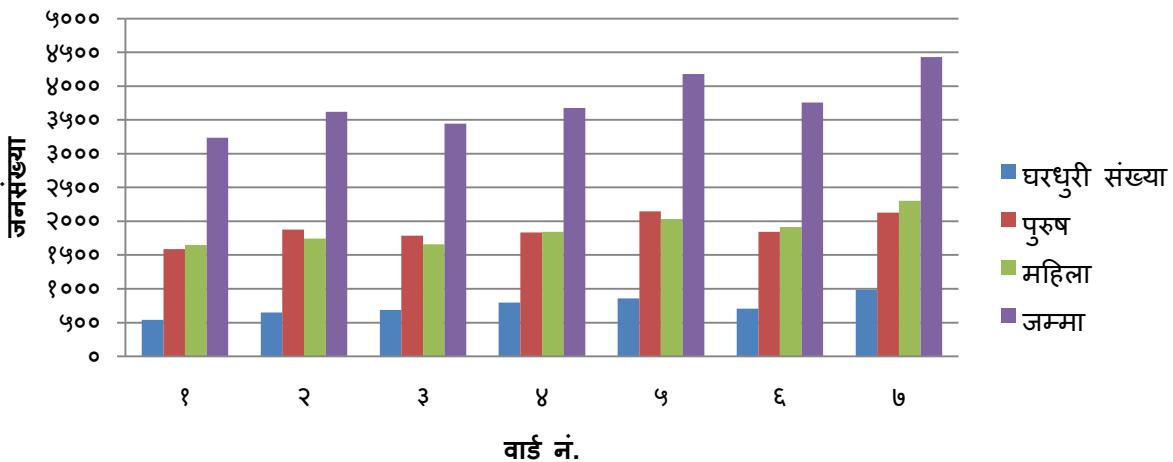
इच्छाकामना-३ तोकदाड गाउँमा पर्यटकहरूलाई सुविधा दिन होम स्टे पनि सञ्चालन भएको छ । तोकदाड गाउँमा ३५ घर गुरुड समुदायका छन् । आमा समुहबाट सञ्चालनमा आएका होम स्टे भूकम्प आएपछि भने भत्केका घरहरु पुनर्निर्माणको काम पनि हुदैछ । तै पनि गाउँमा पुग्ने पाहुनाहरूलाई खानपिन, सेवा सत्कार र आवास भने दिने गरेका छन् । तोकदाड गाउँमा स्थानिय उत्पादनबाट बनेका परिकार, गुरुड समुदायको संस्कृतिको अनुभव पर्यटकले पाउछन् । पर्यटक पाहुनालाई लोकल खाना इच्छा अनुसार ढिँडो, साग, कुखुरा, लोकल रक्सी समेतको स्वाद लिन पाउछन् । समूहमा जाने पर्यटकहरूलाई प्याकेजमा, वेलकम स्न्याक्स, डिनर, एक रातबास ब्रेकफास्ट र लन्चको सुविधा पनि पाइन्छ । साँझ गुरुड समुदायको सांस्कृतिक कार्यक्रम देखाइन्छ ।

जनसांख्यिक विवरण

वार्ड अनुसार घरधुरी तथा जनसंख्या वितरण

वार्ड नं.	घरधुरी संख्या	पुरुष	महिला	जम्मा
१	५४१	१५८९	१६४९	३२३८
२	६५१	१८७८	१७४४	३६२२
३	६८९	१७८७	१६५९	३४४६
४	७९८	१८३३	१८४४	३६७७
५	८५६	२१४७	२०३३	४१८०
६	७०६	१८४२	१९१६	३७५८
७	९८६	२१२६	२३०३	४४२९
जम्मा	५२२७	१३२०२	१३१४८	२६३५०

वार्ड अनुसार घरधुरी तथा जनसंख्या वितरण



जनसंख्या बनावट तथा संरचना

लिङ्ग र उमेरका आधारमा घरमुलीको विवरण

लिङ्ग	घरमुलीको संख्या							जम्मा
	०-१४	१५-२५	२६-३५	३६-४५	४६-५५	५६-६०	६१ भन्दा माथि	
पुरुष	०	१८२	७८८	११०९	११०३	४४९	८२७	४४५८
महिला	०	५४	१८१	२२२	११३	५०	१४९	७६९
जम्मा	०	२३६	९६९	१३३१	१२९६	४९९	९७६	५२२७

वार्ड अनुसार वस्तीको नाम

वार्ड नं.	वडा अनुसार वस्तीको नाम
१	वलम्पुक, हातिवाङ्ग, स्यार्लिङ्ड, पिचिवाङ्ग, तासेलिङ्ड, व्यार्टेस, छाङ्गा, तारसिङ्ड, भाराड, जौतेस, कोलभञ्याङ्ग, मेतराड, कुलभाड, तिपाड, लोवाड, सापरेनी, दिडलाड, चौकि डाँडा, जेन्दला, थापराड, डाँडाबारी, गौरीगाँउ, चाइराड, प्याकिचिलिङ्ग, राजभोग, जैथली, ढाङ्गकली, कालिङ्ग, छाम्पुक, कोप्चराङ्ग, राड्चुराङ्ग, येतराङ्ग
२	वासपुर, मोरेगाँउ, रुसिवाङ्ग, तोबाङ्ग, विजोक, दुम्कि, सिमलडाँडा, मायाटार, दुलेपाखा, ल्यामधार, काउले, भोगटेघारी, मैतेस, थापथली, तोरडाँडा, थाइतेस, हपनी, भोटेगाँउ, तोलाड, ठाडो खोला, सालडाँडा, कोटारी, गोगनपानी, धर्मथली, चण्डीभञ्याङ्ग, हेप्चेक, ओल्याङ्ग, बासपुक, छाँपडाँडा, देवीथान, घुर्केस, माझखण्क, दुम्कि
३	सिरानगाँउ, ढाँप, धुसा, ओरेक, डाहकी, माझगाँउ, सिस्नेरी, फिस्लिङ्ग, तोकदाङ्ग, कमेरे, कुरिनघाट, हपनी, नर्सिङ्गटार, चुम्लिङ्गटार, धारापानी, जमुनडाँडा, रुपलाङ्ग, स्वरवेस्ना, कुमडाँडा, सौराहा, नयाँ चौतारा
४	रमाईलो डाँडा, नयाँवस्ती, लामीडाँडा, स्याकलाड, खैरेनी, कुरिनटार, लेवाटार, वेलडाँडा, गौरीगाँउ, धारापानी, कुरिनभित्ता, केवलकार, सराथोक, नेवाटार, तीनघरे, केरावारी

५	मुग्लज्ज, तामीन, खहरेखोला, जोगहिरा, फुर्केडाँडा, खर्पन, मुख्यटोल, बदेलटार, नेवडाँडा, टार, थाकलडाँडा, पहेलोदुङ्गा, साठीमुरे, पानीघर, कृसोरा, भोटेसौरा
६	तुनतेस, ऋदिखोला, कामितार, ढाँपडाँडा, आधामारा, कालीखोला, चनौटे, नौकिलो, जलविरे, पाँचकिलो, याकाङ्ग, पैरेनी, काठीसोरा, मुडेबाँस, सोरवेसना, कुयलघारी, टोड्के, चौतारा, सिरानटुडे, रैबुङ्ग, ढाला, मस्राड, दुड्गे, बाघखोर, खानीगाँउ
७	थाकलाङ्ग, चण्डिथान, गर्दास, पिपलटार, भालुमारा, सिमलढाँप, झौझडे, स्यारदी, नयाँबारी, लोसे, सिमलडाँडा, चण्डिस्थान, खेतबारी, कोपगौरी, उपरदाङ्गाडि, दाहाखानी, ढाडबारी, घुट्कना, ढापे

गाउँपालिकाको प्रमुख स्थानहरुको अक्षांश - देशान्तर र उचाईको विवरण

वार्ड नं.	वस्तीको नाम	देशान्तर ^०	अक्षांश ^०	उचाई (मिटर)
१	भाराड	८४	३९	१२२०
	व्यार्टेस	८४	३८	१२७८
	दाडकलिड	८४	४०	८७०
	दिडलाड	८४	३८	१५४५
	गौरीगाउँ	८४	४०	१००५
	हात्तिवाड	८४	३९	१४५०
	जौतेस	८४	३९	१२३८
	जैथली	८४	३८	१६१०
	ज्यानदाला	८४	३८	१६१५
	कालिड	८४	३९	१५९०
	कुल्बाड	८४	३९	१३५०
	लोहबाड	८४	४०	१०९०
	मेत्राड	८४	४०	११७५
	राजभोग	८४	३९	११९०
	स्यार्लिड	८४	४०	११३८
२	साप्रेनी	८४	३९	१३७८
	तासेलिड	८४	४०	९७०
	थाप्राङ्ग	८४	३९	१००५
	तिपाङ्ग	८४	४०	१४२०
	धरमथली	८४	३६	१५४०
	घुक्स	८४	३६	१२३०
	ल्यामदर	८४	३५	११८०
	माभखर्क	८४	३७	१०९०
	सालडाँडा	८४	३५	१०६५
	ठाँडोखोला गाउँ	८४	३६	१४७०
	तोलाङ्ग	८४	३७	१६३०
	छापडाँडा	८४	३८	१४९०

	दुम्हिकड़	८४	३६	२७	४८	१३१०
	हज्जी	८४	३७	२७	४८	१३३८
	काउले	८४	३८	२७	४८	१३३८
	मैतेस	८४	३६	२७	४७	१४९०
	तोबाड़	८४	३९	२७	४७	१४७०
३	चौतारा	८४	३७	२७	५०	१६९०
	चुम्लिङ्टार	८४	३९	२७	५१	३०६
	डहकी	८४	३८	२७	५१	५७०
	दारेचोक	८४	३९	२७	५०	१०१०
	ढाप	८४	३९	२७	५१	५७०
	धुसा	८४	४०	२७	५१	४९०
	कमरे	८४	३८	२७	५१	७५०
	कुरिनघाट	८४	३८	२७	५२	२९३
	माझगाउँ	८४	३९	२७	५०	११५०
	नरसिंहटार	८४	३८	२७	५२	३७०
	फिस्लिङ	८४	४०	२७	५०	२८१
	रूपलाड़	८४	३८	२७	५०	१११०
	सिरानगाउँ	८४	३९	२७	५०	११५०
	तोकदाड़	८४	३९	२७	५०	१०१०
	वरेक	८४	३७	२७	५१	१०७०
४	बेलडाँडा	८४	३७	२७	५१	९३०
	केराबारी	८४	३७	२७	५२	९९५
	कुरिनटार	८४	३७	२७	५२	३१०
	लाभिङ्डा	८४	३६	२७	५२	९१०
	लेवाटार	८४	३६	२७	५२	३७५
	नयाँ वस्ती	८४	३८	२७	५२	३४८
	सोराथोक	८४	३६	२७	५२	११२०
	तीनघरे	८४	३६	२७	५२	८५०
५	बनेलटार	८४	३६	२७	५०	१५१०
	भोटेसरा	८४	३५	२७	५०	१२५०
	कृसौरा	८४	३५	२७	५०	१२८८
	साठीमुरे	८४	३४	२७	५१	१०७०
	थाकलडाँडा	८४	३४	२७	४७	११७०
	खर्पन	८४	३५	२७	५१	८९०
	मुग्लिन	८४	३४	२७	५१	२६६
	नेवडाँडा	८४	३५	२७	५१	९७९
	तामिन	८४	३५	२७	५१	९६०
६	आधामारा	८४	३४	२७	४९	८५०
	चनौटे	८४	३२	२७	४९	८१०
	हुड्गे	८४	३४	२७	४८	१२१०
	कालीखोला	८४	३४	२७	५०	८३८

	मस्ताड	८४	३२	२७	४९	७३९
	चैरेनी	८४	३२	२७	५०	३५०
	रैवुड	८४	३५	२७	४९	११८५
	सोर्वेसना	८४	३३	२७	४८	१३१०
	तुन्तेस	८४	३५	२७	४८	१२३०
	याकाड	८४	३२	२७	४९	७५०
	खानीगाउँ	८४	३१	२७	४८	७४०
	कोयलगाउँ	८४	३०	२७	४९	४५५
	टोड्के	८४	३४	२७	४७	१२९०
७	दाहखानी	८४	३२	२७	४७	१०३०
	गर्दास	८४	३३	२७	४४	३०२
	खेतबारी	८४	३२	२७	४५	३५५
	सिमलढाप	८४	३२	२७	४५	३४५
	स्याडदी	८४	३३	२७	४५	४०८
	थाकलाड	८४	३२	२७	४६	५०८

व्यक्तिगत घटनाको विवरण स्थिति

गाउँपालिकाको जन्म दर्ता तथा मृत्यु दर्ता सम्बन्धी विवरण

जन्म दर्ता						मृत्यु दर्ता					
३५ दिन भित्र	१ वर्ष भित्र	१ वर्ष माथि	महिला	पुरुष	जम्मा	३५ दिन भित्र	१ वर्ष भित्र	१ वर्ष माथि	महिला	पुरुष	जम्मा
८	४	७४	४५	४१	८६	२	८	८	७	११	१८

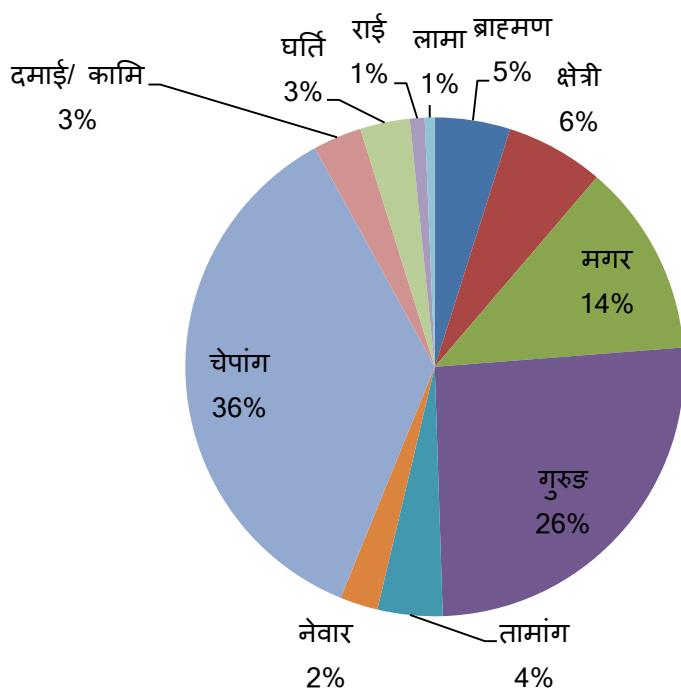
गाउँपालिकाको विवाह, सम्बन्ध विच्छेद र वसाई सराई दर्ता सम्बन्धी विवरण

विवाह दर्ता				सम्बन्ध विच्छेद दर्ता				वसाई सराई दर्ता					
३५ दिन भित्र	१ वर्ष भित्र	१ वर्ष माथि	जम्मा	३५ दिन भित्र	१ वर्ष भित्र	१ वर्ष माथि	जम्मा	३५ दिन भित्र	१ वर्ष भित्र	१ वर्ष माथि	गएका	आएका	जम्मा
०	५	२४	२९	०	०	०	०	२	१	४	१०	६	७

जातजातियताको आधारमा जनसंख्या विवरण

जातजाति	जनसंख्या	प्रतिशत
ब्राह्मण	१२८८	४.८९
क्षेत्री	१६७८	६.३७
मगर	३२९४	१२.५
गुरुङ	६७७९	२५.७३
तामाङ्ग	१११०	४.२१
नेवार	६४८	२.४६
चेपाङ्ग	९४५३	३५.८७
दमाई/ कामी	८२८	३.१४
घर्ती	८५१	३.२३
राई	२४९	०.९५
लामा	१७२	०.६५
जम्मा	२६३५०	१००

जात जातिको आधारमा जनसंख्या विवरण



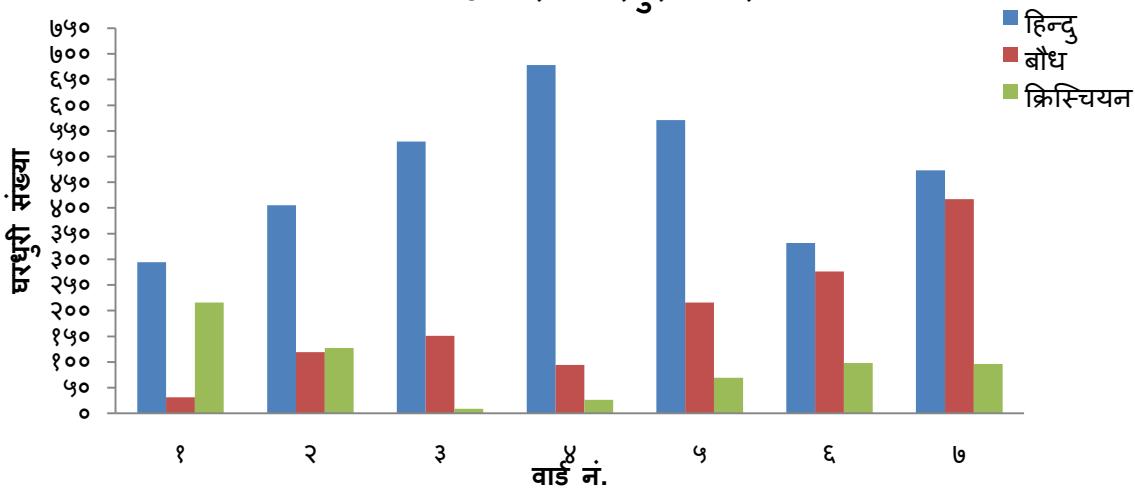
जातजाति अनुसार घरधुरी संख्या

जातजाती	वार्ड अनुसार घरधुरी							जम्मा
	वार्ड नं. १	वार्ड नं. २	वार्ड नं. ३	वार्ड नं. ४	वार्ड नं. ५	वार्ड नं. ६	वार्ड नं. ७	
पहाड़ी दलित	८	२०	३४	१४८	२०४	५२	२४३	७१०
पहाड़ी जनजाति तथा आदिवासीं	५१५	५१७	५९३	५४६	४९३	५६३	५४०	३६८६
पहाड़ी ब्राह्मण, क्षेत्री, ठकुरी, सन्यासी	१८	११४	६२	१०४	२३९	९१	२०३	८३१
जम्मा	५४१	६५१	६८९	७९८	८५६	७०६	९८६	५२२७

धर्मको आधारमा घरधुरीको विवरण

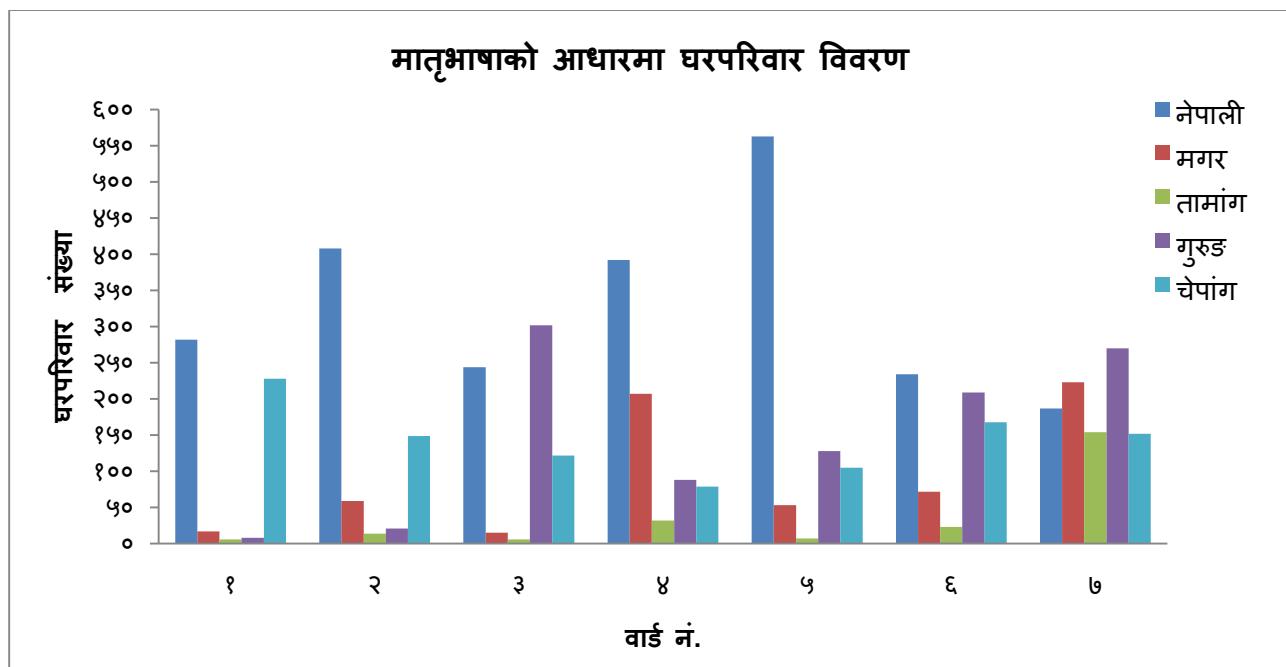
वार्ड नं.	हिन्दु	बौद्ध	क्रिश्चियन
१	२९४	३१	२१६
२	४०५	११९	१२७
३	५२९	१५१	९
४	६७८	९४	२६
५	५७१	२१६	६९
६	३३२	२७६	९८
७	४७३	४१७	९६
जम्मा	३२८२	१३०४	६४१

धर्मको आधारमा घरधुरी विवरण



मातृभाषाको आधारमा घरधुरीको विवरण

वार्ड नं.	नेपाली	मगर	तामाङ्ग/लामा/राई	गुरुङ	चेपाङ्ग
१	२८२	१७	६	८	२२८
२	४०८	५९	१४	२१	१४९
३	२४४	१५	६	३०२	१२२
४	३९२	२०७	३२	८८	७९
५	५६३	५३	७	१२८	१०५
६	२३४	७२	२३	२०९	१६८
७	१८७	२२३	१५४	२७०	१५२
जम्मा	२९१०	६४६	२४२	१०२६	१००३



उमेर तथा लिङ्गका आधारमा जनसंख्याको विवरण

उमेर समूह	पुरुष	महिला	तेस्रो लिङ्गी	जम्मा
जन्मे देखि ५ वर्ष मुनि	१२८४	१६५६	०	२९४०
६ देखि १० सम्म	१२९४	११४९	०	२४४३
११ देखि १५ सम्म	१४२२	१३५५	०	२७७७
१६ देखि २० सम्म	१५७४	१४८७	०	३०६१
२१ देखि २५ सम्म	१६८१	१७६६	०	३४४७
२६ देखि ४० सम्म	२३८९	२३९८	०	४७७७
४१ देखि ६० सम्म	२२९१	२२४३	०	४५३४
६१ देखि ८० सम्म	१०२२	८३४	०	१८५६
८१ देखि १०० सम्म	२४५	२६०	०	५०५
जम्मा	१३२०२	१३१४८	०	२६३५०

अपाङ्गताको आधारमा जनसंख्या

वार्ड नं. १							
लिङ्ग	अपाङ्गताका आधारमा जनसंख्या						
	संख्या	आखाँ नदेख्ने	कान नसुन्ने	बोली नआउने	शारिरीक अपाङ्गता	मानसिक अपाङ्गता	बहुअपाङ्गता
पुरुष	२२	१	५	४	१०	०	२
महिला	१३	१	४	१	४	१	२
जम्मा	३५	२	९	५	१४	१	४
वार्ड नं. २							
लिङ्ग	अपाङ्गताका आधारमा जनसंख्या						
	संख्या	आखाँ नदेख्ने	कान नसुन्ने	बोली नआउने	शारिरीक अपाङ्गता	मानसिक अपाङ्गता	बहुअपाङ्गता
पुरुष	३०	३	५	६	१२	२	२
महिला	२७	२	५	५	८	३	४
जम्मा	५७	५	१०	११	२०	५	६
वार्ड नं. ३							
लिङ्ग	अपाङ्गताका आधारमा जनसंख्या						
	संख्या	आखाँ नदेख्ने	कान नसुन्ने	बोली नआउने	शारिरीक अपाङ्गता	मानसिक अपाङ्गता	बहुअपाङ्गता
पुरुष	३५	४	९	५	१३	२	२
महिला	२८	३	१२	१	९	३	०
जम्मा	६३	७	२१	६	२२	५	२
वार्ड नं. ४							
लिङ्ग	अपाङ्गताका आधारमा जनसंख्या						
	संख्या	आखाँ नदेख्ने	कान नसुन्ने	बोली नआउने	शारिरीक अपाङ्गता	मानसिक अपाङ्गता	बहुअपाङ्गता
पुरुष	२२	१	२	४	११	१	३
महिला	२४	१	५	३	१३	०	२
जम्मा	४६	२	७	७	२४	१	५
वार्ड नं. ५							
लिङ्ग	अपाङ्गताका आधारमा जनसंख्या						
	संख्या	आखाँ नदेख्ने	कान नसुन्ने	बोली नआउने	शारिरीक अपाङ्गता	मानसिक अपाङ्गता	बहुअपाङ्गता
पुरुष	१३	०	१	३	६	२	१
महिला	९	१	३	१	२	१	१
जम्मा	२२	१	४	४	८	३	२
वार्ड नं. ६							
लिङ्ग	अपाङ्गताका आधारमा जनसंख्या						
	संख्या	आखाँ नदेख्ने	कान नसुन्ने	बोली नआउने	शारिरीक अपाङ्गता	मानसिक अपाङ्गता	बहुअपाङ्गता

पुरुष	२१	४	०	२	१३	१	१
महिला	१६	१	२	२	९	१	१
जम्मा	३७	५	२	४	२२	२	२

वार्ड नं. ७

लिङ्ग	अपाङ्गताका आधारमा जनसंख्या						
	संख्या	आखाँ नदेख्ने	कान नसुन्ने	बोली नआउने	शारिरीक अपाङ्गता	मानसिक अपाङ्गता	बहुअपाङ्गता
पुरुष	५६	८	६	९	२१	८	४
महिला	४२	३	११	५	१६	५	२
जम्मा	९८	११	१७	१४	३७	१३	६

१० वर्ष र सो भन्दा माथिका महिला पुरुषहरुको पहिलो पटक विवाह गरेको उमेरको आधारमा जनसंख्याको विवरण

लिङ्ग	जम्मा पहिलो पटक विवाह गरेको उमेर									
	१० भन्दा माथि	११ भन्दा माथि	१२ भन्दा माथि	१३ भन्दा माथि	१४ भन्दा माथि	१५ भन्दा माथि	१६ भन्दा माथि	१७ भन्दा माथि	१८ भन्दा माथि	१९ भन्दा माथि
पुरुष	७	६९	१८३	४१२७	३६२७	२८०	९	४	२	०
महिला	११	७६	१७९	४१४५	१००३	६२	३	०	०	०
जम्मा	१८	१५५	३६२	८२७२	४६३०	३४२	१२	४	२	०

आर्थिक स्थिति

भू-स्वामित्व

वार्ड नं.	आफ्नो नाममा रहेको जग्गा (विघा)	अरुको नाममा रहेको जग्गा (विघा)	ऐलानी जग्गा (विघा)	जम्मा जमीन (विघा)
१		३१९	७६	९९
२		३७१	८८	११८
३		३०३	१०२	१४९
४		२८४	७३	२१८
५		४७२	११२	१५३
६		४१३	९८	१५२
७		५३१	१२६	१७१

औसत बार्षिक परिवारिक आमदानी विवरण

क्र.सं.	औसत बार्षिक परिवारिक आमदानी विवरण (रुपैयामा)	परिवार संख्या	प्रतिशत
१	१०,००० भन्दा कम	५९२	९.९६
२	१०,००० देखि २०,०००	६०४	११.५६
३	२०,००१ देखि ३०,०००	७५०	१४.३५
४	३०,००१ देखि ५०,०००	८८२	१६.८७
५	५०,००१ देखि १,००,०००	६१२	११.७१
६	१,००,००० देखि १,५०,०००	८२१	१५.७
७	१,५०,००० देखि २,००,०००	६१४	११.७५
८	२,००,००० भन्दा माथि	४३२	८.१
जम्मा		५२२७	१००

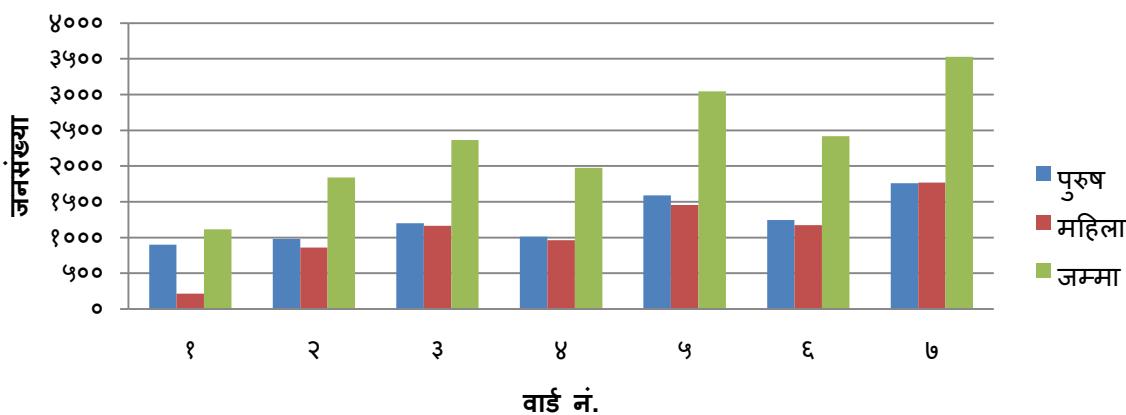
औसत मासिक परिवारिक वचत विवरण

क्र.सं.	औसत मासिक परिवारिक वचत विवरण (रुपैयामा)	परिवार संख्या	प्रतिशत
१	५०० भन्दा कम	७३	१.४
२	५०० देखि १,०००	१५०५	२८.७९
३	१,००१ देखि २,०००	१२१३	२३.२१
४	२,००१ देखि ३,०००	८२४	१५.७६
५	३,००१ देखि ५,०००	७२९	१३.९५
६	५,००१ देखि १०,०००	६७१	१२.८४
७	१०,००० भन्दा माथि	२१२	४.०५
जम्मा		५२२७	१००

आर्थिक रूपले सकिय जनसंख्याको अवस्था

वार्ड नं.	पुरुष	महिला	जम्मा
१	८९९	२१५	१११४
२	९८१	८५८	१८३९
३	११९९	११६४	२३६३
४	१०९२	९६४	१९७६
५	१५८९	१४५७	३०४६
६	१२४३	११७४	२४१७
७	१७६१	१७६९	३५३०
जम्मा	८६८४	७६०१	१६२८५

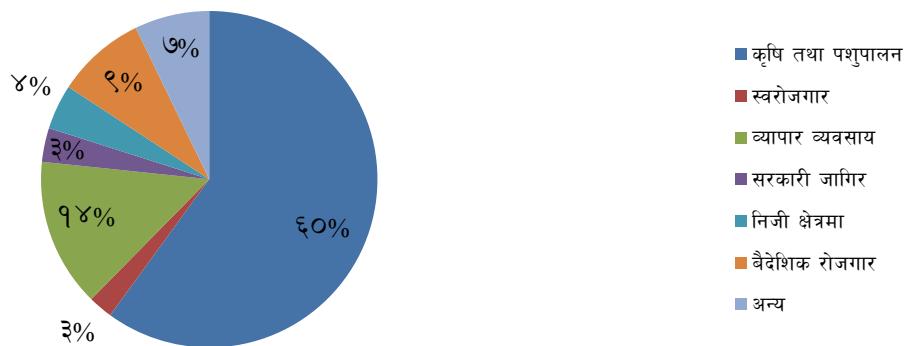
आर्थिक रूपले सक्रिय जनसंख्याको अवस्था



मुख्य पेशाको आधारमा घरधुरीको विवरण

वार्ड नं.	परिवारको मुख्य पेशाको आधारमा घरधुरीको संख्या						
	कृषि तथा पशुपालन	स्वरोजगार	व्यापार व्यवसाय	सरकारी जागिर	निजी क्षेत्रमा	बैदेशिक रोजगार	अन्य
१	३८१	१६	१३	९	४८	१७	५७
२	४६७	११	१७	१३	३२	३६	७५
३	३८६	१४	१३६	१६	३१	१११	५
४	४९२	१९	११८	२९	११	५३	७७
५	३८४	९	२४८	३२	१६	११४	५३
६	४२१	२२	६०	२४	१९	७२	८८
७	५९५	३१	१५२	४७	९८	४३	२०
जम्मा	३९२६	१२२	७४४	१७०	२२५	४४६	३७५

परिवारको मुख्य पेशाको आधारमा घरधुरीको संख्या



माछा, मौरी र रेशमपालनको विवरण

वार्ड नं.	मौरीपालन		माछपालन			
	घार संख्या	उत्पादन वार्षिक मह (के.जी. मा)	पोखरी संख्या	क्षेत्रफल	उत्पादन (के.जी. मा)	
१	९१	४७९	०	-	-	
२	८३	४०५	१	१२० वर्ग मि.	३५००	
३	४३	३२८	१	२१० वर्ग मि.	४२००	
४	२८	१६८	०	-	-	
५	६७	३८२	०	-	-	
६	७९	४०८	०	-	-	
७	६९	३९६	८	१.३ हेक्टर	२९०००	

सिंचित क्षेत्रफलको विवरण

क्र.सं.	विवरण	वार्ड नं. क्षेत्रफल (हेक्टरमा)						
		१	२	३	४	५	६	७
१	सालैभर सिंचित	-	-	-	-	-	१० हे.	५०० हे.
२	मौसमि सिंचित	-	-	-	-	-	९०%	७०० हे.
३	कुल सिंचित क्षेत्रफल	-	-	-	-	-	१००%	१२०० हे.
४	असिंचित जमिन	-	-	-	-	-	९०%	६०० हे.
५	खेती योग्य जमिन	-	-	-	-	-	६०%	१२०० हे.
६	खेती गरीएको जमिन	-	-	-	-	-	५५%	१२०० हे.

पशुहरु तथा उत्पादनको अवस्था

क्र.सं.	किसिम	संख्या			उत्पादन		
		स्थानिय	उन्नत	जम्मा	दुध (लि.)	मासु (के.जी.)	उन (के.जी.)
१	गाईगोरु/बाघबाछि	९६३५	३६९	१०००४	४००१६	-	-
२	रांगाखैसी/पाडापाडी	७२१६	८७	७३०३	४३७९८	-	-
३	बाखा/भेडा/खसी/बोका	४१८१६	१०८२	४२८९८	-	९२३००	-
४	सुंगुर/बंगुर	२४१३	३५२	२७६५	-	४३६५२	-
५	कुखुरा/हाँस	६२७२४	५०९४	६७७३	-	१३५४६	-

खाद्यान्त आत्मनिर्भरताको अवस्था

क्र.सं.	खाद्यान्त आत्मनिर्भरता	वार्ड नं.							
		१	२	३	४	५	६	७	जम्मा
१	एक वर्षसम्म खान पुग्ने तथा बचत हुने	९	६	१०४	१४०	१८८	३०	९४	५७१
२	एक वर्षसम्म खान पुग्ने	१२	९७	१७०	१६३	१५८	९०	२१५	९८५
३	नौ महिनास सम्म खान पुग्ने	१८७	१९३	१८२	१८६	१५७	११८	२०९	१२३२
४	६ महिना भन्दन कम खान पुग्ने	२४३	३४५	२१८	२९९	२३८	४६०	४५८	२३६१
५	३ महिना भन्दा कम खान पुग्ने	८	६	९	७	९	४	३	४६
६	जग्गा जमिन केही पनि नहुने	२	४	६	३	६	४	७	३२

इच्छाकामना गाउँपालिकामा रहेका बैंकहरु

- लुम्बिनी विकास बैंक
- गरीमा विकास बैंक
- गण्डकी विकास बैंक
- माछापुच्छ्रे बैंक
- ग्लोबल आई.एम.ई

बैंक खाता सम्बन्ध विवरण

वार्ड नं.	खाता भएका घरधुरी	खाता नभएका घरधुरी
१	३९८	१४३
२	४८२	१६९
३	५०४	९८५
४	६२१	१७७
५	६८५	१७१
६	४५२	२५४
७	७०८	२७८
जम्मा	३८५०	१३७७

कगाँउपालिकाबाट वैदेशीक रोजगारीमा जाने महिला तथा पुरुषको संख्या र देशको नाम

देशको नाम	महिला	पुरुष
मलेशिया	०	१०३
अस्ट्रेलिया	०	४५
दुवई	०	५१
कोरिया	०	८
साउदी	०	६१
कतार	०	३५
अमेरिका	०	१३
कुवेत	२	११
पोर्चुगल	०	६
भारत	०	२४
झाराक	०	२
जापान	०	४८
टर्की	०	३
डेनमार्क	०	३
पोल्याण्ड	०	२
बहराईन	०	३
इजराईल	०	३
पपिनो न्युगिया	०	१
स्कटल्याण्ड	०	१
बेल्जियम	०	१
तुर्कीस्थान	०	१
आयरल्याण्ड	०	१

गाउपालिकाको कृषिको स्थिति

चितवन जिल्लाको कुल भूमिको करिब २०.६५ प्रतिशत भुमि पहाडी भेगमा पर्दछ, यस मध्ये ईच्छाकामना गाउँपालिकाले ठुलो हिस्सा लिएको छ । महाभारत शृंखलामा पर्ने यो क्षेत्र अक्षांशीय विस्तार अनुसार समशीतोष्ण मण्डलमा पर्दछ, भने हावापानीको क्षेत्र अनुसार उष्ण मौसमीमा पर्दछ । चितवन जिल्ला भरिमा सबै भन्दा बढी वर्षात यही गाउँपालिकामा पर्दछ, औसत ७५ से.मि. देखि २०० से.मि. वर्षा हुन्छ । जिल्लाको सबैभन्दा बढी वर्षा काउले, सिद्धी र दाहाखानी हो । आदिम कालदेखि पहाडमा बस्ने चेपाङ्गसमुदाय खेतिमा भन्दा मजदुरीमा बढी रमाउने प्रविती भएको हुदा येहाको कृषि जिल्लाको अन्य भू-भाग को जस्तो अधि बढेको छैन । जिबिकोपार्जन खेति प्रणाली, वन जंगलमा पाइने कन्दमुल तथा फलफुलमै सन्तुष्टी लिने चेपाङ्ग समुदाय खासै फलफुल समेत लगाएको पाइदैन भने कोहोकोहीले स्थानीय केरा र चिउरीलाई व्यवसायिक रूपमा लिने गरेको पाइन्छ ।

स्थानीय निकायको गठन र संघियतामा प्रवेश गरेको अवस्थामा सबै ठाउमा सबै जातिको निम्नि कृषि विकास र सोको प्रवर्धन गर्नुपर्ने जिम्मा समन्धित जन प्रतिनिधिको भएकोले यस

गाउँपालिकामा आधुनिक कृषि जसमा तरकारी खेति, अमिला फलफुल, माहुरी पालन, फूल खेति, जडिबुटी, ट्राउट माछा पालन, बाँस खेति आदिमा जोड दिनु पर्ने देखिन्छ । सो को लागि पूर्ण प्रविधि र प्रखर प्राविधिकको परामर्श भने आवश्यक देखिन्छ ।

इच्छाकामना गाउँपालिका आफैमा पहाडी क्षेत्र हो । पहाडी भू-भागमा पकेट क्षेत्रका रूपमा सुन्तला तथा कागती खेती रहनुको अतिरिक्त वर्षा सिजनमा बेमौसमी तरकारी खेतीको अभ्यास भइरहेको छ । पहाडको फेदी एवं वेशी क्षेत्रमा चिउरी एवं रुदिलोजन्य मुख्य र अन्य सहायक वनस्पतिको प्रचुरताले मौरीपालन व्यवसायलाई टेवा मिल्नुको साथै व्यावसायिक रूपमा घिऊ सिमी तरकारी फस्टाएको र पोली हाउसमा गोलभेडा खेतीको शुरुवात भएको छ ।

परम्परागत कृषि प्रणालीमा आधारित साना किसानहरू बीउ, मल, सिचाइ तथा बजार जस्ता अति आवश्यक सामग्री तथा सयन्त्र बाट बञ्चित छन् । कम गुणस्तरका बीउ, मल, सिंचाइको अभाव तथा मध्यस्थकर्ताबाट नियन्त्रित बजारभाउले कृषिकलाई अन्धकारको कृषि यात्रामा हिडाइ रहेको छ ।

पशुपालनमा केहि हदमा व्यवसायिकता बाखा पालनमा भएको भएतापनि उन्नत गाइ तथा भैसीको भने व्यवसायिक पालन गरिएको छैन । धेरै वार्डमा बिजुली सम्म पुग्न नसकेको कारण व्यवसायिक कुखुरा पालना भएको छैन भने उपभोग गरिने मासु अण्डा गाउँपालिका भन्दा बाहिर बाट आउने गर्दछ ।

सुन्तला खेति

इच्छाकामनामा पुग्ने पर्यटकहरूको अर्को आकर्षण भनेको सुन्तला खेती पनि हो । इच्छाकामना गाउँका बासिन्दाको नगदे खेती पनि सुन्तला हो । कार्तिक, मङ्गसिर महिनामा पुग्ने पर्यटकहरूले गाउँ भरी नै सुन्तलाले पहेलपुर भएको देख्न पाउछन् । हाँगामा लटरम्म फलेका सुन्तलाको दृश्य साँच्चकै हेरि रहूँ भैं लाग्छ । सुन्तलाको बोटमा बसेर फोटो खिच्ने पर्यटकहरूको संख्या पनि कमि हुदैन । बगैचामा बसेर सुन्तलाको स्वाद लिन पाउदा पर्यटकहरु आनन्द मान्दछन् । सुन्तला इच्छाकामनाको प्राय सबै गाउँमा पाइन्छ । सुन्तलाको स्वाद र धेरै उत्पादनहुने स्थान मनकामनाको नाम आउने गरे पनि इच्छाकामना सुन्तलाको लागी पकेट एरिया पर्दछ । सुन्तला खेतीको लागी सामन्यता १००० देखि १४०० मिटर सम्मको उचाईमा सुन्तलाको खेति व्यावसायिक रूपमा गर्न सकिन्छ । सुन्तला खेतीको लागी उत्तरी मोहडाको जमिन र सुन्तलाको बोटले हिमाली हावा खोजदछ । जुन वातावरण इच्छाकामनामा छ ।

गाउँपालिकामा स्थानीय स्रोत साधनको अवस्था र प्रयोग

वार्ड नं.- १

डाले घास	गोगन, निभारो, खन्यू, कुटमिरो
भुई घास	सिरु, अम्रिसो, खर, फुर्के, इन्दु, उइनी, चुरी
चरिचरन	वनजङ्गल
जडी बुटी	तितेपाति, बाहटुसे, चिराइतो, सेतो जरा, पाँच औंले, भाजुरी, काजलको बोको
प्रसोधन	छैन
सम्भावना खेतीमा आधारित	बाहटुसे, चिराइतो, गाईखुर
वन र सामुदायिक आधारित	छैन

वार्ड नं.- २

डाले घास	गोगन, खनिया,
भुई घास	अम्रिसो, खर
चरिचरन	वनजङ्गल, पाखा
जडी बुटी	तितेपाति, चिराइतो, पाखनभेद
प्रसोधन	छैन
सम्भावना खेतीमा आधारित	अदुवा, टिमुर, अमला
वन र सामुदायिक आधारित	छैन

वार्ड नं.- ३

डाले घास	गोगन, निभारो, खन्यू, कुटमिरो, बाँस, बकाईनो, किम्बु, इपिल
भुई घास	अम्रिसो, खर, सिरु
चरिचरन	वनजङ्गल
जडी बुटी	तितेपाति, पाखनभेद, कुरिलो, बोझो, अमला, सिमल, गुर्जा
प्रसोधन	छैन
सम्भावना खेतीमा आधारित	अदुवा, टिमुर, कुरिलो, कुकुरदनी, बाजुरि, सिमल, असुरो, आकाशवेलि
वन र सामुदायिक आधारित	कुरिलो

वार्ड नं.- ४

डाले घास	डार्की, कुटमिरो, बकाईना
भुई घास	खर, सिरु, खर्की
चरिचरन	वनजङ्गल
जडी बुटी	तितेपाति, कुरिलो, अमला, गुर्जु
प्रसोधन	छैन
सम्भावना खेतीमा आधारित	अदुवा, टिमुर, कुरिलो, कुकुरदनी
वन र सामुदायिक आधारित	छैन

वार्ड नं.- ५

डाले घास	कुटमिरो, बकाईनो, किम्बु, इपिल, मेन्दुला
भुई घास	खर, सिरु, मलाटो, मलासेस
चरिचरन	वनजङ्गल
जडी बुटी	कुरिलो, कुकुरतरुल, बाजुरि
प्रसोधन	छैन
सम्भावना खेतीमा आधारित	अदुवा, टिमुर, कुरिलो, बाजुरि
वन र सामुदायिक आधारित	छैन

वार्ड नं.- ६

डाले घास	गोगन, बकाईनो, इपिल
भुई घास	खर, सिरु, नेपियर
चरिचरन	वनजङ्गल
जडी बुटी	पाखनभेद, कुरिला
प्रसोधन	छैन
सम्भावना खेतीमा आधारित	टिमुर, कुरिला
वन र सामुदायिक आधारित	छैन

वार्ड नं.- ७

डाले घास	बकाईनो, कोइरालो
भुई घास	खर, सिरु
चरिचरन	वनजङ्गल
जडी बुटी	तितेपाति, पाखनभेद, कुरिलो, बोझो, कुकुरतरुल, वेलवती
प्रसोधन	छैन
सम्भावना खेतीमा आधारित	अदुवा, टिमुर, कुरिला
वन र सामुदायिक आधारित	छैन

वार्ड गत रूपमा हुने फलफूलहरु र समस्याहरु

वार्ड	फलफूलहरु	व्यवसायिक रूपमा गर्ने सकिने फलफूलहरु	समस्याहरु
१	सुन्तला, अलैंची, नास्पाती, ज्यामिर, काको, कागती, आरु, अनार	सुन्तला, नास्पाती, काको, कागती, आरु, अनार, भुईस्याउ	बोट मर्ने, किरा लाग्ने, रातो कमिला लाग्ने, छिरमिरे
२	केरा, सुन्तला, अलैंची, नास्पाती, काको, कागती, अनार, भुईस्याउ, अम्बा	केरा, कागती, सुन्तला	बोट मर्ने, कमिला लाग्ने
३	आँप, लिचि, कट्हर, केरा, सुन्तला, कागती, आरु, अनार, नास्पाती, अम्बा	आँप, सुन्तला, केरा, कागती, अम्बा	किरा लाग्ने, बोट मर्ने, सुन्तलामा Powdery mildew, खराने रोग, पतेरा, किरा लाग्ने, पात डढ्ने
४	नास्पाती, ज्यामिर, काको, आँप, केरा, सुन्तला	काको, नास्पाती, केरा, कट्हर	बोट मर्ने, पात कालो हुने, किरा लाग्न
५	सुन्तला, कागती, स्याउ, केरा, नास्पाती, आरु, अम्बा, आँप	आँप, सुन्तला, केरा, कागती	सुन्तलाको जरा कुहिने, बोटको टुप्पो मर्ने, किरा लाग्ने
६	सुन्तला, केरा, अम्बा, काको	सुन्तला, केरा, काको	किरा लाग्ने, बोट मर्ने
७	आँप, केरा, कागती	आँप, केरा, कागती	किरा लाग्ने, बोट मर्ने

कृषि उपजमा लाग्ने रोग कीरा

इच्छाकामना गा.पा.मा विभिन्न वाली तथा कृषि उपजमा रोग तथा कीराको प्रकोपले क्षति पुऱ्याउने गर्दछ । जसको कारण यस क्षेत्रमा तरकारी, फलफुल, खाद्यान्न, दलहन तथा नगदे वालीको

उत्पादनमा नकारात्मक प्रभाव पर्ने गर्दछ । यस क्षेत्रमा देखापर्ने यस्ता रोग तथा कीराको विवरण वाली अनुसार देहाय बमोजिम रहेको छ ।

तरकारी वालीमा लाग्ने रोगको नाम	फलफूल खेतीमा लाग्ने रोगको नाम	खाद्यान्न वालीमा लाग्ने रोगको नाम	दलहन वालीमा लाग्ने रोगको नाम	नगदे वालीमा लाग्ने रोगको नाम
फेद कुहिने	आपको फल भर्ने	कालोपोके	लाहि किराको संक्रमण	गानो कुहिने अलैचिको
खपटे किराको संक्रमण	फड्के किराको संक्रमण	सिन्दुरे खैरे	मोज्याड भाइरस	छिर्के फुर्के
डहुवा	फलमा औशा पर्ने	लाहि किराको संक्रमण	एन्थ्राकनोज	अदुवाको गानो कुहिने
फेदकाट्ने	ग्रिनिङ रोग	मरुवा	सिन्दुरे रोग	अदुवाको पातको थोप्ले
पउडरी मिल्ड्यू	क्याङ्कर	गमारो	धुले दुसी/खराने	बदामको बैना कुहिने
वन्दाको पुतलि	कोक्रे, कालो, ध्वासे	जरा कुहिने		
ऋहलाउने, जरामा गाँठापर्ने	फेद कुहिने	खुम्चे किराको संक्रमण		

पशुपंक्षीमा लाग्ने रोग

यस क्षेत्रमा मौसम अनुसार लाग्ने विभिन्न खालका रागेले बेला वखतमा क्षति पुऱ्याउने गर्दछ । जसको कारण पशु पन्छीजन्य उत्पादनमा क्षति पुर्दछ । यस्ता रोग व्यधीलाई कतिपयले घरमै त करिले भेटेरनरीमा उपचार गराउने गर्दछन् । यहाँ देखा पर्ने रोग तथा उपचारको अभ्यासलाई तलको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

पशुपन्छी जन्य उत्पादन	रोगको नाम
पशु	जुका, चरचरे, खोरेत, गम्बारो, पि पि आर, थुनेलो, मुवालो, रानिखेत, बाँझोपना
पंक्षी	रानिखेत, गम्बारो, कोलिबेसिलोसिस, कम्बिसिडियोसिस, कुखुराको टाइफाइड, जुका, बर्डफ्लु
माछा	अवसिजनको कमि, गिल्स कुहिने, टिकोडिना, जुम्मा, जुका, सेतोथो प्लेरोग, गाइरोडक्टाइलाइन, डियु एस रोग

औद्योगिक तथा व्यापार व्यवसाय (निर्माण व्यवसायी समेत) सम्बन्धित विवरण

सि.नं.	व्यापार व्यवसायको विवरण	वार्ड नं.							जम्मा
		१	२	३	४	५	६	७	
१	होटल व्यवसायी	१	-	२१	२५	१००	१५	१०	१७२
२	बंगुरपालन	-	-	११	७	-	३	४	२५
३	ठेक्का पट्टा	१५	२००	-	-	-	१००	१००	४१५
४	फर्निचर	४	-	२	१	-	-	-	७
५	किराना पसल	२०	३०	२२	१५	३५	१०	१४	१४७
६	खाजाघर चिया पसल	१	-	१०	३०	४०	१०	९	१००
७	टेर्लेस	-	१०	१७	३०	१५	१०	२०	९७
८	माघ्रामासु पसल व्यवसायी	-	-	६	६	-	१	८	२१
९	राईस मिल	-	-	२	८	१	२	२	१५
१०	तरकारी तथा फलफुल व्यवसायी	-	१२	६	४	५९	-	-	८१
११	कार्डबोर्ड उत्पादन	-	१	-	-	-	-	-	१
१२	ट्युसन सेन्टर	-	१	१	-	-	-	-	२
१३	सुनचाँदी व्यवसायी	-	-	५	१	३	-	-	९
१४	भाँडा व्यवसायी	-	-	१२	२	२	-	-	१६
१५	फेन्सी व्यवसायी	-	-	१८	५	१२	-	५	४०
१६	क्लिनिक व्यवसायी	-	-	२	-	४	-	-	६
१७	इलेक्ट्रोनिक व्यवसायी	-	-	९	२	६	-	-	१७
१८	हेयर सैलुन	-	-	४	२	३	-	२	११
१९	उद्योग	-	-	२	२	१	-	-	५
२०	आर्ट व्यवसायी	-	-	१	-	-	-	-	१
२१	जुत्ता पसल	-	-	४	-	१	-	-	५
२२	फोटो स्टुडियो	-	-	५	२	१	१	-	९
२३	सि.डि. पसल	-	-	४	-	-	-	-	४
२४	अटो वर्कसप	-	-	३	-	-	-	-	३
२५	घडि रेडियो टिभि मर्मत	-	-	७	३	१	-	-	११
२६	पेट्रोल पम्प	-	-	७	३	१	-	-	११
२७	मसला उद्योग	-	-	१	-	-	-	-	१
२८	चस्मा पसल	-	-	४	-	-	-	-	४
२९	पस्मीना पसल	-	-	३	-	-	-	-	३
३०	हाउजीङ्ग	-	-	-	१	-	-	-	१
३१	बोर्डिङ स्कुल संचालन	-	-	-	२	२	-	-	४
३२	कार्पेट पसल	-	-	-	१	-	-	-	१
३३	मदिरा व्यवसायी	-	-	-	१०	-	-	१०	२०
३४	ग्राहांस डिलर	-	-	-	१	-	-	-	१
३५	पाउ भण्डार	-	-	-	२	-	-	-	२
३६	क्याटरिङ्ग	-	-	-	१	-	-	-	१
३७	निर्माण व्यवसायी	-	-	-	२	-	-	-	२

३८	मलवित उत्पादन	-	-	-	१	-	-	-	१
३९	सिसा पसल	-	-	-	१	-	-	-	१
४०	पुस्तक व्यवसायी तथा फोटोकपि	-	-	-	२	-	-	-	२
४१	मनि ट्रान्सफर	-	-	-	१	-	-	-	१
४२	सहकारी	-	-	-	१	-	-	-	१
४३	बैंक	-	-	-	४	-	-	-	४
४४	भेटनरि	-	-	-	२	-	-	१	३
४५	पुल हाउस	-	-	-	-	१	-	-	१
४६	बाल मनोरञ्जन	-	-	-	-	-	१	-	१

सामाजिक स्थिति

शैक्षिक संस्था तथा शैक्षिक स्थिति

साक्षरता सम्बन्धि विवरण

वार्ड नं.	साक्षर जनसंख्या			निरक्षर जनसंख्या			साक्षरता प्रतिशत		
	पुरुष	महिला	जम्मा	पुरुष	महिला	जम्मा	पुरुष	महिला	जम्मा
१	१४२८	१२९८	२७२६	१६१	३५१	५१२	८९.८६	७८.७१	८४.२८
२	१७२२	१५५१	३३७३	१५६	१९३	३४९	९१.६९	८८.९३	९०.३२
३	१७१८	१५७८	३२९६	६९	८१	१५०	९६.९३	९५.९१	९५.७२
४	१७८९	१७०४	३४९३	४४	१४०	१८४	९७.५९	९२.४०	९५
५	२०३४	१८४२	३८७६	११३	१९१	३०४	९४.७३	९०.६०	९२.७२
६	१५७६	१६३४	३२१०	२६६	२८२	५४८	८५.५५	८५.२८	८५.४१
७	२०५४	१९९४	४०४८	७२	३०९	३८१	९६.६१	८६.५८	८६.५८

विद्यालय सम्बन्धित विवरण

वार्ड नं.	विद्यालयको नाम	कक्षा ई.सि.डि	विवरण																
			१	२	३	४	५	१-५	६	७	८	६-८	९	१०	१-१०	११	१२	११-१२	१-१०
१	भाराङ्ग आ.वि.	१७	६८	३५	३८	२३	१५	१७९	१२	-	-	१२	-	-	-	-	-	-	१११
	हात्तिवाङ्ग मा.वि.	३८	२७	४२	३६	३६	३२	१७२	३१	१९	२०	७०	१९	१०	२९	-	-	-	२७२
	जनता आ.वि.	१९	५७	१३	९	-	-	७९	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	७९
	सिराईचुली आ.वि.	२०	१२	११	१०	५	-	३८	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	३८
	तिपाङ्ग आ.वि.	७	१०	६	८	-	-	२४	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	२४
	जिवनज्याति आ.वि.	२६	१३	९	१३	१०	७	५२	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	५२
	चित्रकालि आ.वि.	२	८	४	४	-	-	१६	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	१६
	ज्यानदाला राष्ट्रिय आ.वि.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
२	जनप्रिय मा.वि.	१२	११	१८	२०	३३	१८	१००	२०	३५	३५	१०	४१	१८	५९	-	-	-	२४९
	मायाटार नि.मा.वि.	२५	१८	१९	२२	१६	२१	९६	३२	२५	१५	७२	-	-	-	-	-	-	१६८
	बौसपुर आ.वि.	१२	११	१०	९	७	६	४३	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	४३
	वल्याङ्ग आ.वि.	९	६	६	७	९	१३	४१	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	४१
	भाटेगाँउ आ.वि.	७	९	११	१३	-	-	३३	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	३३
	सरस्वती आ.वि.	८	७	११	१२	-	-	३०	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	३०

	सिद्धकाली आ.वि.	११	१२	८	८	-	-	२८	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	२८
	हुस्तदेवीटार आ.वि.	१४	६	५	५	६	५	२७	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	२७
	भुलभुले आ.वि.	१६	२२	१५	१६	-	-	५३	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	५३
	सूर्य ज्योति आ.वि.	१३	१४	४	६	-	-	२४	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	२४
	शान्ति आ.वि.	१०	५	१	३	-	-	९	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	९
	नेत्रज्योति राष्ट्रिय आ.वि.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	राष्ट्रिय आ.वि. घुर्केश	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
३	मार्भगाँउ मा.वि.	३	१	१	६	८	११	२७	२६	४०	२३	८९	३४	१२	४६	-	-	-	१६२
	फिस्लिङ मा.वि.	१५	१०	१३	११	८	१५	५७	२५	१४	१२	५१	-	-	-	-	-	-	१०८
	कमेरे आ.वि.	८	४	७	८	१५	९	४३	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	४३
	धुसा आ.वि.	८	९	५	४	१०	९	३७	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	३७
	चैबुङ्ग आ.वि.	१०	३	६	६	८	८	२९	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	२९
	ओरेक आ.वि.	६	९	४	५	-	-	१८	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	१८
	प्रगतिशिल आ.वि.	६	३	३	३	४	४	१७	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	१७
४	सर्वशान्ति मा.वि.	२३	२६	२२	२२	३२	३३	१३५	१००	८३	१०५	२८८	१५०	१०२	२५२	१३३	११४	२४७	६७५
	प्रगति पाठशाला	१९८	६९	६०	५१	३८	५१	२६९	६४	४६	३५	१४५	३८	३२	७०	-	-	-	४८४
	लामिङडांडा नि.मा.वि.	४	६	६	६	७	३	२८	१५	२०	१२	४७	१४	-	१४	-	-	-	८९

	वेलडाँडा आ.वि.	१२	१६	१३	२१	१३	१०	७३	-	-	-	-	-	-	-	-	-	७३	
	बकुल्लाहरि आ.वि.	७	६	५	८	८	९३	४०	-	-	-	-	-	-	-	-	-	४०	
	सिद्धकामना आ.वि.	५	६	११	११	-	-	२८	-	-	-	-	-	-	-	-	-	२८	
	चकदेवि आ.वि.	५	९	२	२	४	४	२१	-	-	-	-	-	-	-	-	-	२१	
	अमरदिप आ.वि.	३	२	४	२	५	५	१८	-	-	-	-	-	-	-	-	-	१८	
	इच्छाकामना आ.वि.	२	०	३	१	-	-	४	-	-	-	-	-	-	-	-	-	४	
	पन्त आ.वि.	३	३	४	३	-	-	१०	-	-	-	-	-	-	-	-	-	१०	
	राष्ट्रिय आ.वि. डॉडाबारी	६	६	८	७	-	-	२१	-	-	-	-	-	-	-	-	-	२१	
	राष्ट्रिय आ.वि. सोता	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
५	त्रिवेणी बराह मा.वि.	३७	२२	२४	३६	२८	३०	१४०	६७	५२	७१	१९०	९५	५७	१५२	-	-	४८२	
	ग्रीन फिल्ड ई. बोर्डिङ स्कूल	९४	२३	२७	२९	१७	२८	१२४	२४	२२	२०	६६	१६	२०	३६	१७	-	१७	२२६
	पामडाँडा नि. मा.वि.	३०	२८	२६	२९	२३	२२	१२८	२०	१४	१७	५१	-	-	-	-	-	१७९	
	तामिन आ.वि.	१०	९	८	६	६	७	३६	-	-	-	-	-	-	-	-	-	३६	
६	चनोटे नि. मा.वि.	१६	९	९	१२	१२	१४	५६	१४	८	१०	३२	-	-	-	-	-	८८	
	आधामारा कालीखोला आ.वि.	३०	२९	२२	१५	१३	८	८७	-	-	-	-	-	-	-	-	-	८७	
	तुन्तेस	२६	२०	२३	१३	१५	१०	८१	-	-	-	-	-	-	-	-	-	८१	

	आ.वि.																		
	देवी भञ्ज्याङ्ग आ.वि.	२३	२१	२४	१६	११	९	८१	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	८१
	कुयेलघारी नि.मा.वि.	१०	१२	९	१३	७	५	४६	१२	१०	५	२७	-	-	-	-	-	-	७३
	पैरेनी आ.वि.	१७	१८	१७	१२	९	११	६७	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	६७
	रैबुङ्ग प्रगति आ.वि.	१	२	२	२	-	-	६	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	६
	ढाला आ.वि.	४	१	३	१	-	-	५	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	५
७	आर्दश आ.वि.	६	७	७	९	-	-	२३	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	२३
	गर्दास मा.वि.	११	१५	१२	१६	२७	२७	९७	४०	५५	७३	१६८	९०	३४	१२४	-	-	-	३८९
	देउराली आ.वि.	३२	३८	२२	३०	३१	२५	१४६	२४	१९	-	४३	-	-	-	-	-	-	१८९
	खेतबारी आ.वि.	१८	२१	२२	२५	२७	१८	११३	२२	२५	०	४७	-	-	-	-	-	-	१६०
	रानीखोला आ.वि.	४४	२१	२४	१९	२३	२३	११०	१९	१७	-	३६	-	-	-	-	-	-	१४६
	आर्दश नि.मा.वि.	११	१९	१९	१३	१७	१५	८३	२८	१६	१८	६२	-	-	-	-	-	-	१४५
	चण्डेश्वरी आ.वि.	२३	३०	२८	३०	२२	१३	१२३	१	-	-	१	-	-	-	-	-	-	१२४
	उपरदाङ्गगडि आ.वि.	७	५	७	७	७	९	३५	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	३५
	सानो भोर्ले आ.वि.	१०	९	७	११	-	-	२७	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	२७
	कापेगाँउ आ.वि.	७	९	५	४	२	-	२०	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	२०
	शिवज्योति आ.वि.	३	१	१	३	-	-	५	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	५

सिपमुलक तालिम प्राप्त मानव तथा ससाधनको विवरण

क्र.सं.	सिप विकासका क्षेत्रहरु	महिला	पुरुष	जम्मा
१	सुचना तथा प्रविधि- इलेक्ट्रिकल र इलेक्ट्रोनिक्स् (कम्प्यूटर, विद्युत, मोबाईल, रेडियो, आदि मर्मत)	१७	४१२	४२९
२	सिलाई-बुनाई, बुटिक, शृंगार, पार्लर, आदि	६४८	१३७	७८५
३	निर्माण सम्बन्धि- म्यान्सन, कार्पेन्ट्री, आदि	२६	३८९	४१५
४	जनस्वास्थ्य सम्बन्धि	५२१	२८५	८०६
५	इंजिनियरिङ, अटोमोबाईल्स् र मेक्यानिक्स	९	२८१	२९०
६	कृषि सम्बन्धि (जे.टि., जे.टि.ए. र खाद्य सम्बन्धि)	४६२	५५८	१०२०
७	पशु स्वास्थ्य सम्बन्धि	२४६	३०७	५५३
८	वन सम्बन्धि	४८	६४	११२
९	पर्यटन, टुर र गाईड सम्बन्धि	-	१२	१२
१०	कला सम्बन्धि	३	१९	२२
११	अन्य	४५	९६	१४१

स्वास्थ्य सेवाको स्थिति

विद्यमान स्वस्थ्य सेवाहरु

वर्ड नं.	स्वास्थ्य सेवा	संख्या	बेड संख्या
१	स्वास्थ्य चौकी	१	-
	पोलिक्लिनिक	१	५
	महिला स्वयम सेविका	३	-
२	प्रसुति गृह	३	-
	स्वास्थ्य चौकी	१	-
	प्राथमिक स्वास्थ्य स्याहार केन्द्र	२	-
	स्वास्थ्य संस्थामा सुत्केरी गराउने प्रतिशत	५%	-
	दक्ष स्वास्थ्यकर्मिबाट सुत्केरी गराउने प्रतिशत	४%	-
	महिला स्वयम सेविका	१५ जना	-
४	स्वास्थ्य चौकी	५	-
	वर्थिड सेन्टर	४	-
	पोलिक्लिनिक	१	-
	स्वास्थ्य संस्थामा सुत्केरी गराउने प्रतिशत	२२%	-
	दक्ष स्वास्थ्यकर्मिबाट सुत्केरी गराउने प्रतिशत	२२%	-
	महिला स्वयम सेविका	३७	-
	टि.वि उपचार केन्द्र	५	-
	परिवार नियोजनका ५ विधि र ३ विधिको सेवा उपलब्ध	५ विधि ३ वटा	-

	स्वास्थ्य संस्था संख्या	३ विधि २ वटा	
	पहिलो पटक गर्भवती जाँच गराउनेको प्रतिशत	५३%	-
	गर्भवती जाँच चौथो पटक सम्म गराउने	१४	-
५	फार्मसी	३	-
६	स्वास्थ्य चौकी	१	-
	स्वास्थ्य संस्थामा सुत्केरी गराउने प्रतिशत	३०%	-
	दक्ष स्वास्थ्यकर्मिवाट सुत्केरी गराउने प्रतिशत	१५%	-
	सुडेनीबाट सुत्केरी गराउने प्रतिशत	५%	-
	महिला स्वयम सेविका	५ जना	-
७	स्वास्थ्य चौकी	१	-
	पोलिक्लिनिक	४	-
	महिला स्वयम सेविका	८	-

खोप सम्बन्धि विवरण वार्ड नं. १ र २

प्रगति	खोप	२०७२/७३			२०७३/७४			२०७४/७५		
		लक्ष्य	प्रगति	प्रतिशत	लक्ष्य	प्रगति	प्रतिशत	लक्ष्य	प्रगति	प्रतिशत
	BCG	२९७	१४८	४९.८३	१९२	१८२	९४.७९	१२८	१०	७०.३१
	DPT HepB Hib 3 rd	२९७	११४	३८.३८	१९२	१८३	९५.३१	१२८	९८	७६.५६
	OPV 3 rd	२९७	११४	३८.३८	१९२	१८३	९५.३१	१२८	९८	७६.५६
	PCV 3 rd	२९७	२४	८.०८	१९२	१५३	७९.६८	१२८	६९	५३.९१
	Measles/Rubella 1 st	२९७	१२२	४१.०७	१९२	१५६	८१.२५	१२८	६९	५३.९१
	MR 2 nd	२९७	७	२.०२	१९२	१३०	६७.२५	१२८	६६	५१.५६
	JE	२९७	१३४	६५	१९२	१३५	५९.८९	१२८	२६	२०.३१
	TD	२०७	१२६	६१.१६	२३३	१२६	५४.०७	१५६	६१	३९.१

Wastage Rate	खोप	२०७२/७३			२०७३/७४			२०७४/७५		
		खर्च	लगाएको	Wastage	खर्च	लगाएको	Wastage	खर्च	लगाएको	Wastage
	BCG	११००	१४८	८८.५५	१२००	१८२	८८.१६	६००	१०	८५
	DPT HepB Hib	७७०	४४४	४९.३३	८४०	५५९	३४.६२	४२०	२९४	३०
	OPV	७७०	४४४	४२.३३	८४०	५४९	३४.६०	४२०	२६४	३०
	PCV	१२०	६२	४०	४८०	४५९	४.३७	३००	२०७	३१
	Measles/Rubella	५५०	१२९	७६.४४	६००	२८६	५२.३३	३५०	१३५	६१.४
	JE	३८५	१३४	६५.१९	४२०	११५	७२.६१	२१०	९६	५४.२९

वार्ड नं. ३२४

प्रगति	खोप	२०७२/७३			२०७३/७४			२०७४/७५		
		लक्ष्य	प्रगति	प्रतिशत	लक्ष्य	प्रगति	प्रतिशत	लक्ष्य	प्रगति	प्रतिशत
	BCG	२१२	१७३	८१	१७४	१७४	१००	६०	८०	१४८
	DPT HepB Hib 3 rd	२१२	१८९	८९	१७४	१८९	१०८	६०	६०	१००
	OPV 3 rd	२१२	१८१	८५	१७४	१८९	१०८	६०	६०	१००
	PCV 3 rd	२१२	१९७	८५	१७४	१७९	१०२	६०	६५	१०८
	Measles/Rubella 1 st	२१२	१८३	८६	१७४	१९०	१०९	६०	७९	१३१
	MR 2 nd	२१२	१३८	६५	१७४	१६०	९१	६०	४०	६६
	JE		२०६		१८४	१५४	८३	६२	१०३	१६६
	TD	२४८	३५४	१४२	२८२	२८९	१०२	९४	११५	१२२

Wastage Rate	खोप	२०७२/७३			२०७३/७४			२०७४/७५		
		खर्च	लगाएको	Wastage	खर्च	लगाएको	Wastage	खर्च	लगाएको	Wastage
	BCG	५८०	१७३	७०	४२०	१७४	५८	२६०	८९	६५
	DPT HepB Hib	६४०	५७३	१०	६८०	५८४	१४	३००	२२२	२६
	OPV	६३०	५५३	१२	७१०	५८४	१७	३००	२२२	२६
	PCV	६५९	६५३	०.९	६००	५७३	४	२७६	२१३	२२
	Measles/Rubella	४२०	३२१	२३	४१०	३५०	२८	२२०	११९	४५
	JE	२५०	२०६	१७.६	२६०	१५४	४०	१४०	१०३	२६.४३

वार्ड नं. ५

प्रगति	खोप	२०७२/७३			२०७३/७४			२०७४/७५		
		लक्ष्य	प्रगति	प्रतिशत	लक्ष्य	प्रगति	प्रतिशत	लक्ष्य	प्रगति	प्रतिशत
	BCG	६९	५३	७७	६०	४३	७२	५०	१७	३४
	DPT HepB Hib 3rd	६९	६०	८७	६०	५२	८६	५०	२८	५६
	OPV 3rd	६९	६०	८७	६०	५२	८६	५०	२८	५६
	PCV 3rd	६९	२९	४२	६०	४३	७२	५०	२३	४६
	Measles/Rubella 1st	६९	५८	८३.५	६०	५२	८७	५०	२५	५०
	MR 2nd	६९	०	०	६०	१२	२१	५०	२२	४४
	JE			५२.५	६०	२४	३९.२	५०	३८	७६
	TD	४९	५७	११६	४९	३१	६३.४	१२०	२८	२३

Wastage Rate	खोप	२०७२/७३			२०७३/७४			२०७४/७५		
		खर्च	लगाएको	Wastage	खर्च	लगाएको	Wastage	खर्च	लगाएको	Wastage
	BCG			९०	६४०	५७	९१	१८०	१७	१०.५
	DPT HepB Hib			३२	३१०	२१६	३०	१२०	६५	४५.८
	OPV			३२	३५०	२१६	३८	१२०	६५	४५.८
	PCV			३२	२५०	२०२				
	Measles/Rubella									
	JE									

વાર્ડ નં. ૬

પ્રગતિ	ખોપ	૨૦૭૨/૭૩			૨૦૭૩/૭૪			૨૦૭૪/૭૫		
		લક્ષ્ય	પ્રગતિ	પ્રતિશત	લક્ષ્ય	પ્રગતિ	પ્રતિશત	લક્ષ્ય	પ્રગતિ	પ્રતિશત
	BCG	૧૫૭	૫૨	૩૩	૧૨૧	૩૬	૩૦	૧૨	૧૫	૧૬
	DPT HepB Hib 3 rd	૧૫૭	૫૦	૩૨	૧૨૧	૩૨	૨૭	૧૨	૧૭	૧૮
	OPV 3 rd	૧૫૭	૫૦	૩૨	૧૨૧	૩૩	૨૭	૧૨	૧૭	૧૮
	PCV 3 rd	૧૫૭	૪૪	૨૬	૧૨૧	૪૪	૩૬	૧૨	૧૫	૧૬
	Measles/Rubella 1 st	૧૫૭	૪૪	૨૬	૧૨૧	૪૪	૩૬	૧૨	૧૫	૧૬
	MR 2 nd	૧૫૭	૧૧	૭	૧૨૧	૩૫	૨૯	૧૨	૨૫	૨૭
	JE	૧૫૭	૫૦	૩૨	૧૨૧	૩૧	૨૬	૧૨	૧૫	૧૬
	TD	૧૭	૭૦	૭૨	૧૪૬	૪૬	૩૨	૧૧૨	૨૪	૨૧

Wastage Rate	ખોપ	૨૦૭૨/૭૩			૨૦૭૩/૭૪			૨૦૭૪/૭૫		
		છર્ચ	લગાએકો	Wastage	છર્ચ	લગાએકો	Wastage	છર્ચ	લગાએકો	Wastage
	BCG	૩૬૦	૫૨	૮૬	૩૬૦	૩૬	૧૦	૧૫૦	૧૫	૧૦
	DPT HepB Hib	૩૬૦	૧૫૩	૫૮	૩૬૦	૧૭	૭૩.૦૬	૧૫૦	૬૫	૫૬.૬૭
	OPV	૩૬૦	૧૫૩	૫૮	૩૬૦	૧૬	૭૩.૩૪	૧૫૦	૬૫	૫૬.૬૭
	PCV	૨૪૦	૧૭૫	૨૭						
	Measles/Rubella									
	JE									

વાર્ડ નં. ૭

પ્રગતિ	ખોપ	૨૦૭૨/૭૩			૨૦૭૩/૭૪			૨૦૭૪/૭૫		
		લક્ષ્ય	પ્રગતિ	પ્રતિશત	લક્ષ્ય	પ્રગતિ	પ્રતિશત	લક્ષ્ય	પ્રગતિ	પ્રતિશત
	BCG	૧૯૭	૧૧૩	૫૭.૩	૧૪૩	૧૩૯	૯૭.૨	૧૦૧	૫૨	૧૬૨.૫
	DPT HepB Hib 3 rd	૧૯૭	૧૩	૪૭.૨	૧૪૩	૧૪૭	૧૦૨.૭	૧૦૧	૪૯	૧૫૩.૧
	OPV 3 rd	૧૯૭	૧૩	૪૭.૨	૧૪૩	૧૪૭	૧૦૨.૭	૧૦૧	૪૯	૧૫૩.૧
	PCV 3 rd	૧૯૭	૩૫	૧૭.૭	૧૪૩	૧૧૧	૭૭.૭	૧૦૧	૩૯	૧૨૭.૮
	Measles/Rubella 1 st	૧૯૭	૧૬	૪૮.૭	૧૪૩	૧૮	૬૮.૫	૧૦૧	૩૯	૧૨૭.૮
	MR 2 nd	૧૯૭	૧૬	૮.૧	૧૪૩	૭૯	૬૨.૨	૧૦૧	૨૭	૮૪.૩
	JE	૧૯૭	૧૦૦	૫૦.૭	૧૪૩	૧૨	૬૪.૩	૧૦૧	૫૭	૧૭૮.૧
	TD	૧૨૫	૫૫	૪૪	૧૭૫	૯૮	૫૬	૧૨૪	૪૫	૧૧૨.૫

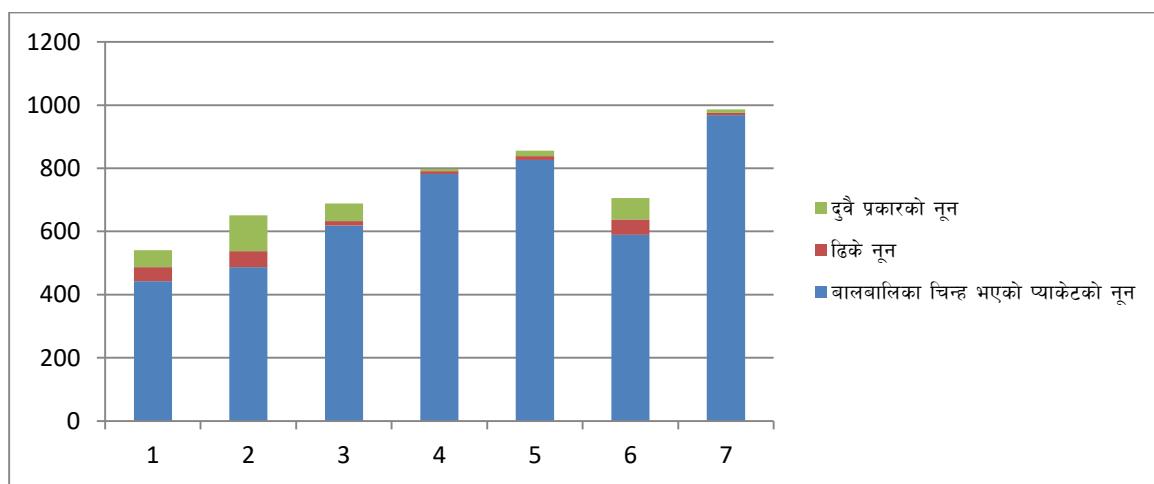
Wastage Rate	खोप	२०७२/७३			२०७३/७४			२०७४/७५		
		खर्च	लगाएको	Wastage	खर्च	लगाएको	Wastage	खर्च	लगाएको	Wastage
	BCG	६७०	११२	८३.१	८९०	१३९	८२.८	२८०	५२	८१.४
	DPT HepB Hib	३६०	२९९	१६.९	४५०	४१७	७.३	१७०	१५१	११.१
	OPV	३७०	२९५	२०.२	४५०	४१७	७.३	१७०	१५१	११.१
	PCV	३१२	२९४	५.७	४७२	३८१	१९.९	१२२	१३१	८.७
	Measles/Rubella	३५०	११२	६८	४४०	१९०	५६.८	१४०	६६	५२.८
	JE	१६०	१००	३७.५	१९०	९२	५१.५	७४	५७	२२.९

प्रयोग गर्ने नूनको किसिम

गा.पा.मा तुलनात्मक रूपमा ढिके नून १८८ भन्दा बालबालिका चिन्ह भएको प्याकेटको नून प्रयोग गर्नेको ४७१३ संख्या बढि देखिन्छ। प्रयोग गर्ने नूनको किसिम अनुसार घरधुरी सम्बन्धी विवरण देहाय बमोजिम रहेको छ।

प्रयोग गर्ने नूनको किसिम अनुसार घरधुरी

वार्ड नं.	प्रयोगको नूनको किसिम अनुसार घरधुरी			
	बालबालिका चिन्ह भएको प्याकेटको नून	ढिके नून	दुवै प्रकारको नून	जम्मा
१	४४२	४५	५४	५४१
२	४८७	५१	११३	६५१
३	६१९	१४	५६	६८९
४	७८२	९	७	७९८
५	८२६	१३	१७	८५६
६	५८९	४९	६८	७०६
७	९६८	७	११	९८६
जम्मा	४७१३	१८८	३२६	५२२७



प्रमुख स्वास्थ्य समस्या

गाविसमा विभिन्न समयमा आउने महामारीका अतिरिक्त सरुवा तथा नसर्ने रोगको जनस्वास्थ्यमा प्रभाव रहने गरेको छ । स्वास्थ्य चौकीको तथ्यांकलाई हेर्दा गत वर्ष गाविसमा देखिने रोगहरू र विरामीको विगद वर्षको तथ्यांक देहाय बमोजिम रहको छ ।

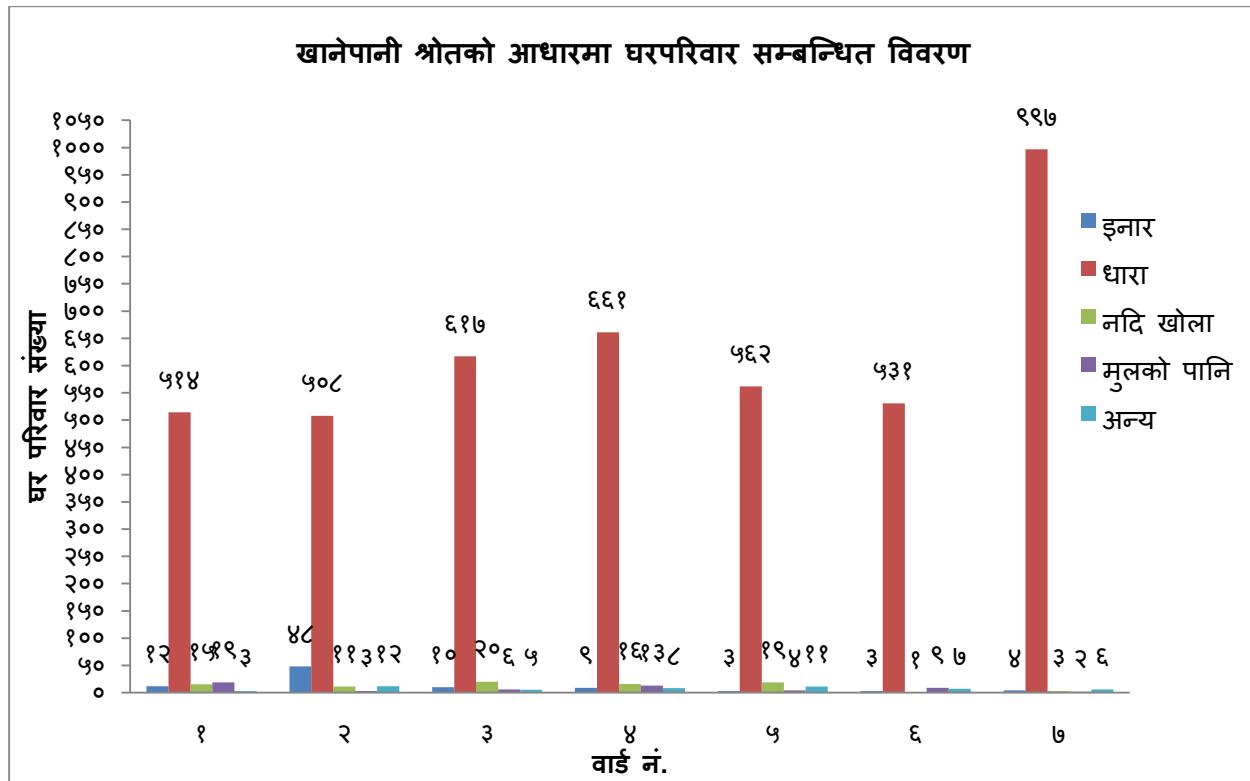
स्वास्थ्य समस्या सम्बन्धी विवरण

क्र.सं.	रोगको नाम	मृत्यु हुनेको संख्या
१	क्यान्सर	८
२	हृदय घात	१०
३	मुटु रोग	४
४	भाडा पखाला	२
५	सुकेनाश	१
६	क्षयरोग	३
७	निमोनिया	३
८	रक्त चाप	२
९	दम	६
१०	जन्डिस	२
११	पक्षाघात	१
१२	मानसिक रोग	१
१३	ज्वरो	४
१४	अन्य	४९
जम्मा		९६

खानेपानी तथा सरसफाई

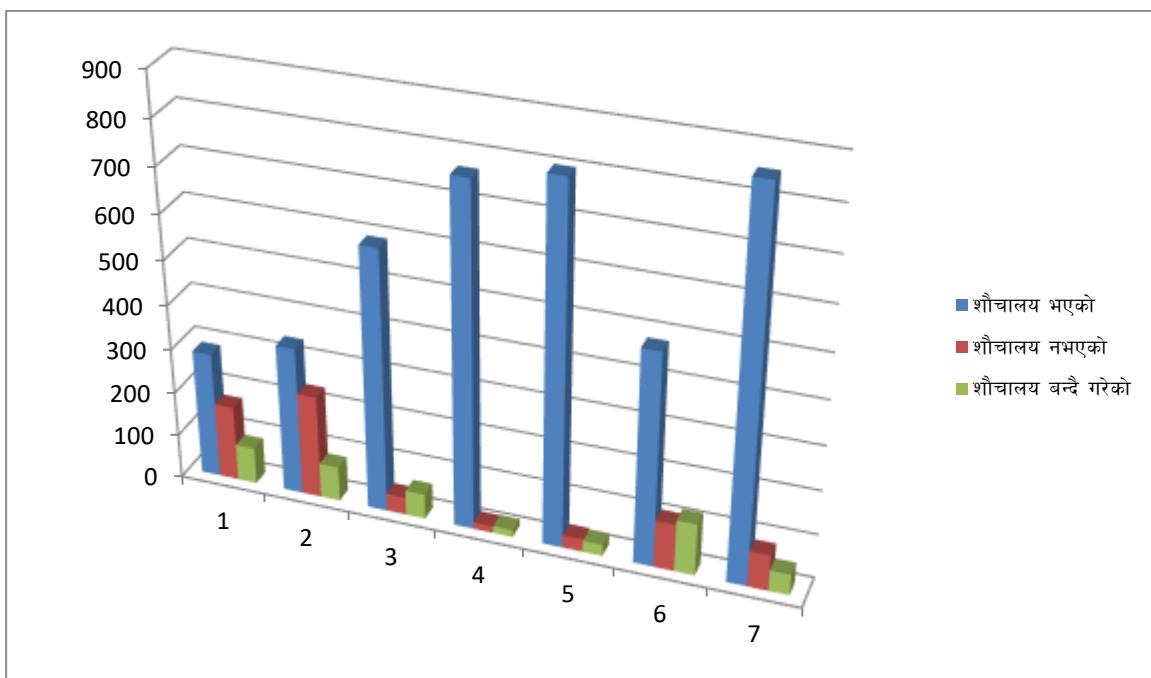
खानेपानी श्रोतको आधारमा घरपरिवार सम्बन्धि विवरण

वार्ड नं.	इनार	धारा	नदि खोला	मुलको पानी	अन्य
१	१२	५१४	१५	१९	३
२	४८	५०८	११	३	१२
३	१०	६१७	२०	६	५
४	९	६६१	१६	१३	८
५	३	५६२	१९	४	११
६	३	५३१	१	९	७
७	४	९९७	३	२	६



शौचालय निर्माणका आधारमा घरपरिवारको विवरण

वार्ड नं.	शौचालय भएको	शौचालय नभएको	शौचालय बन्दै गरेको
१	२८७	१७१	८३
२	३३७	२३५	७९
३	५९२	४०	५७
४	७६७	१५	१६
५	८०१	२९	२६
६	४८१	१०७	११८
७	८५६	८२	४८
जम्मा	४९२१	६७९	४२७



फोहोर मैला व्यवस्थापन

इच्छाकामना गाँउपालिमा पर्ने मुग्लिन बजार, कुरिनटार, फिस्लड, चुम्लिङ्टार लगायतका क्षेत्रमा दैनिक रूपमा संकलन हुने फोहोर सिधै त्रिशूलीमा फाल्ने गरिएको छ। सो क्षेत्रमा ल्याण्ड फिल्ड साइट नहुँदा दैनिक संकलन हुने फोहोर नदीमा फाल्नु परेको हो। इच्छाकामना गाँउपालिका वडा नम्बर ५ को मुग्लिन बजार, वडा नम्बर ४ को कुरिनटार र वडा नम्बर ३ को कुरिनघाट, चुम्लिङ्टार र फिस्लडको फोहोर इच्छाकामना गाँउपालिकाले त्रिशूली नदीमा फाल्ने गरिएको छ। गाँउपालिकाको वडा नम्बर ४ को सोता बगरमा ल्याण्ड फिल्ड साइट निर्माण प्रकृया अन्तिम चरणमा पुगेको छ। गाँउपालिकामा दैनिक साढे २ टन फोहोर संकलनहुने गर्दछ।

चर्पीजन्य फोहोर मैला व्यवस्थापन

वार्ड नं.	चर्पीको फोहोरमैला बिसर्जन गर्ने विधिको अनुसार घरधुरी संख्या				जम्मा
	सेप्टी ट्याङ्की	सार्वजनिक ढल	खोला नदिमा	अन्य	
१	२३२	-	७	४८	२८७
२	२९७	-	९	३१	३३७
३	४०७	२८	७४	८३	५९२
४	६९५	६	५६	१०	७६७
५	७५६	१६	२४	६	८०२
६	३९१	-	६३	२७	४८१
७	७७३	-	२६	५७	८५६

सामाजिक सुरक्षा सम्बन्धि विवरण सामाजिक सुरक्षा भत्ता पाउने संख्या

क्र.सं.	विवरण	संख्या	क्र.सं.	विवरण	संख्या
१	जेष्ठ नागरिक दलित	५८	२	आंशिका अशक्त	६९
३	जेष्ठ नागरिक अन्य	८७५	४	पूर्ण अशक्त	२५
५	एकल तथा विधवा महिला	४२६	६	दलित बालबालिका	१०९

स्रोत : जिल्ला समन्वय कार्यलय, चितवन

पर्यटकीय स्थलहरूको विवरण (धार्मिक/ऐतिहासिक/पुरातात्त्विक)

वार्ड नं.	पर्यटकीय स्थलहरूको नाम	स्थलको महत्व	दैनिकऔसतमा पर्यटकहरूको संख्या	कैफियत
१	सिराईचुली	अगलो ठाँउ भएको	१० जना	-
	देवीथान	पुजापाठ गर्नका लागि	-	-
	दिडलाङ्ग	पुजापाठ गर्नका लागि	-	-
२	बालगौरी	यहाँ स्वच्छ हावापानी भएको कारण	२० जना	-
	पाथीभारा	पुजापाठ गर्नका लागि	-	-
५	इच्छाकामना मन्दिर	पुजापाठ गर्नका लागि	५० जना	-
	शंखदेवी मन्दिर	पुजापाठ गर्नका लागि	१० जना	-
६	जलविरे भरना	शितल भएकाले	५० जना	-
	भद्रकाली मन्दिर	पुजापाठ गर्नका लागि	वार्षिक १०० जना	-
	च्यापिटङ्ग	-	५०-६० जना	-
७	उपदान गडि	ट्राटारम राज्यको अवस्था हेर्न पाईने	४००-५००	-
	लखन गुफा	पुरा पुर्तिकलात्मक हेर्न पाईने	३००-४००	-
	चमेरा गुफ	पुरा पुर्तिकलात्मक हेर्न पाईने	३००-४००	-

सार्वजनिक पाटिपौवा र चौतारा सम्बन्धी विवरण

वार्ड नं.	सार्वजनिक वस्तुको विवरण	स्थान	उपयोग	कैफियत
१	प्रतिक्षालय	हातिवाङ्ग	बस्नलाई, गाडि पर्खन	-
२	प्रतिक्षालय	हुसित	बस्नलाई, गाडि पर्खन	-
३	प्रतिक्षालय	फिस्लङ्ग	बस्नलाई, गाडि पर्खन	-
	चौतारा	फिस्लङ्ग	बस्नलाई	-
५	चौतारा	तामिन	बस्नलाई	-
	प्रतिक्षालय	साठीमुरे	थकाई मार्न, गाडि पर्खन	-
६	प्रतिक्षालय	कालिखोला	गाडि पर्खन	-
	प्रतिक्षालय	मुडेवास	गाडि पर्खन	-

भौतिक विकासको अवस्था

छानाको प्रकारको आधारमा घरधुरी संख्या

वार्ड नं.	घरको छानाको बनोटका आधारमा घरको प्रकार					
	खर, फुस	जस्ता	आर.सि.सि.	माटो/टायल	प्लास्टिक	अन्य
१	२३१	२९७	०	६	०	७
२	२१०	३५५	०	८६	०	०
३	५४	४८१	१३४	२०	०	०
४	२१	५१६	२४९	१२	०	०
५	७३	५२५	२५२	६	०	०
६	१२७	५५१	१८	१०	०	०
७	३०२	६४१	३२	५	०	६
जम्मा	१०१८	३३६६	६८५	१४५	०	१३

गाँउपालिकाका हालका भवनहरू

वार्ड नं.	निर्माणाधिन भवनको नाम	भवनको प्रकृति			कैफियत
		गोटा	कच्च	पक्कि	
१	वडा कार्यलय भवन	१	✓	-	-
५	वडा कार्यलय भवन	१	-	✓	-
६	वडा कार्यलय भवन	१	-	✓	-
७	वडा कार्यलय भवन	१	✓	-	-

भवन मापदण्ड तथा भूकम्प प्रतिरोधी घर संख्या

वार्ड नं.	मापदण्ड अनुसार बनेको घर संख्या	मापदण्ड अनुसार नबनेको घर संख्या	भूकम्प प्रतिरोधी घर (बन्दै गरेको) संख्या	भूकम्प प्रतिरोधी नभएको घर संख्या
१	०	५४१	३४६	१९५
२	७	६४४	४५९	१९२
३	५४	६३५	४७५	२१४
४	१७२	६२६	५६९	२२९
५	१९६	६६०	५४८	३०८
६	८४	६२२	४८६	२२०
७	२०७	७७९	६७१	३१५
जम्मा	७२०	४५०७	३५५४	१६७३

सामुदायिक भवनहरूको विवरण

वार्ड नं.	सामुदायिक भवनको नाम	वस्ती	हालको उपयोग
१	चेपाङ्ग समूह भवन	हात्तिवाङ्ग	-
२	आमा समूह भवन	-	-
३	सगरमाथा युवा क्लब	-	-
५	त्रिवेणी युवा क्लब	मुग्लिन	चालु
	थकाली समाज घर	मुग्लिन	चालु
६	थाकराङ्ग सामुदायिक भवन	थाकराङ्ग	सञ्चालन
	देवी भञ्ज्याङ्ग सामुदायिक भवन	देवी भञ्ज्याङ्ग	सञ्चालन

खेल मैदान सम्बन्ध विवरण

वार्ड नं.	खेल मैदानको किसिम र अनुमानित क्षेत्रफल	उपयोगको अवस्था (कसले उपयोग गर्दै)	कैफियत
६	टुडिखेल	खेलाडी	-
६	थाकराङ्ग	खेलाडी	-

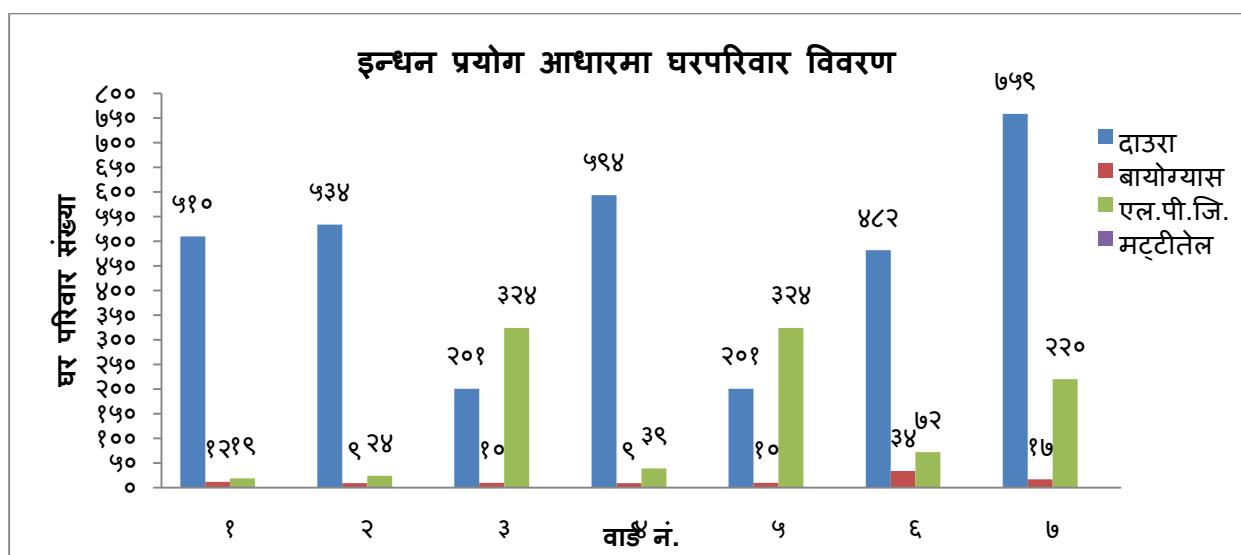
विद्युत तथा वैकल्पिक ऊर्जाको उपयोग

परिवारले प्रयोग गर्ने मुख्य बत्तीको स्रोत

वार्ड नं.	विद्युत	मट्टीतेल	सोलर	अन्य
१	०	५२	४८१	८
२	३७	५४	५५७	३
३	६२६	१८	४५	०
४	७५८	१०	२८	२
५	८१५	९	३२	०
६	३३१	३४	३३५	६
७	७२१	५३	२०९	३
जम्मा	३२८८	२३०	१६६७	२२

इन्धनको प्रयोगको आधारमा घरपरिवारको विवरण

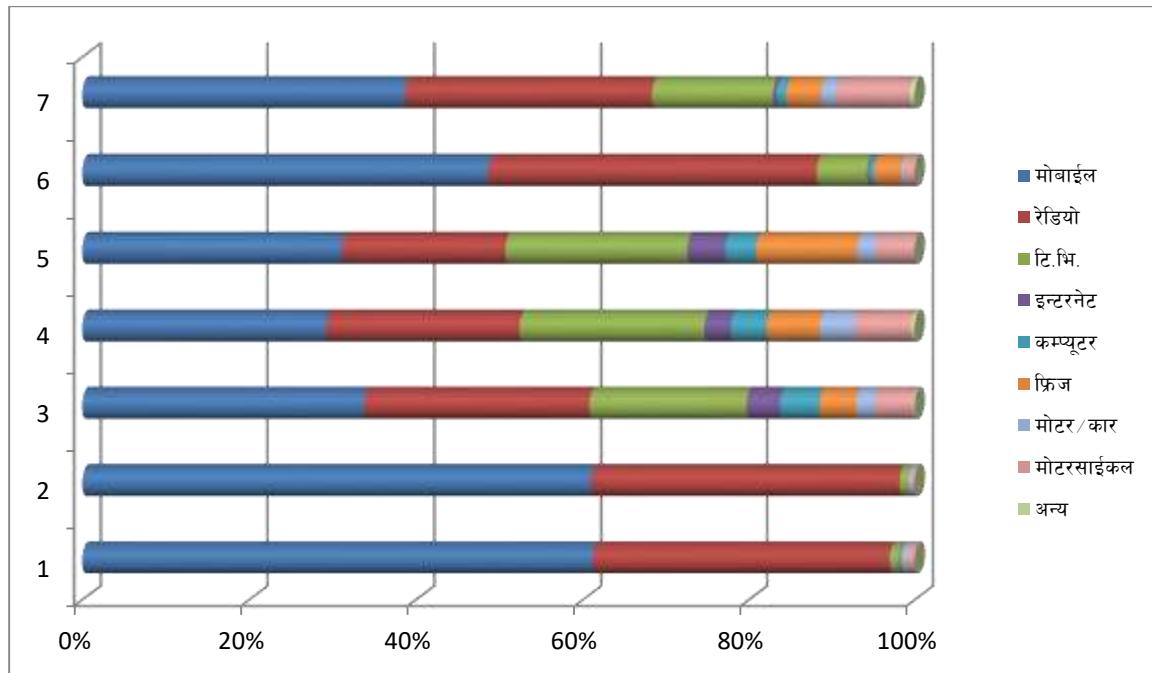
वार्ड नं.	दाउरा	बायोग्रास	एल.पि.जि.	मट्टीतेल	अन्य
१	५१०	१२	१९	०	०
२	५३४	९	२४	०	०
३	२०१	१०	३२४	०	०
४	५९४	९	३९	०	०
५	२०१	१०	३२४	०	०
६	४८२	३४	७२	०	०
७	७५९	१७	२२०	०	०



सुचना तथा संचार

घरायसी विद्युतीय उपकरण तथा उपलब्ध सेवा सुविधाको आधारमा घरपरिवारको विवरण

वार्ड नं.	मोबाईल	रेडियो	टि.भि.	इन्टरनेट	कम्प्यूटर	फ्रिज	मोटर/कार	मोटरसाइकल	अन्य
१	५४९	२३१	९	०	३	२	६	७	०
२	५६७	३४६	१०	०	०	०	३	४	०
३	६०३	४८२	३२८	७२	८५	७९	४१	८२	३
४	६३१	४९९	४७९	६९	९३	१३८	९०	१४८	९
५	४९७	३१३	३४९	७३	५९	१९५	३५	७६	०
६	५६८	४६२	७१	३	७	३८	५	१४	०
७	९७८	७४८	३६९	१२	२८	१०७	४६	२२५	१४



बसपार्क वा बस स्टेशन

वार्ड नं.	बसपार्क रहेको ठाँउको नाम	क्षेत्रफल	कैफियत
१	रामसिंह डाँडा	-	-
२	मायाटार	-	-
७	खेतबारी	-	-
७	स्याडदी	-	-

भुलुङ्गे पुल/पुलपुलेसा सम्बन्धि विवरण

गाउँउ/नगर भित्र पक्की तथा आर.सि.सि. पुल, कल्भर्ट तथा भुलुङ्गे पुलहरूको विवरण:

वार्ड नं.	पुल/खोलाको नाम	दायाँ किनारा रहेको स्थान	बायाँ किनारा रहेको स्थान	निर्माता साल	सहयोगी निकाय
१	थापराङ्ग, राङ्गचुराङ्ग	थापराङ्ग	राङ्गचुराङ्ग	२०७२/०७३	नेपाल सरकार
२	तल्लो काउले	कोटारी	तल्लो काउले	-	नेपाल सरकार
३	फिस्लङ्ग, चुम्बेखोला	फिस्लङ्ग	बुटार	२०७१	-
४	ताङ्गलुङ्ग पुल खोला	लेवाटार	ठेवाटार	-	-
५	साढिमुरे जाने पुल	च्यानडाँडा	साढिमुरे	-	-
	त्रिवेणी जाने पुल	मुरिलन	गोरखा	-	-
६	स्वति खोला	थाकराङ्ग	चनौटे	-	समिति
	चनौटे	-	-	-	सहयोगी नेपाल

जलयातायात

जलयातायातको सम्भावना भएतापनि हाल सम्म यसको विकास हुन सकेको छैन । गाउँपालिकामा भएर बग्ने त्रिशुली र नारायणी नदीमा पर्यटकहरू च्यापिटडको लागि आउने गर्दछन् । च्यापिटड फिस्लङ्ग, कुरिनघाट र मुरिलनमा सञ्चालन रहेको छ ।

वन तथा वातावरणीय स्थिति

गाउँपालिकाको वन क्षेत्रको विवरण

विवरण	संख्या	क्षेत्रफल हेक्टेएर	लावान्वित घरधुरी
सामुदायिक वन	१७	२,४७३.२५	१,३०६
कवृलियति वन	२०२	८१९.२६	१,४८२
निजी वन	८		

स्रोत : जिल्ला वन कार्यालय, चितवन

वन क्षेत्र/नर्सरी सम्बन्धि विवरण

वार्ड नं.	विवरण	संख्या	क्षेत्रफल (हेक्टरमा)	प्रतिशत	कैफियत
१	सामुदायिक वन	२	२८६	९०.२२	-
	कबुलियती वन	८	३०	९.४६	-
	धार्मिक वन	२	१	०.३२	-
	जम्मा	१२	३१७	१००	-
२	सामुदायिक वन	१५	-	-	-
	कबुलियती वन	१०	-	-	-
	धार्मिक वन	२	-	-	-
	जम्मा	२७	-	-	-
६	सामुदायिक वन	३	५	१६.६७	-
	कबुलियती वन	४०	१५	५०	-
	निजी वन	१	१०	३३.३३	-
	जम्मा	४४	३०	१००	-
७	कबुलियती वन	४९	२४५	१००	-
	जम्मा	४९	२४५	१००	-

संस्थागत तथा सुशासनको स्थिति

राष्ट्रिय तथा अन्तराष्ट्रिय गैरसरकारी संस्थाहरुको विवरण

वार्ड नं.	गैरसरकारी संस्था	अन्तराष्ट्रिय गैरसरकारी संस्था	रहेको स्थान	सम्पर्क नं.	उद्देश्य कार्य क्षेत्र	कैफियत
१	RUSSEK	-	हात्तिवाङ्ग	९८४५०७८३४९	ग्रामिण विकास	-
	FORWARD	-	हात्तिवाङ्ग	-	कृषिमा सुधार	-
२	RRN	-	ओरलयाङ्ग	९८०८०२८८७६	स्तरोन्नतिमा अग्रसर	-
७	हरियो वन	-	-	-	गरिबि निवारण	-
	लिबर्ड	-	-	-	गरिबि निवारण	-

इच्छाकमाना गाउँपालिकामा रहेका सहकारी र समुह

सहकारी संस्थाहरुको कार्य क्षेत्र अनुसार स्थानीय तहलाई हस्तान्तरण गर्ने नीति बमोजिम, चितवनमा सञ्चालनमा रहेका सहकारी संस्थाहरु मध्ये इच्छाकामना गाउँपालिकालाई २४ वटा सहकारी हस्तान्तरण भएको देखिन्छ । चितवनका क्रियाशील ७ सय भन्दा बढी सहकारी संस्था स्थानीय तहमा हस्तान्तरण भएका हुन् । इच्छाकामनामा २४ नै सहकारीहरु रहेका छन् । मौरीपालन, बचत तथा ऋण, कृषि, विद्युत, उपभोक्ता, बहुउद्देशीय, तरकारी बीउ उत्पादन, पशुपालन, दुर्ध, सामाजिक उद्यमी लगायतका सहकारी संस्थाहरु सञ्चालनमा छन् ।

वि.सं. २०१३ सालमा चितवनको शारदा नगरमा खोलिएको बखान सहकारी संस्था नै नेपालको पहिलो सहकारी संस्था हो । भरतपुर महानगरपालिकामा सबैभन्दा धेरै तीन सय दुई सहकारी र सबैभन्दा कम इच्छाकामना गाउँपालिकामा २४ सहकारी छन् ।

गाउँपालिकामा रहेका सहकारी र समुह

वार्ड नं.	सहकारी र समुहको नाम	उद्देश्य	सदस्य संख्या
१	मिलिजुलि चेपाड महिला समूह	महिला विकासलाई अगाडि बढाउने	२१ जना
	सम्झना चेपाड महिला समूह	कृषि र पशुपालनमा ऋण	२२ जना
	चेपाड महिला समूह	बोट विरुवा वितरण, तालिम, गोष्ठी र मेलमिलाप	५ जना
	प्रगति बहुउद्देश्य कृषि समूह	कृषकलाई प्रोत्साहित गर्ने	९ जना
	टोल कोष महिला समूह	बचत गर्ने	२६ जना
	थुम्की वन समूह	निजी वनलाई बोटविरुवा घाँस लगाएर पशुलाई उत्पादन	१५ जना
२	दिगो समिति संस्था	कृषि र पशुपालनमा ऋण	२२ जना
	वासपुर बहुउद्देश्य सहकारी कृषि समूह	कृषकलाई आधुनिकरण गर्ने	३० जना
	साना किसान कृषि सहकारी संस्था लि.	कृषकहरूलाई सहुलियत रूपमा तालिम सञ्चालन गर्ने	२० जना
३	सानो कृषि सहकारी संस्था लि.	किसानहरूलाई ऋण उपलब्ध गराउने	३० जना
	मिहेनति कृषक समूह	व्यवसायिक तरकारी खेति	१५ जना
	साना किसान कृषि समूह	बचत र कृषिको उत्पादन कसरी गर्ने भन्ने	५ जना
	देवी स्थान आमा समूह	महिला विकासका काम गर्ने	२९ जना
४	कृषि साना किसान समूह	सस्तो व्याजमा ऋण दिने	१० जना
५	तामिन कृषि सहकारी संस्था	व्यवसायिक रूपमा कृषकलाई अगाडि बढाउने	८८ जना
६	चण्डी भञ्ज्याङ्ग सहकारी संस्था	किसानलाई बिउ र मल उपलब्ध गराउने	४० जना
७	हेफर बाखा पालन	बाखा पालनलाई प्रोत्साहीत गर्ने	३० जना

गाउँपालिकाको खुवि, कमजोरी, अवसर र चुनौतिको विश्लेषण

खुवि तथा सबल पक्ष	कमजोरी
<ul style="list-style-type: none"> ■ जननिर्वाचित जनप्रतिनिधिहरुको उपस्थिति ■ खुला दिशामुक्त घाषणा भैसकेको ■ गाउँपालिकाको कार्यालयमा आवश्यक प्राविधिक कर्मचारीको व्यवस्था ■ साविकका गाविसहरुको आवधिक योजना निर्माण भएको ■ पुर्ण खोप युक्त गाउँपालिकाको घोषणा ■ राजमार्ग संग जोडिएको, नेपालकै केन्द्र पर्ने 	<ul style="list-style-type: none"> ■ गाउँपालिकालाई आवश्यक सबै प्रकारकाएन निति, नियम को अभाव ■ दक्ष विषय विज्ञको अभाव ■ आन्तरिक श्रोत वृद्धिमा कमी ■ वडा कार्यालयबाट व्यवस्थित रूपमा कार्य शुरु गर्न नसक्नु, सबै गाउँ पालिका मात्र धाउने प्रथा
अवसर	चुनौति
<ul style="list-style-type: none"> ■ ग्रामीण पर्यटन विकासका लागि गाउँपालिमा धार्मिक र पर्यटकीय स्थलहरुको प्रयाप्तता रहेको । ■ पानीको श्रोतहरुको उल्लेख्य उपलब्धता । ■ कृषि क्षेत्रको विकासमा विभिन्न संघसंस्थाको लगानीमा वृद्धि हुन सक्ने अवस्था । ■ सुन्तला क्षेत्र र तरकारीको विसेष क्षेत्र बनाउन सकिने ■ इच्छाकामाना गाउँपालिकाको आफै मौलिक संस्कृति हुनु 	<ul style="list-style-type: none"> ■ प्रदेश सरकारले कामको थालनी गरी स्थानीय तह सम्बन्धी आवश्यक नीति तर्जुमा नगर्नु । ■ गाउँपालिकालाई आवश्यक पर्ने कर्मचारीको अप्रयाप्तत

अध्ययनको लागि सम्भावना

इच्छाकामना पुगेपछि धेरै तिर्थाटनका पर्यटकहरु गाउँघरको अध्ययन अवलोकन गर्न रुचाउछन् । यसको लागी इच्छाकामना गाउँपालिकाको भूगोल महत्वपूर्ण स्थल मानिन्छ । इच्छाकामनामा विशेष गरी गुरुड र चेपाङ्ग जातीको बसोबास छ । इच्छाकामना गाउँपालिका २, ३, ५ र ६ वाडमा छरिएर रहेका चेपाङ्ग वस्ती पनि पर्यटकहरुको लागी अध्ययनको विषय बन्दछ । इच्छाकामनाको धुसा, ओरेक, नेवडाडाँ, आधामारा र वल्याड गाउँहरुमा चेपाङ्ग जातीको वस्ती रहेको छ । वस्तीमा चेपाडहरुले परम्परागत आफैले तयार गरी प्रयोगमा ल्याएका सामग्री समेत पर्यटकहरुले अवलोकन गर्न सक्दछन् । चेपाङ्गहरुले प्रयोग गर्ने सामाग्रीहरुमा चमेरो मार्न प्रयोग गर्ने जाल, ठेकी, माछा मार्ने ढिया, माछा राख्ने गिठा, भ्याकुर, च्युरी, डोका, डालो, नाम्लो, मुखौरो लगायतका सामग्री चेपाङ्ग जातीको भुपडी घरमा भुण्डाएर राखेको देख्न सकिन्छ ।

स्थानीय चाडपर्व, जात्रा र मेलाको विवरण

गाउँपालिकाक्षेत्र भित्र विविध जाजाती तथा धार्मिक समुदायको बसोबास रहेको छ । यहाँको सास्कृति परम्परामा समेत विविधता रहेको पाइन्छ । पुर्वदेखि पश्चिम हिमाल देखि तराइको तल्लो भाग सम्मका मानिसहरुको बसोबास रहेको हुँदा यहाँ हिन्दु, बौद्ध, इश्लाम, इसाइ, मुसलमान, प्रकृति, मानव धर्म लगायतका धर्म मान्ने समुदायको बसोबास रहेको छ । हिन्दुहरुको महान चाँड दशै, तिहार लगायत तीज, कुशे औशी, नाग पञ्चमी, जनैपूर्णीमा, राम नवमी, श्री पंचमी, कृष्ण जन्माष्टमी लगायतका चाडवर्हरु मनाउछन् । त्यसरी नै बौद्ध धर्मावलम्बीहरुले बुद्ध पूर्णीमा, ल्होसार मनाउने गरेका छन् भने जातजाती अनुसार समेत विभिन्न किसिमका चाड पर्वहरु मनाउने गरेको पाइन्छ । विभिन्न जात जाती तथा धर्मवालम्बीहरुले मनाउने चाडपर्वहरुलाई निम्नअनुसार तालिकामा प्रस्तु गरिएको छ ।

क्र.सं.	चार्डपर्व	जात्रा	मेलाहरुका नाम	मनाइने महिना	तिथि	मनाउने जातजाति
१	आमाको मुख हेर्ने दिन -माता औशी)			बैशाख	औशी कृष्णपक्ष	हिन्दु तथा अन्य धर्मावलम्बीहरुले समेत मनाउने गरेको
२	बुद्ध पूर्णीमा (बुद्ध जयन्ती)			बैशाख	पुर्णीमा	मिश्रीत
३	असार पन्थ दही चिउरा खाने	हिलेजात्रा (रोपाइजात्रा)		असार		मिश्रित सम्पूर्ण कृषकहरुले मनाउने
४	लुतो फाल्ने दिन			श्रावण	संकान्ती	हिन्दु तथा मिश्रित कृषकहरुले मनाउने गरेको
५	हरिसयनी			श्रावण	एकादशी	हिन्दुहरुले तुलसी

	एकादशी (तुलसी रोप्ने गरेका)					रोप्ने
६	गुरु पूर्णिमा			श्रावण	पूर्णिमा	मिश्रित टिचर डेको रूपमा विद्यालयहरुमा मनाउने गरेको
७	नाग पञ्चमी			श्रावण / भद्रौ	पञ्चमी	बाह्यण, क्षेत्री तथा हिन्दु धर्मावलम्बीहरु सबैले
८	जनै पूर्णिमा			श्रावण / भद्रौ		बाह्यण, क्षेत्री तथा हिन्दु धर्मावलम्बीहरु सबैले
९	क्वाती खाने दिन (जनै पूर्णिमाको दिन)			श्रावण / भद्रौ		नेवार
१०	श्रावणको अन्तिम सोमवार			श्रावण		मिश्रित जातजाती विशेष गरेर हिन्दु महिलाहरु मनाउने गरेको
११	गाइजात्रा			भद्रौ		नेवार तथा अन्य जातजातीले समेत मनाउने गरेको
१२	श्री कृष्णा जन्माष्टमी			भद्रौ		हिन्दु धर्म मान्ने सबै जातजातीले
१३	हरितालिका तीज			भद्रौ		मिश्रित जानजाती विशेष गरेर हिन्दु महिलाहरु मनाउने गरेको
१४	सोनाम अर्थात न्वाँगी पर्व			भद्रौ	पुर्णिमा	चेपाङ्ग जाती
१५	विश्वकर्मा पुजा			असोज		सबै जातजाती
१६	दशै (घटस्थापना, महा कृष्णा जन्माष्टमी, महानवमी, टिका, कोगाजन्र पूर्णिमा)			असोज / कात्तिक		हिन्दु धर्मावलम्बीहरु
१७	तिहार (काग तिहार, कुकर			असोज / कात्तिक		हिन्दु धर्मावलम्बीहरु

	तिहार, लक्ष्मीपूँजा, गोर्वद्वन्न पूँजा, भाइटिका)				
१८	म्ह पूँजा			कातिक	हिन्दु धर्मावलम्बीहरु विशेष गरेर नेवार जातीले मनाउने
१९	तमु ल्होसार			पुष	गुरुङ, तामाङ्ग
२०	तोल ल्होसार			पुष	गुरुङ, तामाङ्ग
२१	सोनाम ल्होसार			माघ	गुरुङ, तामाङ्ग
२२	र्याल्मो ल्होसार			फाल्तुण	गुरुङ, तामाङ्ग
२३	फागु पूर्णिमा			फाल्तुण / चैत्र	सबै जातजाती
२४	महाशिवरात्री			फाल्तुण	हिन्दु धर्मावलम्बीहरु
२५	रामनवमी			चैत्र	हिन्दु धर्मावलम्बीहरु
२६	चैते दशैं			चैत्र	हिन्दु धर्मावलम्बीहरु

कृषक परिवारले उपयोग गरेको जमिनको आधारमा इच्छाकामना गाउँपालिकाको भू-उपयोग

क्र.सं.	विवरण			प्रतिशत
१	खेति योग्य जग्गा (Arable Land)	अस्थायी वाली लगाइएको		८७.१२
		अस्थायी चौर चरन		०.१२
		अस्थायी बाभो		०.७४
२	स्थायी वाली लगाइएको			४.३४
३	चौर चरन र ओतमा परेको जग्गा			०.५३
४	निजी वन जंगल			०.४५
५	अन्य			६.७०
जम्मा				१००

पकेट क्षेत्रको रूपमा विस्तार गर्न सकिने वाली

क्र.सं.	वाली र वस्तु	कैफियत
१	सुन्तला जात फलफुल	-
२	तरकारी	-
३	सिमी बोडी	-
४	बाखा	-

इच्छाकामना गाउँपालिकामा रहेका पेट्रोल (ईन्धन) पम्पहरु

क्र.सं.	पम्पको नाम	ठेगाना	सम्पर्क नं.	पेट्रोल (P)	डिजेल(D)
१	शान्ति संगम आयल स्टोर्स	मुगिलन	०५६५४९००५३	✓	✓
२	निलकमल आयल स्टोर्स	मुगिलन	९८४९२३४०४८	✗	✓
३	प्रकाश आयल डि	लेवाटार	०५६५४९००४०	✓	✓
४	बाबाधाम ट्रेडर्स	कुरिनटार	०५६५४९००९६	✓	✓
५	गोप्यधर आयल स्टोर्स	कुरिनटार	०५६५४९००२६	✗	✓
६	संग्रीला प्यूल सेन्टर	चुम्लिङ्टार	९८५५०६९११८	✗	✓

इच्छाकामना गाउँपालिकामा सञ्चालनमा रहेका पेल्टीक रुटको विवरण

क्र.सं.	पिको हाइड्रो	परियोजना	जम्मा किलोवाट	उपयोग गर्ने घरधुरी	कैफियत
१	ठाँडो खोला हाइड्रो	पिको	३	७०	अनुदान बिना निर्माण

स्रोत : जिल्ला समन्वय समिति, चितवन

इच्छाकामना गाउँपालिकामा क्रियाशिल मुख्य राजनैतिक दलहरुको विवरण

क्र.सं.	राजनैतिक दलहरु	क्र.सं.	राजनैतिक दलहरु
१	नेपाली कांग्रेस	९	मधेसी जनअधिकार फोरम गणतान्त्रिक
२	ने.क.पा. एमाले	१०	संघीय समाजवादी पार्टी नेपाल
३	नेपाल कम्यूनिष्ट पार्टी माओवादी केन्द्र	११	राष्ट्रिय जनमुर्ती पार्टी
४	राष्ट्रिय प्रजातन्त्र पार्टी	१२	विवेकशील पार्टी
५	राष्ट्रिय जनमोर्चा पार्टी	१३	मधेसी जनअधिकार फेरम लोकतान्त्रिक नेपाल
६	नयाँशक्ती पार्टी	१४	सदभावना पार्टी
७	ने.क.पा. माले	१५	संघीय समाजवादी पार्टी
८	ने.क.पा. माओवादी विप्लव		

मानव विकास तथा गरिवी -इच्छाकामना गाउँपालिका

मानव विकास सूचकहरुको विवरण

क्र.सं.	विवरण	ईकाइ	नेपाल	चितवन	इच्छाकामना
१	प्रौढ साक्षरता	प्रतिशत	५९.५७	७२.२३	६६.१८
२	प्रोढ निराक्षरता	प्रतिशत	४०.४३	२७.७७	३३.८२
३	प्रति व्यक्ति आय	डलर (\$)	७१८	९५१	६१२
४	औसत आयु (दुवै)	वर्ष	६६.८०	६९.७८	६६.४२
५	मानव विकास सूचकांक (Arithematic Mean)	मान	०.५४१	०.५९८	०.४९२
६	मानव विकास सूचकांक (Geometric Mean)	मान	०.४९०	०.५५१	०.४९३
७	असुरक्षित खानेपानी प्रयोगकर्ता	प्रतिशत	१७.९	१५.७७	२६.२८
८	Mean year of Schooling	वर्ष	३.९	५.०१	५.०२
९	मानव गरिवी सुचकांक	मान	३१.१२	२४.८	२९.९
१०	५ वर्ष मुनिका कुपोषित वालवालिका	प्रतिशत	४०.०५	४२	४९.१२

स्रोत : मानव विकास सूचकांक रिपोर्ट, २०१४

नोट : साविकका ४ वटा गा.वि.स.को तथ्यांकलाई विश्लेषण गरिएको छ ।

प्रमुख व्यापारिक केन्द्र

मुग्लन बजार

मुग्लन पृथ्वी राजमार्ग र नारायणगढ मुग्लन सडकको चोक रहेको चितवनजिल्लाको पहाडी क्षेत्रको प्रमुखबजार हो यो भरतपुरबाट ३६ कि.मी राजधानीबाट ११० कि.मी तथा पोखराबाट ९० कि.मी.को दुरीमा रहेको छ। धेरै होटल व्यवसायी, किराना पसल, फलफुल पसल संचालित यो ठाउँ, इच्छाकमाना गाउँपालिकाको प्रमुख व्यापारी केन्द्र पनि हो।

कुरिनटार

प्रसिद्ध मन्दिर मनकामना जानको लागि बनेको केबल कारको चेरेस्ट चितवनबाट करिब ४४ कि.मी त काठमाडौंबाट १०२ कि.मीको दुरीमा रहेको छ। मनकामना मन्दिरको नाकाको रूपमा रहेको यो क्षेत्रमा हाल बाहिरी क्षेत्रबाट आएर व्यवसायिक रूपमा होटल तथा रेस्टुरेन्ट गर्नेको संख्या बढ्दो छ।

कुरिनघाट

इच्छाकामना गाउँपालिकाको मुग्लन पछिको व्यापारिक केन्द्र रहेको कुरिनघाट बजार हाल गाउँपालिका कार्यालय समेत रहेको छ। सशस्त्र प्रहरी क्याम्प, बैंक, स्वास्थ्य चौकी, खेल मैदान, ठुलो उधोगको रूपमा रहेको भानु ग्यास, होटल तथा रिसोर्ट समेत रहेको क्षेत्र हो। यसको अलावा होटल तथा अन्य पसलहरू समेत यो क्षेत्र मा रहेको छ।

फिस्लङ्ग

फिस्लङ्ग भरतपुर देखि ४५ कि.मि.को दुरीमा पर्छ भने काठमाडौं देखि १०० कि.मि. को दुरीमा पर्छ। यहाँका मानिसहरु विषेश गरि आफै अपनै पसल व्यवसाय, च्यापिटङ्ग व्यवसायमा संलग्न भएको छन् र यस ठाउँमा दैनिक तरकारी संकलन गर्न सयौ मानिसहरु आउने गर्दछ।

रेडियो एफ.एम. तथा पत्रिका

रेडियो एफ.एम.

इच्छाकामना गाउँपालिकामा अवस्थित इच्छाकामना एफ.एम. १०२.४ मेगा हर्ज दर्ता भएको छ।

पत्रिका

इच्छाकामना न्यूज जुन सम्पूर्ण कानुनी प्रावधान अनुरूप दर्ता भएको छ भने इच्छा खबर अनलाईनले कानुनी प्रावधान पूरा गरेको देखिएको छैन।

इच्छाकामना गाउँपालिकाबाट सुन्न सकिने एफ.एम.को विवरण

- चितवनका रेडियो
- कालीका एफ.एम.
- हाम्रो एफ.एम.
- रेडियो धुब्रतारा (हाल ड्रीम्स् एफ.एम)
- रेडियो अपर्ण
- कालीका ९१
- रिलेशन एफ.एम.
- रेडियो शिवशक्ति
- सिनर्जी एफ.एम.
- रेडियो त्रिवेणी
- रेडियो नारायणी
- सिराइचुली एफ.एम. (कतैकतै)
- ग्रेट एफ.एम.(वार्ड नं. ७मा मात्र)
- रेडियो सम्पदा
- धादिङ्ग रेडियो
- रेडियो विहानी
- रेडियो धादिङ्ग
- रेडियो लोकतन्त्र
- गोखरा रेडियो
- रेडियो गोखरा
- रेडियो च्वाईस्

स्रोत : नेपाल पत्रकार संघ, चितवन